

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**KENT YOKSULLUĞU VE SOSYAL BELEDİYESİCİLİK UYGULAMALARI:
KIRIKKALE BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zübeyde BERK

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Yakup ALTAN

ISPARTA 2010

T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ SAVUNMASI ve SÖZLÜ SINAV TUTANAĞI

Gönderen : Kamu Yönetimi EABD Başkanlığı

Gönderilen : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Enstitü Anabilim Dalımız YÜKSEK LİSANS / ~~DOKTORA~~ Programı öğrencisi
..... Zübeyde BERK tez çalışmalarını sonuçlandırmış ve
kurulan jüri önünde tezini savunmuştur. Sınav tutanağı aşağıdadır.
Tez Adı Değişikliği **YAPILDI / YAPILMADI**

06.01.2011
Tarih

Prof. Dr. Saban SİREMBÖLÜKBAŞI
Enstitü Anabilim Dalı Başkanı

SINAV TUTANAĞI:

Jürimiz Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 25./39. maddesi uyarınca 06.01.2011 Perşembe
günü saat 10.30 'de toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Kent Yoksulluğu ve
Sosyal Belediyecilik Uygulanmaları: Kırıkkale Belediyesi Örneği
konulu tezini incelemiş ve yapılan sözlü sınav sonunda **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU** ile aşağıdaki kararı
almıştır.

☒ KABUL

☐ RED

☐ DÜZELTME

Tez Sınavı Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	<u>Ürd. Doç. Dr. Yakup ALTAN</u>	<u>Y. Altan</u>
Üye	<u>Doç. Dr. Yüksel METİN</u>	<u>Y. Altan</u>
Üye	<u>Ürd. Doç. Dr. Mehmet AKTEL</u>	<u>Y. Altan</u>
Üye		
Üye		

Yukarıda adı geçen öğrenci Sınav Tutanağı'nda belirtildiği üzere mezun olmaya **HAK KAZANMIŞTIR / KAZANMAMIŞTIR.**
Gereğini rica ederim.

ENSTİTÜ YÖNETİM KURULU KARARI :

Tarih:

Karar No:

Enstitü Müdürü

MADDE-25 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RED", veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Enstitü Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Düzeltme alan öğrenci bir sonraki dönemde kayıt yaptırmak zorundadır.

Madde-39 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RET" veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Yüksek Öğretim Kurumu ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç altı ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tez kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

ÖNSÖZ

Son zamanlarda gerek ulusal, gerekse de uluslar arası anlamda yoksulluk sorunsalı ve yoksullukla mücadele için geliştirilen mücadele stratejileri, bütün ülkelerin gündem maddesini oluşturmaktadır. Bu nedenle insanların refah, huzurlu ve mutlu bir şekilde yaşayabilmeleri de ekonomik, sosyal ve politik bir sürdürülebilir yönetim anlayışıyla mümkün gözükmektedir.

Bu sebeple araştırma, yoksulluk kavramından yola çıkarak, devletin değişen rolü, değişen refah devleti anlayışı kapsamında sosyal yardım ve hizmetler konusunda, yerel yönetim birimi olarak karşımıza çıkan belediyelerin sorumluluk alanlarını açıklamaya çalışmaktadır. Belediyelerin “sosyal belediyecilik anlayışı” kapsamında hizmetlerini yürütürken karşılaştıkları güçlükler ve bireylerin yardımlar neticesinde refah seviyelerindeki değişim, örnek olarak seçtiğimiz Kırıkkale Belediyesi kapsamında açıklanmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmanın başlangıç aşamasından sonuna kadar desteklerini esirgemeyen danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Yakup Altan’a, üç sene boyunca benden yardımlarını esirgemeyen Kırıkkale Üniversitesi Keskin Meslek Yüksekokul’u öğretim elemanları ve çalışanlarına, araştırma bulgularında benden yardımını esirgemeyen Sayın Müzeyyen Özhavzalı hocama şükranlarımı sunarım.

Ayrıca eğitim hayatım boyunca, bugünlere gelmemde emeği geçen bütün öğretmenlerime, maddi ve manevi olarak her türlü sıkıntıda benden desteklerini esirgemeyen çok değerli aileme teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Son olarak çalışma sürecinde bana kapılarını açan, dostluk ve samimiyetlerini benden esirgemeyen değerli Kırıkkale halkına paylaşımlarından dolayı teşekkür ederim.

Zübeyde BERK

Isparta/ 2011

ÖZET

Kent Yoksulluğu Ve Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Kırıkkale Belediyesi Örneği

Zübeyde Berk

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim dalı, Yüksek Lisans Tezi

140, Ocak 2011

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Yakup Altan

Çalışma, kent yoksulluğu ile mücadele sürecinde, yoksullukla başa çıkabilmek için yerel birimlerin sorumluluk alanlarını ortaya koymaya çalışmakla birlikte, sosyal devlet bilincinden uzaklaşmaya başlayan devletin sorumluluktan kaçamayacağını vurgulamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, örneklem olarak seçmiş olduğumuz Kırıkkale Belediyesi'nde niceleyici araştırma yöntemiyle hazırlanan anket eşliğinde yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşme sürecinde 92 kişinin cevapları kullanılarak değerlendirme kapsamına alınmıştır. Bu değerlendirmeler neticesinde araştırmamızın varsayımları ve bunları belirleyen değişkenlerin sınanması hipotezimizi oluşturmamızı sağlamıştır. Bu kapsamda, çalışmanın ilk bölümü yoksullukla ilgili genel kavramlar, yoksulluğun ulusal ve uluslararası alanda görünümü ve yoksullukla mücadele stratejilerinden bahsetmektedir. İkinci bölümde, sosyal devlet tanımından yola çıkılarak, ekonomik, siyasal ve sosyal alanda gelişim neticesinde sosyal politika ve refah devleti anlayışındaki değişimlere değinilmiştir. Ülkemizde dönemsel olarak sosyal devletin gelişimi ve değişimine, sosyal hizmet ve yardım alanında devletin kurumsal gelişimine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise devletin değişen rolüyle birlikte sosyal yardım ve hizmetler alanında görev, yetki ve sorumluluğu devrettiği ve kent yönetimi içinde önemli bir yeri olan belediyelerin bu konudaki sorumluluk alanları açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu hizmetler yürütülürken “sosyal belediyecilik” anlayışının kapsamı, işlevleri, ulusal anlamda yerel yönetim uygulamalarına değinilmiştir. Araştırmanın bulguları doğrultusunda, örnek olarak seçtiğimiz Kırıkkale Belediyesi'nden yola çıkılarak belediyelerin yapmış oldukları sosyal

yardım ve hizmetler kurumsal bir nitelik kazanmamasından dolayı oldukça sorunlu bir alanı oluşturmaktadır. Yapılan yardımlar vatandaşın yoksulluğunu gideremediği gibi geleceğe güvenle bakmalarına da olanak tanımamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Kent Yoksulluğu, Sosyal Politika, Yerel Yönetimler, Sosyal Belediyecilik.

ABSTRACT

Municipal Urban Poverty and Social Municipal Applications: The Case of the City of Kırıkkale

Zübeyde Berk

**Süleyman Demirel University, Department of Public Administration
Master Thesis**

140 Pages, January 2010

Supervisor: Assoc. Prof. Yakup Altan:

The study was struggling with the process of urban poverty, poverty of trying to put forward to deal with areas of responsibility of local units, started to move away from the social consciousness of the state government aims to highlight evade responsibility. For this purpose, we have chosen as a sample quantitative research method Kırıkkale Municipality were interviewed face to face with a prepared questionnaire. Using the evaluation process of the interview were included in the responses of 92 people. As a result of these assessments to create a hypothesis of our research has tested the assumptions and variables that determine them. In this context, the study is the first part of the general concepts related to poverty, poverty and poverty reduction strategies, national and international talks about the view. The second chapter, on the basis of the definition of the social state, economic, political and social development as a result of changes in the understanding of social policy and welfare state are mentioned. Development of the welfare state and our country as a periodic change, social service and assistance in the field of institutional development of the state have been given. In the third section of the state along with the changing role of the task in the field of social assistance and services, and city management has delegated the authority and responsibility of the municipalities have an important place in their areas of responsibility on this issue have tried to explain. In addition, the execution of these services, "social municipality" understanding the scope, functions; applications of local government were mentioned in a national sense. Based on the findings of the study, we chose as an example of municipalities in Kırıkkale Municipality had been done on the basis of social assistance and services is very problematic because of an institutional nature field. Staring at the

future with confidence as the contribution made to national poverty also does not permit.

Key Words: Poverty, Urban Poverty, Social Politics, Local Governments, Social Municipality.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUĞA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE YOKSULLUKLA MÜCADELE STRATEJİLERİ

1.Yoksulluk Kavramı	9
1.2.Yoksulluğun Türleri	12
1.2.1.Mutlak Yoksulluk Görelî Yoksulluk	12
1.2.2.Objektif Yoksulluk-Sübjektif Yoksulluk	13
1.2.3.Gelir Yoksulluğu-İnsani Yoksulluk	13
1.2.4. Sosyo-Ekonomik Güçsüzlük	14
1.2.5. Kırsal Yoksulluk-Kentsel Yoksulluk	14
1.3.Yoksulluğun Ölçülmesi Sorunu	15
1.4. Dünya’da Yoksulluğun Genel Görünümü	17
1.5.Türkiye’de Yoksulluğun Genel Görünümü	19
1.6. Türkiye’de Yoksulluğun Genel Nedenleri	24

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL POLİTİKANIN GELİŞİMİ

2. Sosyal Devlet ve Sosyal Politika Kavramı	32
2.1. Sosyal Politikanın Değişim Süreci	35
2.2.Sosyal Politikanın Türkiye’de Gelişimi	40
2.2.1. Tek Parti Döneminde Türkiye’de Sosyal Politika Anlayışı	41
2.2.2. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türkiye’de Sosyal Politika Anlayışı Ve Menderes Dönemi	43
2.2.3. Planlı Dönemde Sosyal Politika	45
2.2.4. Türkiye’de Refah Devleti Anlayışının Değişimi Ve Özal Dönemi	47

2.2.5. Ak Parti Döneminde Sosyal Politika Anlayışı	50
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER VE SOSYAL BELEDİYECİLİK ANLAYIŞI

3. Yerel Yönetimlerin, Niteliği, Konumu ve Merkez Yerel Yönetim İlişkisi.....	53
3.1. Yerel Yönetim ve Sosyal Politika	54
3.2. Sosyal Belediyecilik Anlayışı Ve Yoksulluk İlişkisi	58
3.2.1. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu Kapsamında Belediyelerin Sosyal Sorumluluğu	63
3.2.2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu Kapsamında Belediyelerin Sosyal Sorumluluğu.....	65
3.3.3. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları	68

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KENT YOKSULLUĞU VE SOSYAL BELEDİYECİLİK ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

4.Kırıkkale Belediyesi Örneği.....	72
4.1. Kırıkkale İli’nin Tarihi Gelişimi Ve Sosyo Ekonomik Durum.....	72
4.2. Kırıkkale Belediyesi Ve Sosyal Belediyecilik Uygulamaları	77
4.3. Bulgular Ve Yorum.....	78
4.3.1. Sosyo-Demografik Veriler	78
4.3.2. Aile Yardımları	81
4.3.3. Eğitim Yardımları	86
4.3.4. Aşevi Yardımları.....	88
4.3.5. Yapılan Yardımlara Yönelik Bulgular	88
4.3.6. Yardım Alanların Genel Durum Çizelgesi.....	97
4.3.7. Yardım Öncesi ve Sonrası Eşya İyileşme Durumları	108
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	116
KIRIKKALE BELEDİYESİ ÖRNEĞİ ANKET FORMU	120
KAYNAKÇA	130
ÖZGEÇMİŞ.....	139

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Yüzde 20’lik Hane halkı Dilimlerine Göre Yıllık Kullanılabilir Kişisel Gelirlerin Dağılımı.....	23
Tablo 2: Kırıkkale İli Nüfus Yoğunluğu.....	74
Tablo 3: Cinsiyete Göre Dağılım Sonuçları.....	79
Tablo 4: Yaşa Göre Dağılım Sonuçları.....	80
Tablo 5: Medeni Hal Durumuna Göre Dağılım.....	80
Tablo 6: Eğitim Durumuna Göre Dağılım.....	81
Tablo 7: Hane Halkı Reisi Olma Durumu Dağılım.....	81
Tablo 8: Hane Halkı Reisinin Eğitim Durumu.....	82
Tablo 9: Sosyal Yardımlar Arasında Aldıkları Aile Yardım Dağılımı.....	82
Tablo 10: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Temel Gıda İhtiyaçlarını Karşılama Durumu.....	84
Tablo 11: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Düzenli Beslenme Durumu....	85
Tablo 12: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Yakacaklarını Karşılama Durumu.....	86
Tablo 13: Yardım Alanların Yardım Öncesi ve Sonrası Evlerini Isıtma Sonuçları.....	86
Tablo 14: Görüşülen Kişilerin Sosyal Yardımlar Arasında Aldıkları Eğitim Yardımları Dağılım Sonuçları.....	87
Tablo 15: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Eğitim İhtiyaçlarını Karşılama Durumu.....	88
Tablo 16: Sosyal Yardımlar Arasında Aldıkları Özel Amaçlı Yardımlar Dağılım Sonuçları.....	89
Tablo 17: Sosyal Yardımlara İlişkin Değerlendirme Sonuçları.....	90
Tablo 18: Alınan Sosyal Yardımlar Neticesinde İhtiyaçların Karşılama Karşılama Durumu.....	92

Tablo 19: Aile Yardımından Yararlanma Ve İhtiyaçlarını Karşılama Durumu.....	93
Tablo 20: Alınan Sosyal Yardımların Yoksulluğu Azaltıp Azaltmadığına Yönelik Sonuçlar.....	94
Tablo 21: Belediye Ve Belediye Dışında Sosyal Yardım Alanların Yardımlar Konusundaki Görüşleri.....	94
Tablo 22: Belediye Ve Belediye Dışında Sosyal Yardım Alanların Geleceğe Yönelik Beklenti Durumu.....	95
Tablo 23: Belediye Ve Belediye Dışında Sosyal Yardım Alanların Kendilerinden Sonrakilerin Refah Beklentileri.....	96
Tablo 24: Belediyeden Yardım Alanların Gerçek İhtiyaç Sahibi Olup Olmadığını Değerlendirme	97
Tablo 25: Yardımların Tarafsızlığı Konusundaki Değerlendirme.....	97
Tablo 26: Alınan Sosyal Yardımlardan Haberdar Olma Durumu.....	98
Tablo 27: Belediyeden Yardım Alınacağından Haberdar Olma Durumlarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	99
Tablo 28: Belediye Ve Belediye Dışında Sosyal Yardım Alanların Sonuçları.....	100
Tablo 29: Yardım Alanların Ev Sahibi Olma Sonuçları.....	100
Tablo 30: Yardım Alanların Evlerinin Oda Sayıları.....	101
Tablo 31: Yardım Alanların Evlerinin Salon Dâhil Oda Sayılarının Hane Halkı Kişi Sayısına Göre Dağılımı.....	101
Tablo 32: Yardım Alanların Gayrimenkul Durumu.....	102
Tablo 33: Yardım Alanların Hane Halkı Tipi.....	102
Tablo 34: Çalışma Durum Sonuçları.....	103
Tablo 35: Şu An Çalışma Durumlarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	103
Tablo 36: Ne Zamandan Beri Çalışmama Durumları.....	104
Tablo 37: Çalışmama Nedenleri Sonuçları.....	105

Tablo 38: Hane Kişi Sayısı Sonuçları.....	105
Tablo 39: Hanede Çalışan Kişi Sayısı Sonuçları.....	106
Tablo 41: Hanede Çalışan Kişi Sayısı Sonuçları.....	107
Tablo 42: Sosyal Güvence Durum Sonuçları.....	107
Tablo 43: Aylık Gelirler Durum Sonuçları.....	108
Tablo 44: Hane Halkı Aylık Geliri İle Hane Halkı Kişi Sayısı.....	108
Tablo 45: Normal Bir Yaşam Sürmesi İçin Aylık Gelirin Ne Olması Gerektiğine Yönelik Durum Sonuçları.....	109
Tablo 46: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Buzdolabı Sahipliği Durumu...	110
Tablo 47: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Televizyon Sahipliği Durumu.....	110
Tablo 48: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Otomatik Çamaşır Makinesi Sahipliği Durumu.....	111
Tablo 49: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Merdaneli Çamaşır Makinesi Sahipliği Durumu.....	112
Tablo 50: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Bulaşık Makinesi Sahipliği Durumu.....	112
Tablo 51: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Telefon Sahipliği Durumu...	113
Tablo 52: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Fırınlı Ocak Sahipliği Durumu.....	113
Tablo 53: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Güneş Enerji Sistemi Sahipliği Durumu.....	114
Tablo 54: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Bilgisayar Sahipliği Durumu.....	115
Tablo 55: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Traktör Sahipliği Durumu.....	115
Tablo 56: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Binek Oto Sahipliği Durumu.....	116

KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ASMEK: Antalya Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları

ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

AK PARTİ: Adalet Ve Kalkınma Partisi

BM: Birleşmiş Milletler

BHK: Bin Yıl Kalkınma Hedefi

BEL-MEK: Ankara Büyükşehir Belediyesi Meslek Eğitimi Kursu

BEL-TEK: Ankara Büyükşehir Belediyesi Teknik Eğitim Kursu

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DP: Demokrat Parti

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü

DYP: Doğru Yol Partisi

GSYİH: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla

IMF: Uluslar arası Para Fonu

İZMEB: İzmir Meslek Edindirme ve Beceri Kursları

İSMEK: İstanbul Meslek Edindirme ve Beceri Kursları

JIM: Ortak İçerme Belgesi

KEDV: Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı

KAYMEK: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Kursu

KASDEP: Kırsal Alanı Destekleme Projesi

KIYAD: Kırıkkale Yardımlaşma Derneği

KO-MEK: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Meslek ve Sanat Eğitimi Kursu

MKEK: Makine Kimya Enstitü Kurumu

SYDV: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

SYDTF: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

TİSVA: Türkiye İsrافی Önleme Vakfı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TL: Türk Lirası

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

WB: Dünya Bankası

GİRİŞ

Günümüzün en önemli tartışma konuları arasında yer alan, sosyal politikaların ve bununla beraber devletin rolünü de etkileyen önemli olgulardan bir tanesi de yoksulluktur. Yoksulluğun gözle görünür hale gelmesinde, gelir dağılımındaki adaletsizliğin, işsizliğin, ülkelerin uygulamaya koydukları ekonomi politikalarının ve özellikle ülkeler arasındaki savaşlar ve iç çatışmaların oldukça önemli paylarının olduğunu ifade edebiliriz.

Bununla beraber yoksulluğun küresel bir sorun haline gelmesinde 1980 sonrası yeni sağ ekonomik politikaların küresel bir söylemle, kapitalizmin alanının ve ucuz emek kullanım olanağının artmış olması da önemli bir nedendir (Sallan Gül, 2001: 1-2).

Bu arada küreselleşmeyle birlikte daha çok ön plana çıkan yerel birimler, gerek Uluslararası Para Fonu gerekse de Avrupa Birliği'nin hedef alanını oluşturmakta, yerel dinamikleri harekete geçirebilecek ve hizmetin en yakın birim tarafından götürülmesini amaç edinen uluslararası politikalar yürütmeye öncelik vermektedirler. Yerel dinamiklerin harekete geçirilerek, hizmetin en yakın birim tarafından yerine getirilmesi prensibi, yerel yönetim birimlerinin hizmet alanlarının genişlemesine neden olmuştur. Böylelikle yerel dinamiklerin hizmet alanlarının genişlemesi devletin rol değişiminde olduğu tartışmalarının temel koşulunu da oluşturmuştur.

Bu açıklamalarla, yoksullukla mücadelede yerel birimlerin etkinliğinin artırılması yerel yönetim birimlerinin bir sosyal politika aracı haline gelmesini kolaylaştırdığı gibi sosyal devlet bilincinin de yerele kaymasına zemin oluşturmuştur. Sosyal yardım ve hizmetler sosyal politika alanında daima güçlü bir tema oluşturmuş ise de hayırseverlik anlayışının da yoksullukla mücadelede oldukça önemli bir yerde durduğunu söyleyebiliriz. Bunun arkasında ise kaynakların daha çok ekonomik kalkınma ve istihdam yaratmaya ayrılmasının önem kazanması, yoksulluk sorununun hayırseverliğe havale edilmesini olağan bir durum haline getirmiştir. Burada çoğu toplumda olduğu gibi hayırseverliğin din ve gönüllülük eksenli hareket etmesi, kapitalizmin ideolojisi açısından iki önemli hareket noktasını belirlemesi açısından önemlidir (Buğra, 2008: 12). Bunu somut olarak görmemizi

sağlayacak alan ise yerel yönetim birimlerimiz içerisindeki belediye yönetimleridir. Yerel yönetim birimi içerisinde belediyelerin sosyal hizmet alanında yapmış oldukları yardımların arkasındaki en önemli desteğin, yörenin esnaf ve hayırsever insanların olması yukarıda bahsettiğimiz hayırseverlik anlayışının somut görünümüdür.

Bu açıklamalar dâhilinde kent yoksulluğu ve sosyal belediyeciliği açıklamaya çalışacağımız bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde yoksulluğa ilişkin genel kavram ve içerikler incelenmiş olup, yoksulluğun genel bir görünümü analiz edilmiş ve yoksullukla mücadele stratejilerinden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde sosyal devlet tanımından yola çıkılarak, sosyal devletin ekonomik, siyasal ve sosyal alanda gelişim neticesinde sosyal politika ile refah devleti anlayışındaki değişimlere değinilmiştir. Ülkemizde dönemsel olarak sosyal devletin gelişimi ve değişimine, sosyal hizmet ve yardım alanında devletin kurumsal gelişimine yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde yerel yönetimlerin genel tanımından yola çıkılarak, değişen belediyecilik anlayışını, bununla birlikte sosyal belediyecilik kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. Önemli bir yerel yönetim birimimiz olan belediyelerin sosyal politika ile ilişkisi açıklanmaya çalışılmış, ulusal alandaki belediyelerin sosyal hizmetlere yönelik uygulamaları açıklanmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde ise araştırma kapsamında, Kırıkkale Belediyesi'nde yapmış olduğumuz araştırma bulguları özetlenmiş ve değerlendirilmiştir.

1. Çalışmanın Konusu

Bu çalışma, yoksulluğun oldukça önemli bir olgu olduğu görüşünden yola çıkarak, yoksullukla mücadele sürecinde yerel birimlerin etkinliğini açıklamaya çalışmaktadır. Bununla birlikte yerel birim olarak yönetim yapımızda yer alan belediyelerin sosyal yardım ve hizmetleri nasıl yürüttüğü Kırıkkale Belediyesi örneğinden yola çıkılarak açıklanmaya çalışılacaktır. Böylelikle yerel birimlerin yapmış olduğu sosyal yardımların, yoksulluğun çözümündeki etkisi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2. Çalışmanın Amacı

Kent yoksulluğu ile mücadele sürecinde, yoksullukla başa çıkabilmek için yerel birimlerin sorumluluk alanlarını ortaya koymaya çalışmakla birlikte, sosyal devlet bilincinden uzaklaşmaya başlayan devletin de aynı zamanda sorumluluktan kaçamayacağını vurgulamak çalışmanın asıl amacını oluşturmaktadır. Ülkemizde sosyal belediyeçilik adına yapılan yada yapılmayan sosyal hizmetlerin çeşitli belediyelerdeki örnekleri sunularak, diğer belediyelerin neden bu hizmetleri yapamadığı konusunda bir farkındalık yaratmak çalışmamızın bir diğer önemli amacını oluşturmaktadır.

3. Çalışmanın Varsayımları

Araştırmamız üç temel varsayıma ve bunların alt varsayımlarına dayandırılmıştır.

Temel Varsayımlar

- Sosyal yardım ve hizmetlerin belirgin hale gelmesinde en önemli etkenler yoksulluk ve işsizliktir.
- Yoksullukla mücadelede devletlerin uluslararası alandaki değişen rolü yerel yönetim birimlerini ön plana çıkartmıştır.
- Yoksullukla mücadelede yerel yönetimler yoksulluğu ortadan kaldıramamakta, sadece günümüz yönetim anlayışında sosyal politika aracı haline gelmektedir.

Alt Varsayımlar

- Sosyal yardım ve hizmetlerden daha çok yeşil kartlı vatandaşlar yararlanmaktadır.
- Sosyal yardım ve hizmet alanların çoğunu kadın, yaşlı ve işsizler oluşturmaktadır.

- Yoksullukla mücadelede yerel yönetimlerin sorumluluklarının artması kurumlar arası işbirliğini gerekli kılmaktadır.
- Yoksullukla mücadelede belediyelere düşen en önemli görev köyden kente göçenleri sosyalleştirme ve toplumla bütünleşmeyi sağlama yer almaktadır.
- Yoksullukla mücadelede belediyelerin yapmış oldukları yardımlar vatandaşların refah seviyelerini artırmamaktadır.
- Kırıkkale ilinde yapılan sosyal yardımlar yeterli görülmemekte ve düzenli yürütülememekte.
- Anket sorularına verilen cevaplar, belediye yardımlarından yararlanan insanların düşüncelerini doğru yansıttığını varsaymaktadır.

5. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışma örneklemin büyüklüğü nedeniyle sadece Kırıkkale ili ile sınırlıdır. Daha kapsamlı değerlendirmeler ve genellemeler yapabilmek için daha fazla ilde daha fazla kişi ile araştırma yapılması yararlı olacaktır. Araştırma verilerinin ve bulgularının kaynağı Kırıkkale Belediyesi'nden alınan bilgiler ışığında, belediyeden yardım alanların yoğun olduğu Sanayi Mahallesi, Yenimahalle, Bahçelievler ve Yuva Mahalleleri ile sınırlandırılmıştır. Toplanan verilerin güvenilirliği ise görüşme formunun özellikleri ile sınırlı tutulmuştur.

6. Çalışmanın Yöntem ve Teknikleri

Araştırmada niceleyici araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Kantitatif araştırma yönteminde hazırlanan anket eşliğinde yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler neticesinde alınan cevaplar SPSS programı kullanılarak yapılmış ve araştırmamızın varsayımları ve bunları belirleyen değişkenlerin sınanması hipotezimizi oluşturmamıza temel oluşturmuştur.

Araştırmada görüşme sürecinde araştırmamızın sınırlı alanları Sanayi Mahallesi'nde 25, Yenimahalle' de 25, Bahçelievler Mahallesi'nde 25 ve Yuva Mahallesi'nde 25 kişi olmak üzere 100 kişi ile yüz yüze görüşülmüş, 92 kişinin cevapları değerlendirme kapsamına alınmıştır.

7. Çalışmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmamızın evrenini Kırıkkale’de belediyeden yardım alan vatandaşlar oluşturmaktadır. Araştırma örneklemimiz belediyeden alınan bilgiler doğrultusunda en çok yardım yapılan mahallelerden yola çıkılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Mahalle muhtarları aracılığı ile Sanayi Mahallesi, Yenimahalle, Bahçelievler ve Yuva Mahallesi’nde yaşayan belediyeden yardım alan 100 kişi ile görüşülmüş 92 kişi değerlendirmeye alınarak örneklemimizi oluşturmuştur.

Örneklem büyüklüğünü belirlemek için;

— Hedef kitledeki birey sayısı bilinmiyorsa

$$n = t^2pq / d^2$$

— Hedef kitledeki birey sayısı biliniyorsa

$$(n = Nt^2pq / (N-1) d^2 + t^2pq)$$

Formülleri kullanılır. Formüllerde;

N: Hedef kitledeki birey sayısı

n: Örneklem alınacak birey sayısı

p: İncelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı)

q: İncelenen olayın görülmeyiş sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı)

t: Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer

d: Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen? Örneklem hatasıdır.

$$p=0.5$$

$$q=0.5 (1-0.05)$$

t = 1,96 (? = 0.05 de? Serbestlik derecesinde teorik t değeri tablodan bulunmuştur. Eğer? = 0.01 seçilirse t değeri aynı serbestlik derecesinde 2.58 ‘dir.

$$d = 0.10 (? \%5 \text{ örneklem hatasını kabul ettiğimiz için})$$

$$n = 750 * (1.96)^2 (0.5 * 0.5) / (750 - 1) * (0.05) + * (1.96)^2 (0.5 * 0.5) \\ = 85$$

8. Araştırmanın Hipotezleri

1. H₀: Görüşülen kişilerin çalışma durumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Görüşülen kişilerin çalışma durumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2. H₀: Görüşülen kişilerin eğitim durumları ile çalışma durumları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Görüşülen kişilerin eğitim durumları ile çalışma durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3. H₀: Görüşülen kişilerin hane halkı kişi sayısı ile hanelerin aylık gelirleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Görüşülen kişilerin hane halkı kişi sayısı ile hanelerin aylık gelirleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4. H₀: Aile yardımı arasında gıda yardımı alanların yardım öncesi ve sonrası temel gıda ihtiyaçlarını karşılama durumları arasında anlamlı bir değişme yoktur.

H₁: Aile yardımı arasında gıda yardımı alanların yardım öncesi ve sonrası temel gıda ihtiyaçlarını karşılama durumları arasında anlamlı bir değişme vardır.

5. H₀: Aile yardımı alanlar arasında yardım öncesi ve sonrası düzenli beslenme durumları arasında anlamlı bir değişme yoktur.

H₁: Aile yardımı alanlar arasında yardım öncesi ve sonrası düzenli beslenme durumları arasında anlamlı bir değişme vardır.

6. H₀: Aile yardımı alanlar arasında yakacak yardımı alanların yardım öncesi ve sonrası kışlık yakacaklarını karşılama durumları arasında anlamlı bir değişme yoktur.

H₁: Aile yardımı alanlar arasında yakacak yardımı alanların yardım öncesi ve sonrası kışlık yakacaklarını karşılama durumları arasında anlamlı bir değişme vardır.

7. H_0 : Aile yardımı alanlar arasında, eğitim yardımı alanların yardım öncesi ve sonrası eğitim ihtiyaçlarını karşılama durumları arasında anlamlı bir değişme yoktur.

H_1 : Aile yardımı alanlar arasında, eğitim yardımı alanların yardım öncesi ve sonrası eğitim ihtiyaçlarını karşılama durumları arasında anlamlı bir değişme yoktur

8. H_0 : Belediyeden yardım alınabileceğini öğrenme durumu ile eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_1 : Belediyeden yardım alınabileceğini öğrenme durumu ile eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

9. H_0 : Aile yardımlarından yararlanma ve yardımların topluma önemli katkısının olduğunu düşünme arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_1 : Aile yardımlarından yararlanma ve yardımların topluma önemli katkısının olduğunu düşünme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

10. H_0 : Aile yardımlarından yararlanma ve geleceğe güvenle bakma durumları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_1 : Aile yardımlarından yararlanma ve geleceğe güvenle bakma durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

11. H_0 : Aile yardımlarından yararlanma ve çocukların daha rahat bir hayat yaşayabilmelerini düşünme arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_1 : Aile yardımlarından yararlanma ve çocukların daha rahat bir hayat yaşayabilmelerini düşünme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

12. H_0 : Yardım alanların salon dâhil oda sayıları ile hane halkı kişi sayı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_1 : Yardım alanların salon dâhil oda sayıları ile hane halkı kişi sayı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

13. H_0 : Aile yardımlarından yararlanma durumu ile yoksulluklarında azalma durumu arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_1 : Aile yardımlarından yararlanma durumu ile yoksulluklarında azalma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

14. H_0 : Yardımlar neticesinde yardım alanların ev eşyalarında yardım öncesi ve sonrası anlamlı bir değişme yoktur.

H_1 : Yardımlar neticesinde yardım alanların ev eşyalarında yardım öncesi ve sonrası anlamlı bir değişme vardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUĞA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE YOKSULLUKLA MÜCADELE STRATEJİLERİ

1. Yoksulluk Kavramı

21.yüzyıla damgasını vuran teknolojik ilerlemeler ve 21.yüzyılın beraberinde getirdiği ekonomik büyümeler küreselleşme olgusunu ortaya çıkarırken, bu gelişmelerin sosyal, kültürel ve siyasal yaşantımızda da köklü değişimlere yol açtığı önemli bir gerçektir.

Küreselleşme olgusunun ise, son yirmi yılda gelişmiş ülkelerde refah devletinin gerilemesi, az gelişmiş ülkeler ve daha sonra da geçiş ekonomileri olarak adlandırılan Orta ve Doğu Avrupa'daki eski sosyalist ülkelerde, çoğu zaman IMF ve Dünya Bankası güdümünde uyguladıkları istikrar ve yapısal uyum politikaları çerçevesinde neoliberal ekonomi politikalarının oldukça geniş bir alanda uygulanmasıyla birlikte daha belirgin hale geldiğini söyleyebiliriz (Şenses, 2002: 17).

Uluslararası alanda ortaya çıkan bu dönüşüm süreci bir grup ülkeye refah, servet ve zenginlik artışı olarak yansırken, diğer bir grup ülkede yoksulluk, kutuplaşma ve gelir dağılımı eşitsizliğinin artması şeklinde yansımıştır (Gürses, 2007: 60). Bununla beraber, gelir eşitsizliği ve yoksulluk bütün ülkelerin ve özellikle de Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) gibi uluslararası kuruluşların gündem maddesini oluşturmaya başlamıştır (Şenses, 2002: 17).

Ancak Buğra'ya göre yoksulluk, kendi özellikleri, doğal koşullar veya savaş gibi insan eliyle yaratılan sorunlar nedeniyle, geçimlerini sağlamakta, hatta karınlarını doyurmakta güçlük çekmeleriyle ilgili olarak tarihin her döneminde, her toplumda rastlanabilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Buğra, 2008: 3).

Bu nedenle yoksulluk olgusu, ekonomik, sosyal, toplumsal, kültürel yapısı gereği tüm sosyal bilimlerin ilgi alanına girmekte, bu ise yoksullukla ilgili olarak

üzerinde uzlaşılan belirli bir tanımın yapılamamasına neden olmaktadır. Tanımlar çoğunlukla yoksullara bakış açısına göre ve toplumların değer sistemlerine göre zaman içinde değişkenlik göstermektedir. Bu değişim ve dönüşüm süreciyle yoksulluk olgusuna ilişkin birçok kavram ve buna bağlı olarak da birçok değişik tanım ortaya çıkmaktadır.

Temel bir tanım yapacak olursak yoksulluk, “günlük temel ihtiyaçların tamamını veya büyük bir kısmını karşılayacak yeterli gelire sahip olmama durumudur”. Özellikle, yiyecek, içecek, barınma, giyim gibi temel ihtiyaçlara zor erişmek veya erişememek yoksulluk olarak tanımlanabilmektedir. Ancak kimi gelişmiş ülkelerde bu tanımın standartlarında değişiklik görülmektedir (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Yoksulluk>, 2009).

Bu açıdan yoksulluğun ilk anlamlı tanımı 1901 yılında Seeböhm Rowntree tarafından yapılmıştır. Bu tanım itibari ile yoksulluk, “toplam kazançların, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçları karşılamaya yetmemesidir” (Rowntree’den Aktaran Dumanlı, 1996: 7).

Alagh’ın yapmış olduğu tanım “yaşamda kalabilmek için gerekli mal ve hizmetlere olan ihtiyaçların karşılanamaması durumudur”(Alagh’tan aktaran Şenses, 2008: 63).

Dinitto’nun yoksulluğu beş ayrı tanımla açıklamaya çalıştığını görmekteyiz: yoksulluk olarak yoksulluk (poverty as deprivation), eşitsizlik olarak yoksulluk (poverty as inequality), kültürel yoksulluk (culture of poverty), sömürü olarak yoksulluk (poverty as exploitation) ve yapısal yoksulluk (poverty as structure) Bu beş farklı yoksulluk tanımı ise farklı disiplinler açısından yoksulluk kavramının olabileceğini açıklamaya çalışmaktadır (Dinitto’dan aktaran Gül, 2007: 25).

Bu tanımlar çerçevesinde yoksulluk tanımı yapılırken daha belirgin olarak ekonomik gelir ve tüketim harcamaları karşımıza çıkmaktadır. Yaşamda kalabilmek için gerekli en düşük maliyetli gıda harcamalarının parasal değeri bir yoksulluk sınırı oluşturmakta ve bu gelir düzeyine ulaşamayanlar ise yoksul sayılmaktadır.

Açıklarsak, yoksul yoksulluk sınırı olarak belirlenen gelire bağlı yaşam ölçütü altında gelire sahip olan ve tüketimi bu düzeyin altında olan kişidir. Buradaki

yoksunluk; kaynak yoksunluğu, fırsat yoksunluğu ve ekonomik hareketlilik yoksunluğudur.

- **Kaynak yoksunluğu;** temel gereksinimlerin karşılanmasında düşük gelir sorununu anlatır.
- **Fırsat yoksunluğu;** kamusal olanakların ve hizmetlerden (sağlık, eğitim, barınma, güvenlik vb.) eşitsiz yararlanmayı ifade eder.
- **Ekonomik hareket yoksunluğu;** eğitimsizlikten kaynaklanan beceri noksanlığı yüzünden yapabileceği işlerin ve olanakların sınırlı olması ve bu yüzden dikey olarak ekonomik hareketliliğin olmamasını anlatır. Yoksulluk daha çok istenilen gelir düzeyinde olmamayı ya da düzeyin altında yaşamayı tanımlarken, yoksunluk istenilen niteliğin ya hiç olmaması, ya da bir kısmının eksik olması anlamını taşımaktadır (Gökdayı, 2004: 11).

Dünya Bankası yoksulluğu, 1990 yılında yayımlanan Dünya Kalkınma Raporu'nda "gelişme topluluğunun karşı karşıya olduğu en acil sorun" olarak ifade ettiği gibi yoksulluğun azaltılmasını ekonomik gelişmeyle özdeşleştirerek, yoksulluğu parasal gelir açısından tanımlamıştır (www.worldbank.org.tr , 2009).

Yoksulluk tanımlanırken, aslında sadece asgari ihtiyaçlara ulaşamama durumu olarak ele alınmamakta buna ek olarak, güvenli içme suyu, kanalizasyon, elektrik, sağlık gibi hizmetlere ulaşım yönetime katılma, temel hak ve özgürlüklerden yararlanma, sigortalı bir işte çalışma gibi unsurlar da ön plana çıkarılmaktadır. Sivil, toplumsal, kültürel ve siyasal haklardan yararlanma olanağının bulunmamasının da yoksulluk tanımı içerisinde ele alınması gerektiğini söyleyenler de bulunmaktadır (Sapançalı, 2003: 46).

Bu sebeple yoksulluk olgusu sosyoekonomik, sosyokültürel ve sosyo psikolojik boyutuyla uluslararası bir olgu olduğu için yoksullukla mücadele konusunda her toplum, bu olguyu algılayış şekli doğrultusunda politikalar üretmeye ve uygulamaya yönelmektedir.

1.2. Yoksulluğun Türleri

Yoksullukla ilgili olarak kavramsal çerçeveyi daha iyi algılayabilmek için yoksulluk türlerini açıklamakta yarar vardır.

1.2.1. Mutlak Yoksulluk - Göreli Yoksulluk

Mutlak yoksulluk yaklaşımı, yoksulluk olgusunu salt gıda harcamaları üzerinden ele almaktadır. Bu yaklaşım açlık boyutlarına varan ağır beslenme sorunlarının hala gündemde olduğu ülkelerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Örnek olarak Hindistan`da asgari düzeyde yeterli beslenme olarak kişi başına günlük kalori ihtiyacı, kırsal alanlar için 2400, kentsel alanlar için 2100 kalori olarak alınmakta ve bunu sağlayacak en ucuz gıda malları sepetinin parasal değeri yoksulluk çizgisi olarak belirlenmektedir (Şenses, 2008: 63). Mutlak yoksulluğu kullanmanın yararı, toplumdaki gıda harcamalarına göre en düşük yaşam standardını ortaya çıkarmasıdır.

Mutlak yoksulluk sınırı az gelişmiş ülkeler için kişi başına günde 1\$, Latin Amerika ve Karaipler için bu sınır 2\$, Türkiye'nin de dâhil edildiği Doğu Avrupa ülkelerinin içinde bulunduğu grup için 4\$, gelişmiş sanayi ülkeleri için 14.40 \$ olarak belirlenmiştir (Şenses, 2008: 17).

Görelî yoksullukta ise gelir dağılımı yüzdeleri baz alınır ve kişi başına ortalama gelirin belirli bir oranı yoksulluk sınırı olarak alınır. İnsanın bir toplumsal varlık olmasından yola çıkarak, yoksulluğun sadece kaynaklara erişememe ve yaşamı sürdürme meselesi olmadığını açıklamaya çalışan bir kavramdır. Yoksulluk, kişi ya da hane halkının, içinde yaşadığı toplum tarafından kabul edilen asgari bir yaşam düzeyine sahip olup olmadığı ile alakalı bir konudur. Bu nedenle göreli yoksulluk kavramı farklı grupların sahip olduğu mutlak gelir düzeyinden daha ziyade gelir ve refahın dağılımındaki farklılıklara odaklanır. Başka bir ifade ile göreli yoksulluk kavramı, yoksul hane halkı veya birey ile o toplumda yaşayan ve mevcut koşullara göre ortalama bir gelire sahip olan hane halkı veya birey arasındaki gelir kaynaklarına sahip olma kabiliyeti arasındaki farkı ifade eder (Dumanlı, 1996: 213).

1.2.2. Objektif Yoksulluk - Sübjektif Yoksulluk

Yoksulluluğun tanımlanmasında, refah yaklaşımı olarak da bilinen objektif yaklaşım, yoksulluğu neyin meydana getirdiği ve bireyleri yoksulluktan kurtarmak için nelerin yapılması gerektiği üzerinde önceden belirlenen değerlendirmeleri içerir. Sübjektif yoksulluk ise, bireylerin kendi tercihlerine göre oluşturdukları ihtiyaç bileşimini esas alarak, öznel gerçekliği soyutlayan yaklaşımlardan uzaklaşmaktadır. Yani sübjektif yaklaşımda bireylerin tercihleri ön plandadır (www.canaktan.org, 2009).

1.2.3. Gelir Yoksulluğu - İnsani Yoksulluk

Gelir yoksulluğu asgari yaşam standartlarını karşılamak için bireylerin ihtiyaç duyduğu temel gereksinimlerin karşılanabilmesi için yeterli miktarda gelir elde edilememe durumu olarak tanımlanabilir. Bu tanım itibari ile asgari bir yaşam standardı sağlayabilmek için gerekli gelir, yoksulluk sınırı olarak tanımlanmaktadır. İnsani yoksulluk ise, yaşam süresinin kısalığı, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanamama, iş olanaklarından yoksunluk gibi konuları da içermektedir. İnsani yoksulluk sadece kaynaklara ulaşamama durumunu değil, aynı zamanda fırsatlardan yararlanamama yani fırsat yoksunluğu yaklaşımı ile yoksulluğu ele almaktadır (Coşkun ve Tireli, 2008: 28).

Kavram olarak ilk defa 1997 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ‘İnsani Gelişme Raporu’nda belirtilen bu yaklaşım, temel gereksinimlerin karşılanabilmesi için iktisadi, sosyal ve kültürel bazı olanaklara sahip olmanın da gerekli olduğu fikrine dayanmaktadır (www.un.org.tr/undp/poverty.tr.htm, 2001).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından geliştirilen endeks üç temel esasa dayalı olarak bir insani gelişme ölçümü oluşturmuştur. Bunlar;

- Doğumda yaşam beklentisi ile ölçülen uzun ve sağlıklı bir yaşam
- Yetişkinler arasında okuryazarlık oranı ve birleşik ilk ve orta öğrenime kayıt ile ölçülen bilgi
- Satın alma paritesine göre kişi başına düşen gelir ile ölçülen insanca bir yaşam kalitesi (Şenses, 2008: 102).

Tüm bu ölçütler yoksullukla mücadele sürecinde sadece asgari temel ihtiyaçların karşılanmasını değil, aynı zamanda fırsat eşitliği çerçevesinde insan onuruna uygun ve insanca yaşamayı gerekli görmektedir.

1.2.4. Sosyo-Ekonomik Güçsüzlük

Bu kavram ile yoksulluk tanımına, psikolojik ve ekonomik güvensizlik; sosyal dışlanma; tercih ve girişim özgürlüğünün kısıtlılığı; yoksulluk kısır döngüsüne yol açan fırsat eşitsizliği, kaynaklılık ve güvensizlik; var olma duygusu ve üretkenlik bakımından örgütsel yetenekler gibi anlamlar yüklenerek açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu tanım itibari ile sosyo ekonomik güçsüzlük toplumsal dışlanmayı beraberinde getirdiği gibi bilgi, varlık, finansman ve gerekli becerilere erişememe yeni fırsatlar elde etme olanağını kısıtlamakta ve ortaya çıkan güvensizlik ise yoksulluğun kronik bir hale gelmesine yol açmaktadır (<http://www.isguc.org>, 11.03.2004).

Sosyo ekonomik güçsüzlükle ortaya çıkan sosyal dışlanma yaklaşım olarak yoksulluğu vatandaşlık ve sosyal bütünleşme konuları ile birleştirmeye çalışır. Ülkemizde de yoksullukla mücadelede, aile yardımı, sosyal yardımlar ve mikrokredi uygulamaları sosyal dışlanmayı ortadan kaldırmak üzere oluşturulmuş stratejiler olarak karşımıza çıkmaktadır (Şenkal, 2007: 396).

1.2.5. Kırsal Yoksulluk - Kentsel Yoksulluk

Yoksulluğu kırsal ve kentsel yoksulluk olarak sınıflandırmamızın nedeni kırsal kentlerin nüfus yoğunluğu, mesken türü, tarım dışı faaliyetlerle uğraşanların nüfus içindeki payı gibi ayrıntılar yer almaktadır. Bunlar daha çok bağımsızlık, güvenlik, öz-saygı, sosyal kimlik, sosyal ilişkilerin sıklığı ve sağlamlığı, karar alma özgürlüğü, hukuki ve siyasi haklar gibi niteliksel beklentiler ve yoksunluklar üzerine odaklanmaktadır (Aktan, 2002: 48). Kentsel yoksulluk, değişen yaşam koşullarına karşı çeşitli yokluklardan acı çeken yoksulları, sosyal korumayı, sağlık, eğitim, kişisel güvenlik ve alt yapı gibi yoklukları kapsayan, dinamik ve potansiyel boyutları olan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha çok ise diğer kentlilerle aralarında

eşitsizlikler ve kopukluklar olan bir toplumsal kesimi anlatmak için kullanılan bir kavramdır (Es, 2007: 20).

1.2.6. Ultra Yoksulluk

Gelirinin tamamını harcadığı hâlde, mutlak yoksulluk kriterinde esas alınan günlük kalori miktarının sadece % 80'ini karşılayabilen insanların durumun ifade etmektedir. Ultra yoksulların yoksulluk durumlarının beş yıldan daha fazla sürmesi hâlinde onların durumlarının düzeltilmesinin imkânsız olduğu savunularak bu kategoridekiler kronik yoksul olarak tanımlanmaktadır (Özsoy, 2003: 5).

1.3. Yoksulluğun Ölçülmesi Sorunu

Yoksulluk tanımı sırasında da bahsetmiş olduğumuz üzere karşılaşılan sorunlar ölçüm sorununu da beraberinde getirmektedir. Şöyle ki, yoksulluğun ölçümünde kıstas olarak alınan gelir ve tüketim harcamaları boyutu, bireylerin gelir veya tüketim harcamaları seviyesi, temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar düşük olması durumunda yoksul olarak kabul edilmesi sonucunu doğurur. Ancak bir kişinin yoksul olarak kabul edilebilmesi için de bireyin mevcut gelir ve tüketim harcamalarının seviyesinin, onu yoksul kılabilecek değerinin belirlenmesidir. Bu nedenle bölgelerarasındaki kalori farklılıkları, bölgelerarası fiyat farklılıkları ve tüketim yapısının dikkate alınması yoksulluk sınırını değiştirebilecektir. Bunun nedeni ise bölgelerarası gelişmişlik farkının yanında, toplumların kendi içinde ve toplumların kendi arasında insanların gereksinimleri olan şeyler farklı olmakta ve bunlar farklı değerlerde olduğu için farklı biçimlerde ölçülebilmektedir. Mesela yaşam standardı ülkeden ülkeye değişir. Bunun nedeni ise temel gereksinmelerin maliyetinin ülkeden ülkeye ve yahut da aynı ülke içinde bölgeden bölgeye farklılaşabilmesidir (DPT, 1997: 37).

Bu nedenle de yoksulluk sınırının ve dolayısıyla da bu sınır altında kalan bireyin yoksul olarak belirlenmesinde mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk ve öznel yoksulluk şeklinde üç ayrı yaklaşım kullanılmaktadır. Mutlak yoksulluk sınırı belirli bir zaman noktasında, minimum kaynak miktarı olarak belirlenmekle birlikte zamana

bağlı olarak fiyat değişmelerinin de dikkate alınarak güncelleştirmesini gerektirmektedir. Mutlak yoksulluk sınırı genellikle iki farklı yöntemle hesaplanmaktadır. Bu yöntemlerin birincisinde, en düşük yaşam standardını sağlayan minimum gıda harcamasına göre yoksulluk sınırı hesaplanmaktadır. İkincisinde ise minimum gıda harcamasına ek olarak, giyim, barınma, sağlık, ısınma, eğitim gibi temel ihtiyaçlar da dikkate alınmaktadır (Önder ve Şenses, 2006: 199-201). Böylelikle, Temel Gereksinimler Maliyeti olarak bilinen bu ikinci yöntemle göre, daha yüksek bir yoksulluk sınırı elde edilmektedir.

Mutlak yoksullukta zamana bağlı karşılaştırma yapıldığı gibi gruplar arası karşılaştırma da yapılabilir. Birçok ülkede yoksulluk mutlak olarak belirlenmekte ve mutlak yoksulluk sınırı, sabit yaşam standardı olarak yorumlanmaktadır (Aktan, 2002: 43).

Böylelikle mutlak yoksullukta yoksulluğun boyutuna karar verilirken, göreceli yoksullukta o toplumda yoksulluğun olduğu varsayılmaktadır. Birçok ülkede mutlak yoksulluk, yoksulluk istatistiklerinde kullanılırken, göreceli yoksulluk ise son zamanlarda, uluslararası yoksulluk karşılaştırmalarında, ülke içinde yoksulluğun yatay-zaman serisiyle yapılan analizlerinde kullanılmaya başlanmıştır (Dumanlı, 1996: 213).

Öznel yoksulluk ise, toplumdaki bireylerin minimum gelir veya harcama hakkındaki kendi bireysel düşüncelerine dayanmaktadır. Öznel yoksulluk sınırını hesaplamak için büyük ölçekli anketler yaparak toplumun bu konudaki görüşü belirlenmektedir. Anket sonuçlarından bireylerin refah düzeyleri ile gelirleri arasında ilişki kurularak kritik bir refah düzeyi seçilmekte, bu seçilen refah düzeyine karşılık gelen gelir düzeyi yoksulluk sınırı olarak alınmaktadır. Ancak bu yaklaşım diğer yaklaşımlar kadar kullanılmamaktadır (Şengül, 2004: 42).

Gereksinimlerin hiyerarşik sırası göz önüne alındığında yoksulluk sınırını belirlerken objektif ölçütler ekseninde ele almak gerekmektedir. Toplumdan topluma değişebilen bu hiyerarşik gereksinimler yoksulluk sınırının seçiminde toplumun kendi kültürel, etnik koşullarına uygun şekilde hareket etmesini gerektirmektedir. Bununla birlikte her ülkenin kendi sosyo-ekonomik durumunu yansıtan öznel bir yoksulluk sınırına ihtiyacı bulunmaktadır (Gürses, 2007: 60)

1.4. Dünya’da Yoksulluğun Genel Görünümü

Küreselleşme ve neo-liberal politikaların uygulama biçimi, emeğin sosyal devlet döneminde sermaye karşısında ulaşmış olduğu dengeyi bozmuş, sosyal devletin sağladığı refah dönemi yerini yoksullaşmaya bırakmıştır. Özellikle 1980 sonrasında gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında gelir dağılımı eşitsizliği küreselleşme süreciyle birlikte yoksulluk sorununu küresel düzeyde ele alınması gereken bir sorun olarak ön plana çıkarmıştır (Başkaya, 1999: 88).

Neo-liberal dönemde özellikle ekonomik ve yeniden dağıtım gibi işlevleri başta olmak üzere ulus- devletin bazı işlevleri azalmaktadır. Bu sürecin sonucu da işlevleri azaldıkça ulus-devletin farklı toplumsal grupları bir arada tutan yapıştırıcı işlevi de azalmış oluyor. Yoksullaşma ve marjinalleşme karşısında dayanışma ihtiyacının artması ile birlikte alt kimlikler öne çıkmaya başlıyor, bunun sonucundaysa toplumda iç kargaşa baş gösterebiliyor. Farklı etnik dinsel kimlikli gruplar bir ulusal pazarın varlığı ve sosyal devletin sağladığı hizmetler sayesinde, refahını daha da güvende görüyorsa, ulus-devlet çerçevesinde etnik/dinsel alt-kimlik ön plana çıkmayabiliyor. İşlevini yitiren devlet yapıştırıcı olma özelliğini kaybediyor. Öte yandan, televizyon, internet gibi teknolojik olanaklar alt-kimliklerin dış dünyadan etkilenme dozunu artırarak devletin bunu bastırma gücünü yok ediyor (Kazgan, 2000: 244).

Bu nedenle Neo-liberal politikalarla sosyal devlet uygulamalarının sınırlandırılması kitleleri ekonomik değişimler karşısında korumasız bırakmıştır. Dünyanın bir bölümünde üretim artışı ve zenginleşme yaşanırken diğer taraftan yoksulluk artmakta, açlık, eğitimsizlik işsizlik ve bunların uzantısı olarak ortaya çıkan şiddet olayları ve savaşlar dünya gündemini giderek daha fazla meşgul etmektedir.

Bu eşitsizliğe somut veriler doğrultusunda bakıldığında 20. yüzyılın ikinci yarısında, dünya geliri iki kat artarken, kişi başına düşen gelir ortalama olarak üçe katlanmıştır. 1960 ve 1995 yılları arasında dünya nüfusunun %20’sini oluşturan en zengin kesimin, çoğunluğu kuzey ülkelerde yaşarken bu kesimin dünya gelirinden aldıkları pay %70’den %86’ya çıkmış; en yoksul %20’lik kesimin payı ise %2,3’ten %1,3’e düşmüştür. Bu değerler doğrultusunda 1960’ta dünya nüfusunun %20

oranındaki en zengin insanların elde ettikleri gelir, en yoksul bir milyar kişinin gelirinden yaklaşık 30 kat fazlayken, 1990'lı yıllarda bu oran 1'e 30 olmuş ve verilerle zengin ülkeler dünya gelirinin beşte dördünü elde etmişlerdir. En zengin %20 ile en yoksul %10 arasındaki fark, 1997'de 1'e 74 olurken, en zengin üç kişinin toplam servetleri 600 milyon insanın yaşadığı en yoksul ülkelerin toplam GSMH' sının üstünde gerçekleşmiştir (Aktel, Kerman ve Altan, 2007: 13).

Bir diğer yoksulluk göstergelerinde ise gelir dağılımındaki adaletsizlik 2001 yılı verileri kapsamında 1998'de en yoksul ülke sayısı yirmi altı iken 2001 yılında kırka çıkmıştır. 2000 yılı itibarı ile gelişmiş zengin ülkelerle yoksul ülkeler arasındaki gelir düzeyi farkı elli katına kadar çıkmıştır. Bir başka göstergeye göre ise, 1998 yılında zengin ülkelerde yaşayanların kişi başına günlük gelirleri 70\$ iken, dünya nüfusunun 2.8 milyarını oluşturan yoksul ülkelerde bu oran günlük 2\$'dır. Yine dünya nüfusunun 1,2 milyarını oluşturan en yoksul ülkelerde yaşayan insanlar ise sadece 1\$'ın altında bir gelir ile yaşamlarını açlık sınırının altında devam ettirmektedirler (Abay, 2004: 13).

Bu değerler doğrultusunda bugün dünya nüfusunun yaklaşık %20'si (1,3 milyar kişi) yoksul durumdadır. Bunların 800 milyon gibi büyük bir çoğunluğu açlık sınırı (kronik açlık) düzeyinde yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Mozambik, Etiyopya, Somali, Kenya gibi üçüncü dünya ülkelerinde yoksulluk sürekli hale gelmiştir ve bu ülkelerdeki kişilerin hayatı yardımlarla devam ettirilmeye çalışılmaktadır (Gül, 2002: 107).

Dünya Ticaret Örgütü'nün 2006 Dünya Ticaret Raporu'nda 2005 yılı bölgelere göre ticari mal ve hizmetlerin dünyadaki dağılımında; ticari malların ihracat alanında %44 Avrupa , %27 Asya, %15 Kuzey Amerika , %5 Orta Doğu, %3 Güney ve Merkezi Amerika , %3 İngiliz Milletler Topluluğu, %3 Afrika'nın pay aldığı görülmektedir. Ticari malların ithalat alanında ise %43 Avrupa, %25 Asya, %15 Kuzey Amerika, %3 Orta Doğu, %3 Afrika ve %2 İngiliz Milletler Topluluğu biçiminde sıralanmaktadır.

Bu oranlar dâhilinde 2015 yılı yoksulluğun bölgesel dağılımına bakıldığında; yoksulluğun daha çok Aşağı Sahra Afrikası'nda yoğunlaştığı ve sırasıyla %15'i aşan oranda Güney Asya, %10'nun altında Latin Amerika, %5'in üzerinde Doğu Asya,

%2 civarında Avrupa ve Ortadoğu’da yoğunlaştığı görülmektedir. Yoksulların bölgesel olarak dağılımına bakıldığında,400 milyon kişi Aşağı Sahra Afrikası’nda, 300 milyonun altında yoksulun Güney Asya’da, 100 milyonun altında Doğu Asya ve Latin Amerika’da, en düşük yoksul kişi sayısı ise Avrupa ve Orta Doğu’da bulunmaktadır (Aktel, Kerman ve Altan, 2007: 13).

Dünyada yoksulluğun boyutlarının bütüncül bir şekilde görülebilmesi için gerek ulusal düzeyde gerekse de uluslararası düzeyde gelir dağılımı ve tüketim harcamaları ile ilgili araştırma ve istatistikî veriler büyük önem taşımaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın İnsani Gelişme Raporu, ayrıca dünyanın en yoksul ülkeleri ve onların en yoksul vatandaşları başta olmak üzere dünyayı aşağıya doğru bir sarmalın içine hapsedebilecek, milyonlarca insanı yetersiz beslenmeyle, su eksikliğiyle, ekolojik tehditlerle ve geçim kaynaklarının yok olmasıyla karşı karşıya bırakabilecek bir “kırılma noktası” na doğru sürüklendiğine dikkat çekmektedirler (BM İnsanı Gelişmişlik Raporu, 2008:1).

1.5. Türkiye’de Yoksulluğun Genel Görünümü

Türkiye’ye yoksulluk açısından bakıldığında 1980’li yıllar bir dönüm noktası olmuştur. 1970’lerin sonlarına doğru ödemeler dengesi krizi ile beraber 24 Ocak istikrar politikaları ile ülke ekonomik açıdan farklı bir döneme girmiştir. 1960’lardan bu yana izlene itel- ikameci politikalar terk edilerek, serbest piyasa koşullarının hâkim olduğu, dış dünya ile bütünleşmeyi ve ihracata dayalı sanayileşmeyi hedefleyen bir ekonomi politikası benimsenmiştir. Bu süreç içerisinde kamu kesiminin küçültülmesi, finansal liberalizasyon ve özelleştirmeye yönelik uygulamalar yapısal uyum programlarının öncelikli gündem maddesinde yer almıştır (Dansuk, 1997: 10).

İstikrar politikaları ile ihracata yaşanan gelişmeler milli gelirde bir artışa neden olduğu gibi giderek tırmanmaya başlayan enflasyon ve borçlanma gibi sorunlar beraberinde sosyal, ekonomik, politik ve kültürel bozulmaları getirmiştir. Bu dönemde Türkiye’de kayıt dışı ekonomi yaygınlaşmış, sosyal sorumluluklarını dışlayan firmalar kısa vadede yalnız kar amaçlı davranışlar sergilemiş, yolsuzluk ve yoksulluk ciddi sorun olmaya başlamıştır (Cömertler, 2004: 64).

Yoksulluk kavramını açıkladığımız bölümlerde de anlaşıldığı üzere yoksulluk sınırı, belirlenirken ülkenin gelişmişlik düzeyi ve bölgelerin gelişmişlik düzeyi temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Örneğin 2004 Yoksulluk Çalışmaları verileri yoksulluğun özellikle eğitim düzeyi düşük olanlar, yevmiyeliler, ücretsiz aile işçileri, işsizler ve tarım, inşaat sektöründe çalışanlar arasında yaygın olduğunu göstermektedir (www.tuik.gov.tr, 2004). 2001 krizinin etkilerini yansıtan 2002 verilerine göre ülkede, günde 4.30\$'ın altında bir harcama ile yaşayanların oranı yüzde 30.3, gıda ve gıda dışı yoksul oranı ise yüzde 29,96'dır. 2001 finansal krizinin etkilerinin kısmen de olsa atlatıldığı 2004'te ise Türkiye'de 17.991.000 kişi, nüfusun yüzde 25.6'sı gıda ve gıda dışı yoksulluk yaşamaktadır ki bu durum orta gelir düzeyinde bir ülke için oldukça yüksektir.

TÜİK'in 2007 yılında yoksulluk ile ilgili verileri dikkate alındığında; Türkiye'de fertlerin yaklaşık yüzde 0.54'ü temel gıda ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun olarak açlık sınırının altında; yüzde 18.56'sı ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Bu veriler dâhilinde, TÜİK 2007 yılı için dört kişilik bir ailenin açlık sınırının tespitinde aylık 237 YTL, yoksulluk sınırının tespitinde ise aylık 619 YTL geliri esas almıştır. 2008 için ise açlık sınırını 255, yoksulluk sınırını 660 YTL olarak belirlemiştir. Bu verilerin belirlenmesi aşamasında mutlak yoksulluk ve göreceli yoksulluk tanımından yola çıkılarak belirlenmeye çalışılırken, "mutlak yoksulluk" kişinin biyolojik olarak kendini yenileyebilmesi için gereken asgari kalori düzeyindeki beslenmeyi sağlayacak gelire sahip olmama durumunu ortaya koyarken, "göreceli yoksulluk" ise, bireyin toplumsal bir varlık oluşu temel alınarak, minimum kalori ihtiyacının yanında, kültürel ve toplumsal olarak tüketimi zorunlu olan malları da kapsamaktadır. Bu nedenle, göreceli yoksulluk toplumdaki genel yaşam düzeyini yansıtmaması ve içerisindeki eşitsizliği göstermesi açısından önem arz etmektedir (Gürses, 2007: 62-63).

TÜİK'in "2008 Yoksulluk Çalışması" sonuçlarına bakıldığında Türkiye'de geçen yıl fertlerin yaklaşık yüzde 0,54'ü yaklaşık 374 bin kişi sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının altındayken, bu yıl yüzde 17,11'i yani 11 milyon 933 bin kişi ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Bu veriler 2004 yılı ile karşılaştırıldığında bir iyileşme olmasına karşın yine de oldukça önemli bir çoğunluğu içermektedir (www.tuik.gov.tr, 2010).

Buna göre kişi başi günlük harcaması, satın alma gücü paritesine göre 1 doların altında kalan fert bulunmuyor. Buna karşın satın alma gücü paritesine göre kişi başi günlük 2,15 dolar olarak tanımlanan yoksulluk sınırı altında bulunan fert oranı yüzde 0,47. Yoksulluk sınırı 4,3 dolar olduğunda yoksul fert oranı ise yüzde 6,83 olarak tahmin ediliyor (www.tuik.gov.tr, 2010).

2007 yılında yüzde 0,48 olarak tahmin edilen açlık sınırının altında yaşayan fert oranı, 2008 yılında yüzde 0,54'e yükselirken, yoksul fert oranı ise yüzde 17,79'dan yüzde 17,11'e gerilediği gözleniyor (www.tuik.gov.tr, 2010).

Kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanlarda ise 2007 yılında yüzde 34,80 olan yoksulluk oranı 2008 yılında yüzde 34,62'ye gerilerken, kentsel yerlerde yaşayanların yoksulluk oranı da yüzde 10,36'dan yüzde 9,38'e düştüğü gözlenmektedir (www.tuik.gov.tr, 2010).

2008 yılında hane halkı büyüklüğü 3 veya 4 kişi olan hanelerde bulunan fertlerin yoksulluk oranı yüzde 8,48 olurken, 7 ve daha fazla olan hanelerde fertlerin yoksulluk oranı yüzde 38,20 olarak hesaplanmıştır. 7 ve daha fazla kişiden oluşan hanelerden kentsel yerlerde oturanlar için yoksulluk riski yüzde 26,95 iken, kırsal yerlerde bu oran yüzde 54,03 olarak belirlenmiştir. Hane halkı türüne göre çocuklu çekirdek ailede bulunan fertlerin yoksulluk oranı yüzde 15,42 olurken, çocuksuz çekirdek ailelerdeki fertlerde bu oran yüzde 8,76'ya düşüyor. Ataerkil veya geniş ailelerdeki fertler için yoksulluk oranı ise yüzde 21,79 olarak tahmin edildi. Kentsel yerlerde çocuklu çekirdek ailede yaşayan fertlerin yoksulluk riski yüzde 9,14 iken kırsal yerlerde bu oran yüzde 33,77 olarak ifade edilmektedir. Bu sebeple hane halkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk riskinin de arttığı gözlenmektedir (DPT zel İhtisas Komisyon Raporu, 2007: 35).

Türkiye'de yoksullukla ilgili olarak işsizlik sorunun da en önemli nedenleri arasında, hızlı nüfus artışı, ekonomide istikrarlı ve sürdürülebilir büyümenin sağlanamaması, ekonomik krizler, bölgeler arası gelişmişlik farkları, istihdamı arttırıcı yatırım yetersizliği, tarım sektöründeki çözülme, işgücü maliyetleri ve işgücünün eğitim düzeyinin düşüklüğü gösterilmektedir (Biçerli, 2004: 170-172). Hızlı nüfus artışıyla birlikte istihdam koşullarının geliştirilememiş olması işsizlikle

gelen yoksulluğa neden olduğu gibi sosyal-psikolojik olarak bireyin toplumla bütünleşememesine de neden olmaktadır.

Bu kapsamda 2008 işsizlik verilerine bakıldığında Türkiye genelinde işsiz bir önceki yıla göre 235 bin kişi artarak 2 milyon 846 bin kişi olmuştur. 2009 da ise küresel krizin olumsuz etkisiyle işsiz sayısı 2008'e göre 1 milyon 125 bin kişi artarak 3 milyon 802 bin kişiye yükselmiştir. Türkiye'de işsizlik oranı 2008 yılında yüzde 11 iken, 2009 yılında 4,2 puanlık artış ile %16,1 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kentsel yerlerde işsizlik oranı 4,7 puanlık artışla %18,1, kırsal yerlerde ise 3,4 puanlık artışla %11,9 olmuştur (www.tuik.gov.tr, 2010).

İşsizliğin yanında, ücretli-maaşlı çalışanlarda yoksulluk oranı yüzde 5,93 iken, yevmiyeli çalışanlarda bu oran yüzde 28,56, işverenlerde yüzde 1,87, kendi hesabına çalışanlarda yüzde 24,10 ve ücretsiz aile işçisi olanlarda ise yüzde 32,03 olarak açıklandı. En yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektöründe çalışanlarda ise yoksulluk oranı 2007 yılında yüzde 32,05 iken, 2008 yılında yüzde 37,97 olarak tahmin edildi (www.tuik.gov.tr, 2010).

Sanayi sektöründe çalışanlarda 2008 yılında yoksulluk oranı yüzde 9,71 olarak hesaplanırken, bu oran hizmet sektöründe çalışanlarda yüzde 6,82 oldu. 2008 yılında ekonomik olarak aktif olmayan fertlerin yoksulluk oranı yüzde 13,73 iken, iş arayan fertlerin yoksulluk oranı yüzde 17,78 olarak belirlendi(www.tuik.gov.tr, 2010).

2008 yılında okur-yazar olmayanlarda yoksulluk oranına bakıldığında yüzde 39,59 olurken, ilkokul mezunlarında bu oran yüzde 13,44, lise ve dengi meslek okulları mezunlarında yüzde 5,64, yüksek okul, fakülte ve üstü mezuniyete sahip fertlerde yüzde 0,71 oldu. İlköğretime başlamamış olan 6 yaşından küçük çocukların yoksulluk riski ise yüzde 22,53 olarak hesaplandı. Okuryazar oranının artmasıyla yoksulluk oranının da azaldığı görülmektedir(www.tuik.gov.tr, 2010).

Yoksullukla ilgili olarak bahsedilen verilerin yanında özellikle ekonomik krizlerle beraber yüksek enflasyonun düşük gelirli nüfusun satın alma gücünü daha da düşürdüğü düşünüldüğünde ortaya çıkan gelir dağılımındaki dengesizlik toplumdaki bireyler arası uçurum düzeyindeki gelir farklılıklarını ortaya çıkarmıştır. Gelir dağılımındaki dengesizliğin de yoksulluk için önemine Türkiye açısından

bakıldığında Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin (BKH) ortaya konulmasıyla beraber yoksullukla mücadele çabaları hız kazanmıştır. 2007–2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı Vizyonunda adil gelir paylaşımı vurgusu yapılmakta olup, insan odaklı bir gelişme yaklaşımı benimsenmektedir. Bu çerçevede, beşeri gelişme ve sosyal dayanışma başlığı altında gelir dağılımının iyileştirilmesi, sosyal içerme ve yoksullukla mücadele stratejilerinin geliştirilmesine yer verilmektedir (www.dpt.gov.tr, 2009).

Tablo 1: Yüzde 20'lik Hane halkı Dilimlerine Göre Yıllık Kullanılabilir Kişisel Gelirlerin Dağılımı*

Yüzde 20'lik Dilimler	2002	2003	2004	2005
Birinci Yüzde 20 **	5,3	6,0	6,0	6,1
İkinci Yüzde 20	9,8	10,3	0,7	11,1
Üçüncü Yüzde 20	14,0	14,5	15,2	15,8
Dördüncü Yüzde 20	20,8	20,09	21,9	22,6
Beşinci Yüzde 20***	50,1	48,3	46,2	44,4
Toplam	100,0	100,00	100,0	100,0
Gini Katsayısı	0,44	0,42	0,40	0,38
*TÜİK, 2005 Gelir Dağılımı Sonuçları				
**Toplam gelirden en az pay alan grup				
*** Toplam gelirden en fazla pay alan grup				

2005 TÜİK' in gelir dağılımına ait verileri incelendiğinde, ilk dört yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay artarken, beşinci yüzde 20'lik grubun aldığı payın sürekli bir düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Toplam gelirden en az pay alan birinci yüzde 20'lik grubun payı 2002 yılında yüzde 5,3 iken, 2005 yılında yüzde 6,1'e yükselmiştir. Toplam gelirden en fazla pay alan beşinci yüzde 20'lik grubun payı ise, 2002 yılında yüzde 50'lerden 2005 yılında yüzde 44,4'e gerilemiştir. Türkiye İstatistik Enstitüsünün yaptığı Hane halkı Bütçe Araştırması sonuçlarına göre ise 2005 yılında, hane halkı kullanılabilir gelirine göre oluşturulan yüzde 20'lik

hane halkı gruplarından birinci gruptaki hane halklarının gelirden aldığı pay % 6,1 iken, beşinci gruptaki hane halklarının gelirden aldığı pay %44,4 olmuştur. Buna göre, beşinci yüzde 20'lik grubun payının birinci yüzde 20'lik grubun payına oranını veren S80/S20 eşitsizlik ölçüsü 7,3 kat olarak hesaplanmıştır. Aynı oran 2004 yılında 7.7 kat olarak gerçekleşmiştir (www.tuik.gov.tr, 2010).

Buna paralel olarak, gelir dağılımı eşitsizliğini gösteren Gini katsayısı da 2002 yılında 0,44 iken, 2005 yılında 0,38'e gerilemiştir. Bu iyileşme hızı sürdüğü takdirde, 2006 yılı için Gini katsayısının 0,36 çıkması ve gelir dağılımındaki iyileşmelerin sürmesi beklenmektedir. Yani Gini katsayısı sıfıra yaklaştıkça gelir dağılımında eşitliği, 1'e yaklaştıkça bozuk bir gelir dağılımını işaret etmektedir. (www.tuik.gov.tr, 2010).

Kısaca söylenebilir ki; dünyanın her yerinde, toplam gelirin en azını alanların payının azalmasında yine toplam gelirin en fazlasını alanların payının artması büyük rol oynamaktadır. Bu durumun en belirgin örneği ise Türkiye'dir. Gelir dağılımında adaletsizliklerin had safhada olduğu Türkiye'de, kır-kent farklılığının da bu dağılımı önemli ölçüde etkilediği saptanabilir.

1.6. Türkiye'de Yoksulluğun Genel Nedenleri

Yoksulluk nedenleri tek bir başlık altında toplanabilecek kadar kolay bir kavram olmayıp türlerine göre farklı nedenlerden kaynaklanmaktadır. Birçok alanı ilgilendirdiğinden dolayı yoksulluğun oluşmasında etkili olan faktörlerde ekonomik-politik-sosyal alanları da içine alan nedenlerden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Aktan'a göre yoksulluk, fazla üretilmediği halde üretilen değerler karşılığında elde edilen değerlerin bireyler arasında, bölgeler arasında, sektörler arasında adil olarak paylaşılamamasından kaynaklanır. Bunun yanında hızlı nüfus artışı nedeniyle mevcut kaynakların artan talebi karşılayamamasından da kaynaklanabilir. Bu takdirde de yoksulluğun oluşumu belirli faktörlere bağlandığında;

- İktisat politikalarındaki anlayışın ve yaklaşımların değişmesi; örneğin, neo-liberal ve bireysel girişimciliğe önem veren iktisadi anlayış ile küreselleşmenin ortak etkileri;

- Özellikle 1985 sonrası göç nedenlerinin ve göç edenlerin niteliğinin değişmesi ve buna paralel olarak kente yeni göçenlerin her anlamda eskilerden çok daha az şansa sahip olmaları, örneğin kamu sektöründe “işe girmenin” zorlaştığı, özel sektörde büyük ve güvenceli iş yerlerinde iş bulma olanağının azaldığı, buna karşılık enformel ve kayıt dışı sektördeki işlerin hane halkı gelirlerinde egemen olduğu bir döneme girilmesi;
- Metropol kentlerde gerçek ücretlerin düşmesi ve gelir dağılımında ortaya çıkan büyük kayıplara dayalı olarak, eski orta sınıfın giderek sosyo-ekonomik konumunu kaybetmesi ve 1990 sonrasında kentlere göç etmiş, ancak önceden göç edenler kadar kentteki olanakları kullanamayan, yeni kent yoksullarının ortaya çıkması; (www.canaktan.org. 2009).
- Küreselleşme ile bütünleşerek gelişen finans, iletişim, reklâmcılık gibi sektörlerin ortaya çıkardığı yeni orta-üst gelir grubu ve yönetici kesimi ile kent yoksulları kıyaslandığında toplumun gittikçe arası açılan ve kutuplaşan bir sınıf yapısına doğru kayması;
- Sanayi sektöründe üretimin esnekleşmesi, örneğin, işgücü piyasasında ve ücretlerde esneklik ve düzensizlik, taşeronlaşma, emek yoğunundan makine yoğun sisteme geçmenin yarattığı işsizlik;
- Son yirmi yılda yaşanan yüksek enflasyon, kamu finansman ihtiyacının karşılanmasına yönelik sürekli büyüyen borç yapısı ve vergi sisteminde var olan sorunlar;
- Eve iş verme, parça başı iş ve özellikle kadın ve çocuk emeğinin enformel üretim ve kayıt dışı işlerde ağırlıklı olarak kullanımının artması (DPT, 2007: 32-33) gibi nedenler yoksulluğun son zamanlarda daha da belirgin hale gelmesine neden olmuştur diyebiliriz.

Aktan ayrıca yoksulluğun ortaya çıkışını şu nedenlere bağlamaktadır; adaletsiz bir vergi sistemi, yüksek faiz ve rant ekonomisi, doğal afetler, çalışamayacak durumda olan özürlü sayısının fazla olması, bireyler arasındaki yetenek farklılıkları, miras yoluyla elde edilen gelirler, piyasada tekelleşmenin olması, devlet teşvikleri, enflasyon ve işsizliktir. Yoksullukla mücadelede özellikle

teşebbüsün sağlanması için vergi oranlarının düşürülmesi gerektiğini savunmakta ve kamu harcamalarının tam istihdamı sağlamaya yönelik olarak arttırılmasını savunmaktadır (Aktan, 2008: 19-25).

Yoksullukla ilgili nedenlere yukarıda da değinildiği üzere çok farklı değişkenlerin etkili olduğunu ifade eden ve neo-liberal politikalarla da daha fazla gündeme gelen iki kategoriden bahsedilmektedir. Bunlardan ilki içsel boyut ki bu, yoksulluğun kişisel nedenlerden kaynaklandığını savunan bir yaklaşımdır. Bunlar, kişinin yetenekleri, sorumluluk ve disiplin anlayışı gibi ‘yoksulluğun hem kurbanı hem de nedeni’ olduğunu düşünen anlayış, dışsal olarak nitelenen yaklaşım ise, ekonomi politikalarından dolayı ortaya çıkan yoksulluktur. Özellikle 2.Dünya Savaşı’ndan sonra Bretton Woods kuruluşları tarafından benimsettirilmeye çalışılan istikrar ve uyum politikaları yoksulluk üzerinde önemli etkiler yarattığı söylenmektedir (Şenkal, 2007: 397-398).

Yoksulluğun teorik kökenleri etrafında yoksulluk nedenlerine bakıldığında bireysel teoriye göre yoksulluk bireyle ilintilidir. Bireyin yoksulluğunun kaynağı ne toplum ne de içinde yaşadığı sosyal grubun sorunudur. Yoksul olan kişi eğer yeterince çalışmıyor ve gelirini arttırmak istemiyorsa yoksulluğu kabullenmek konumundadır. Yoksulluğu sistemle bağlantılı olarak açıklamaya çalışan teorilerde ise yoksul bireyin bir kurban olarak nitelendirilmesi gerektiğini ve toplumda bir tabakalaşma olduğu sürece, görece olarak bir grubun diğerine göre daha alt tabakada ya da daha yoksul konumda olması gerektiğini savunmaktadırlar (Oktik, 2008: 26).

Bu çerçevede, yoksulluğun neden ortaya çıktığına ilişkin olarak yapısal nedenlere dayandıranlar ve kötü yönetimden kaynaklandığını ileri sürenler de mevcuttur. Bunlar özellikle de yapısalcılar, ekonomik güç eşitsizlikleri giderilmeden, yönetimdeki iyileştirmenin fazla bir anlamı olmayacağı görüşündedirler. Diğer görüşte ise, iyi bir yönetim sistemi oluşturulmadan yapılacak ekonomik düzenlemelerin ancak kısa vadeli etkisinin olacağını ileri sürmektedirler (Şenkal, 2007: 398).

1.7. Yoksullukla Mücadele Stratejileri

Yoksullukla mücadele, ekonomik olmaktan daha çok siyasal yapıyı ve bu siyasal yapı içerisinde bulunan gerek siyasi partileri gerekse sivil toplum

kuruluşlarını, bunların birbirleri ile olan ilişkilerini içerisine alan bir alanı ifade etmektedir. Bu alanda oluşturulacak yoksullukla mücadele politikalarının toplumda yer alan bütün bireyleri kapsayacak şekilde temel bir yoksulluk yaklaşımı belirlenerek hareket edilmesi gerekmektedir. Şöyle ki, yoksullukla mücadele sürecinde yoksul olarak nitelenen grubun kır-kent, demografik özellikler, okur-yazarlık durumu gibi çok farklı boyutlarda ele alarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca orta ve uzun vadeli politikaların etkilerinin anlaşılması da buna göre belirlenecektir. Eğitim, sağlık, kredi gibi alanlarda yapılacak olan yoksullukla mücadele politikaları uzun vadede kendini hissettirdiği gibi ücret artışları ve doğrudan transferler kısa vadede kendini hissettirecektir (Önder ve Şenses, 2006: 17-18).

Bu açıdan yoksullukla mücadele süreci üç farklı yaklaşımla açıklanmaya çalışılmaktadır;

- **Dolaylı yaklaşım;** kaynakların büyümeyi sağlayıcı ve büyüme yoluyla yoksulların gelirlerinde ve yaşam standartlarında iyileşmeyi sağlayıcı politikaların üretilmesini amaçlayan bir yaklaşımdır.
- **Dolaysız yaklaşım** ise, temel ihtiyaçlar olarak nitelenen beslenme, sağlık, konut, eğitim gibi alanlarda yoksulların yaşam standartlarını ilgilendiren konularda devletin ortaya koyduğu politikaları içerisine alan ve bunlar aracılığı ile yoksul kesimlere sağladığı transferleri sağlamaktadır.
- **Radikal yaklaşımı** ise, üretim araçlarının mülkiyetinin ve üretim ilişkilerinin radikal bir biçimde yeniden yapılmasını ve üretim araçlarının mülkiyetinin eşitlikçi bir kimlik kazandırılmasını amaçlayan bir yaklaşım olarak ifade edebiliriz (Şenses, 2008: 217-220).

Bu yaklaşımda yoksullukla mücadelede temel çıkış noktasında kaynakların köklü biçimde yeniden dağıtımı yer almaktadır. Bu yeniden dağıtım ise, üretim faktörlerinin mülkiyetinin yaygınlaştırılmasından kredi ve istihdam olanaklarının ve kamu harcamalarının kapsamlı bir biçimde yoksul kesimlere doğru yönlendirilmesine kadar birçok değişik biçimde gerçekleştirilebilmektedir. Bardhan'a göre, yeniden dağıtım politikaları ile az gelişmiş ülkelerde toprak reformunun, yoksulların krediye ulaşmaları arttırılarak, toprak verimliliğinin, beşeri

sermaye yatırımları yoluyla emek verimliliğinin, üretim ve istihdamın arttırılmasına ve kötü beslenme sorununun azalmasına katkıda bulunacaktır. Bu yaklaşıma yoksullukla mücadelede Çin'in 1950'li yıllarda yoksullukla mücadele politikalarını, Küba ve Doğu Avrupa'daki eski sosyalist ülkelerin uygulamış oldukları politikaları bu yaklaşıma örnek olarak verebiliriz (Bardhan'dan aktaran Şenses, 2006: 227-228).

Yoksullukla mücadele sürecinde yukarıda bahsedilen yaklaşımlara Türkiye açısından bakıldığında dolaysız yaklaşımda göz ardı edilen nokta gelir dağılımı konusudur. Gelir dağılımı eşitsizliğinin yoksulluk üzerinde etkisi, Türkiye'de ilgi görmemiş ve yoksullukla ilgili yapılan çalışmalar yalnızca büyüme üzerine odaklanmıştır. Özellikle, "Türkiye'de yoksullukla mücadele tartışmalarının kriz dönemlerinde de büyüme üzerine odaklandığı görülmektedir" bu durum da yoksullukla ilgili yürütülen çalışmaların başarıya ulaşmasını engellemiştir. Ayrıca sadece büyümeyi ele alan bu yaklaşımın bir sonucu olarak da yoksul kesim, çoğu kez homojen bir kitle olarak ele alınmakta, yoksullar arasındaki yaş, toplumsal cinsiyet bakımından farklılıklara yeterince değinilmemektedir (Şenses, 2007: 429).

Dolaysız yaklaşımda ise, uygulamada en çok karşımıza çıkan kamu harcamalarıdır. Sosyal Devlet ilkesinin bir gereği olan kamu harcamaları devam etse de, yakın zamanda neo-liberal politikalar ile azaldığı net olarak görülmektedir. Dolaysız yaklaşımın bir diğer ayağı olan yoksullukla mücadele programları ile Türkiye 1980 sonrasında uygulanan Yapısal Uyum Politikaları sonucunda tanışmıştır. Dünya Bankası tarafından dünya çapında gündeme getirilmiş, işsiz kesimlerin çalışarak toplumsal üretime katkı sağlamaları amaçlanmıştır (Zabcı, 2003: 207).

Radikal yaklaşım açısından bakıldığında ülkemizde uygulanmadığı açıktır. Toprak reformu vb. uygulamaları içeren bu alanda Türkiye'de yapılan göze çarpan bir uygulama yoktur. Bu tür faaliyetlerin önündeki engelin siyasi olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Radikal yaklaşım şu açıdan ele alındığında, yoksulların tarımsal alt yapı olanaklarına ulaşımının arttırılması, su, gübreleme ve tohumluk gibi tarımsal girdilere ulaşımın artırılması ön plana çıkmaktadır (Önder ve Şenses, 2006: 15).

Yoksullukla etkili bir mücadele yürütülebilmesi için "hem dolaylı hem de dolaysız yaklaşımın bir arada yürütülmesi gerekliliği konusunda genel bir uzlaş

vardır” (Şenses, 2006: 327). Ancak Türkiye açısından gelir dağılımı ile ilgili olarak ihmal edilen dolaysız yaklaşım ile dolaylı yaklaşım arasındaki ilişki düzenlendiği takdirde yoksullukla mücadelede daha iyi seviyeye gelinebileceğini söyleyebiliriz.

Bu açıdan bakıldığında yoksullukla mücadele süreci ile ülkenin sosyal yardım sistemi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. İlk defa 1961 Anayasası ile yönetim anlayışımıza giren “sosyal devlet” ilkesine uygulama alanı yaratılabilmesi için de bazı kurumlara görevler yüklenmiştir. Ülkemizde sosyal yardım alanda yoksullukla mücadele sürecinde hizmet veren çok sayıda kurum faaliyet göstermektedir. Bunlar;

- Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
- Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü
- Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı
- Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü
- Yerel Yönetimler
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı

Bu kurumlar ya doğrudan doğruya sosyal yardım ve hizmet alanıyla görevlidirler ya da kendi görev alanlarına ek olarak parasal transferler yaparak yoksullukla mücadele sürecinde çalışmalarda bulunmaktadır (Coşkun ve Tireli, 2008: 125-126).

Ayrıca 1980 sonrası 24 Ocak kararlarının da etkisiyle ülkemizde ‘Yapısal Uyum Programları’ kapsamında yoksulluk kavramının daha belirgin hale gelmesi ile Dünya Bankası tarafından işsiz kesimlerin çalışarak üretime katkı sağlamaları amaçlanmıştır. Bu süreç içerisinde ise sosyal güvenlik sistemi, sosyal sigorta ve yukarıda bahsetmiş olduğumuz kurumların yoksullukla mücadele sürecindeki etkinliği üzerinde çalışmalar daha belirgin hale gelmiştir.

Bu kurumların dışında yoksullukla mücadelede 2001 krizinden sonra, merkezi idare ve sivil toplum kuruluşlarının uygulamış oldukları yöntemlerde, nitelik ve nicelik olarak önemli değişimler ve bazı kalıcı gelişmeler olmuştur (Aktan, 2008: 663). Bu gelişmelerle birlikte yoksullukla mücadele stratejileri kapsamında

uluslararası kuruluşlar, diğer toplum ve ülkelerde başarıyla uygulamaya konulan bazı yöntemler yoksulluğa farklı bir anlayışla yaklaşmaktadır.

Faizsiz mikro kredi uygulamaları olarak karşımıza çıkan bu yöntem yoksullukla mücadele sürecinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma anlayışının dışında farklı olarak borçlanma yoluyla yoksula bir fırsat verilirken bir de sorumluluk verilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle de sosyal yardımlar ve dayanışma ile yürütülen yoksullukla mücadele yöntemlerinde geçici yöntem ve uygulama söz konusu iken mikro kredilerle, kalıcı yöntem ve uygulama ile yoksula üretme imkânı sunulmaktadır. Böylelikle var olanı tüketerek yardım değil, onu daha da üreterek ve bireyleri üretken hale getirerek bir desteğin verilmesi söz konusudur. Pasif ve edilgen bireyler, bu şekilde kendine güvenen ve geleceğini planlayabilen, toplumsal ve ekonomik hayata diğer üreten bireyler gibi katkı sağlayan bir kişilik haline gelme fırsatını yakalamaktadırlar (Orçan, 2008: 3).

Mikro kredi uygulamaları ilk kez Chitagong Üniversitesi Prof. Dr. Muhammed Yunus tarafından 1983 yılında Grameen Bankası adıyla kurduğu banka aracılığı ile yoksullukla mücadelede kurumsal bir model geliştirmiş, toplam 42 kişiye 27 dolar kredi verilerek başlanmıştır. Bu uygulamanın başarılı olmasından sonra BM ve Dünya Bankası bu modeli kendi programlarına aldılar. Bu modelle birlikte, Birleşmiş Milletler 2015 yılına kadar yoksulluğun mikro kredi vasıtasıyla %50 azaltılmasını planlanmış ve bu plan halen yürütülmektedir. 2007’de Yunus’un açıklamalarına göre, mikro kredi sistemi, % 80’nine yakını Asya başta olmak üzere dünyada toplam 175’den fazla ülkede uygulanmakta ve 100 milyondan fazla “çok yoksul aileler” bu uygulamadan yararlanmaktadır (Yunus, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=226133&tarikh=06/07/2007>).

Türkiye’de ise ilk mikro kredi uygulamalarına bakıldığında, 1980’lerden bu yana Ziraat Bankası ve Halk Bankası gibi kamu bankaları çiftçiye ve dar gelirliye kredi sağladığı görülmektedir. Ancak Türkiye’de tam anlamıyla mikro kredi çalışmalarını ilk başlatan Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı (KEDV) olmuştur. 1995–1997 yılları arasında yaklaşık 100 kadına iş yapmaları için küçük miktarlarda krediler verilmiştir. Bu kredilerde geri dönüş oranı % 98 olmuş, birçok kadın aldığı borç para ile aktif ekonominin içine girmişlerdir. 2002 yılında mikro kredi projesi

için gereken fonun bulunması ile KEDV, Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi'ni kurarak mikro kredi programını başlatmıştır (Oran, 2008: 4).

Daha sonra Grameen Bankası'nın doğrudan "mikro kredi projesi"ni Türkiye'de ilk kez Türkiye İşrafı nleme Vakfı (TİSVA) uygulamıştır. TİSVA'nın ilk kez Diyarbakır'da uygulamaya koyduğu mikro kredi projesi kapsamında yaklaşık 1 yıldır yapılan uygulama sonucunda 06.12.2004 tarihi itibariyle 1100 yoksul ve işsiz kadına 690 milyar TL verilerek, bu kişilerin kendi hesabına iş kurmaları sağlanarak yoksulluktan kurtulmalarına yardımcı olunmuştur (www.israf.org, 25.02.2010).

2001 yılında Dünya Bankasınca onaylanarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu tarafından uygulanmaya konan, Sosyal Riski Azaltma Projesi kapsamında Türkiye'de yoksulluğun azaltılması ve yoksulların çalışma yaşamına kazandırılması anlayışı üzerine kurulmuştur (Gl ve Sallan Gül, 2008: 74).

Bu proje kurumsal gelişim, şartlı nakit transferi, gelir getirici küçük ölçekli projeler altında yrtlmektedir. Öncelikle yoksullara sosyal hizmet ve destek sağlayan devlet kurumlarının, politika araştırma, izleme ve değerlendirme kapasiteleri, bilgi teknolojilerinin geliştirilmesi, personel gelişimi ve eğitimi ve projelerin kamuoyuna tanıtımı gibi konularda kurumsal kapasitenin arttırılması gerekmektedir. (Gl ve Sallan Gl, 2008: 75).

şartlı nakit transferi ile de nüfusun en yoksul yüzde 6'sını hedefleyen ve temel sağlık ve eğitim hizmetlerinin daha iyi kullanılması koşuluna dayanan bir sosyal destek sisteminin uygulanması hedeflenmektedir. Gelir Getirici Küçük lekli Projelerle de yoksullara yönelik gelir getirici, istihdam olanaklarının ve sosyal hizmetlere erişimin arttırılması amaçlanmaktadır (<http://web.worldbank.org>, 25.02.2010).

Bu kapsamda yoksullukla mücadele sürecinde Türkiye hızla, yoksulluk ve gelir dağılımı adaletsizliği sorunlarının büyüyen önemini kabul etmek ve bütüncül, kapsamlı bir yaklaşımla yoksullukla mücadele konusunda etkin, verimli politikalar üretmek, bu alanda hizmet sunan kuruluşların kurumsal kapasitesini arttırmak durumundadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL POLİTİKANIN GELİŞİMİ

2. Sosyal Devlet ve Sosyal Politika Kavramı

Sosyal devlet kavramsal olarak gelişim süreci içerisinde değişim gösterse de, temel olarak sosyal görev ve sorumluluklar üstlenmiş, halkına insan şeref ve haysiyetine yaraşır maddi, medeni ve kültürel ihtiyaçları içeren asgari refah şartları sağlamayı hedef almış, sosyal güvenlik müesseselerini kurmuş çağdaş bir devlet olarak tanımlanmaktadır (Serter, 1994: 32-33).

Bu tanımdan yola çıkılarak özellikle gelişen ve değişen toplumsal ve ekonomik dinamikler sosyal devleti 21.yüzyıl kavramsal içeriği doğrultusunda ele almaktadır. Bu nedenle sosyal devlet anlayışını hak temelli bir yapıda tanımlayacak olursak, haklarla donatılmış vatandaşlarının tek tek, yani eşit bireyler olarak, bedensel, duygusal, sosyal ve zihinsel gelişimi ve anayasa ile korunan haklarını kullanabilmeleri için gerekli yasal, siyasal ve toplumsal ortamı sağlayan, tüm vatandaşlarının cinsiyet, din, etnik köken gözetmeksizin maddi refaha ve yaşam standardına erişmesi için aktif bir biçimde toplumsal eşitsizliklerle mücadele eden, böylece vatandaşlarını onların tüm yeteneklerini geliştirmesi için **onları sağlık, eğitim ve yaşamsal haklarla donatarak gerekli ortamı sağlayan devlet olarak tanımlanabilir** (Buğra, 2008: 105).(bu şekilde bir cümle olacak)

Böylelikle ideal bir sosyal devlet, toplumsal eşitsizliklerle aktif olarak mücadele eden, vatandaşların toplumsal refahını yaratmak ve bu refahın sürekliliğini sağlamak amacıyla sorunların ortadan kaldırılması sürecinde, bir zümreye ya da gruba değil tüm vatandaşların haklarını gözetken, kalıcı sosyal politika üretmek için kullanılan bir devlet tanımlamasında kendisini bulmaktadır (Sosyal Politikalar Dergisi, 2006: 98-99).

Sosyal devlet olarak yukarıda da kavramsal çerçevesi çizilmeye çalışılan devlet yapısı aslında kapitalist Batı toplumlarında yaygın olarak “refah devleti” olarak bilinmektedir. Gül’ e göre, refah devleti sanayileşmiş kapitalist toplumlardaki sosyo ekonomik ve ideolojik yapıdaki dönüşümlerle yakından ilişkili olmuş, bu

toplumlara özgü bir devlet modeli olarak tanımlanmıştır. Bununla beraber müdahalecilik, düzenleyicilik ve gelirin yeniden dağılımı refah devletinin belirleyici özellikleri olmuştur. Sosyal devletin ne olduğu ve dönüşümünün açıklanabilmesi içinse sanayileşmiş ülkelerin ekonomik (kapitalizm ve serbest piyasa ekonomisi), toplumsal (aile, sınıf, toplumsal hareketlilik gibi), siyasal ve ideolojik yapısındaki (liberalizm) dönüşümleri ele alarak tarihsel koşulları irdelemek ve yerel yönetimlere yansımalarının incelenmesi gerekmektedir (Gül, 2009: 65-66).

Burada açıklanması gereken önemli bir ayırım, refah devleti tanımlamasının, bir sosyal politika tanımlaması olmadığı, iki kavramın da birbirinden farklı olduğu ayrımıdır. Nitekim bu kavram açıklaması Esping-Andersen tarafından da açıklanmaya çalışılmakta ve sosyal politikaların refah devleti olmadan da olabileceği ancak refah devletinin sosyal politikalar olmadan gerçekleşebileceğini mümkün görmemektedir. Bu ayrımın yapılmasındaki temel neden ise refah devleti kavramının tarihsel süreç içerisindeki gelişimi önemlidir. Bu süreç içerisinde refah devleti kendini devlet, piyasa ve aile arasında karşılıklı bağımlılık içinde birleşik şekilde üretilme ve paylaştırılma yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Buğra ve Keyder, 2006: 35).

Bu nedenle de refah devletinden farklı olarak, sosyal politika ekonomik gelişmeler neticesinde ortaya çıkan sosyal sorunları incelemek ve bu sosyal sorunlara çözüm üreterek, toplumsal düzenin varlığını sürdürmeyi amaç edinmiştir. Ekonomik yönden zayıf ve korunmaya gereksinim duyan toplum kesimlerini korumak, sosyal barışı ve çalışma ilişkilerini sağlamak, sosyal dengeyi kurmak ve toplumsal düzenin sürekliliğini sağlamak önemli görevleri arasındadır (Güven, 1996: 1-3). Bu görevler, sosyal politikanın gelişim süreciyle toplumun çeşitli kesimlerine ve çeşitli toplumsal sorunlara yönelen, “sosyal vatandaşlık”, “sosyal eşitlik”, “sosyal adalet” anlayışıyla bütünleşmesine ortam hazırlamıştır. Böylelikle refah devleti uygulamalarının politika alanı oluşmuştur.

Bu ayırım kapsamında ülkelerin içerisinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve siyasal süreçlerin refah devleti anlayışının yerleşmesini ve sosyal politika alanında devletlerin ekonomi politik yaklaşımları, devletin bu alanlarda müdahaleci bir tavır mı yoksa daha serbest bir tavır mı alacağı yapılan hizmetlerin sunumu konusunda belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal politikaların kapsamına baktığımızda ise devleti sağlıktan, konuta, vergi, gelir dağılımı, sosyal güvenlik, istihdam, sosyal ve iktisadi alt yapıların geliştirilmesi, evre kirliliği ve doğanın korunması, spor, gençlik, kadın ve çocukların korunması gibi birçok alanda aktif politika üreticisi olarak görmekteyiz. Bu politika uygulamaları ile amaçlanan refahın tabana yayılması, yoksulluğın ve işsizliğin bertaraf edilmesi, sosyal güvenliğin genişletilmesi, bu amaçla oluşturulan yapının yardım ve hizmetlerle desteklenmesi, sosyal dengenin kurulması, gelir dağılımının düzeltilmesi ve bölgesel farklılıkların azaltılmasıdır. Temel olarak enflasyonun giderilmesi, hızlı büyümenin sağlanması ve işsizliğin azaltılması yoluyla orta gelir gruplarının güçlendirilmesi öngörülmektedir (Ekin, 1990: 209).

Bu tanımlar doğrultusunda sosyal politika uygulamalarını hemen her toplumda görmek mümkün gözükmektedir. Nitekim dar anlamda bir sosyal devlet veya devletin sınırlı gelir transferi ve sınırlı kamu hizmetleri aracılığıyla sosyal iyileştirme sağlamaya çalışması demokrasinin bir getirisi olarak görülebilir. rnek olarak, ulusal gelirin yüzde 10’u dolayında bir harcamanın eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik sistemine ayrılması gibi bir lt kabul edersek, hemen tüm devletler sosyal devlet anlamı taşırlar. Ancak geniş anlamda bir sosyal devlet düşünülmesi, toplumsal refahın gelişmesinde devletin etkin bir rol oynaması anlamına gelmekte ve bu yönüyle de benimsenen ekonomi ile ilgili olmaktadır. Bu nedenle sosyal politika uygulamaları yalnızca toplumsal amaçlara değil aynı zamanda ekonomik amaçlara hizmet etmektedir (Koray, 2000: 43).

Bu nedenle, geniş anlamda sosyal devlet tanımlaması birbirleri arasında etkin bir iletişimin ve dengenin sağlandığı piyasa ekonomisi, çoğulcu demokrasi ve refah devleti gibi üç boyutlu bir yapı olarak tanımlamak doğru bir sentez olacaktır (Koray, 2000: 43).

Geniş anlamda ise sosyal refah devleti olarak ele aldığımız sürecin temel yapı taşlarına bakacak olursak: İlk olarak, endüstri toplumuna özgü temel iki toplumsal taraf arasında toplumsallaşma ve siyasallaşma açısından “belirli” bir güç dengesinin sağlandığını söylemek mümkün. Bu güç dengesi siyaset, temel çıkar grupları olarak emek ve sermaye arasındaki çatışmanın demokratik yoldan çözümlenmesini esas almakta ve siyasete “atışmanın kurumsallaşması” görevini vermektedir. Buna bağlı

olarak, iki tarafın da çıkarlarını koruyacak ekonomi politikalarıyla sosyal politikaları birbirine yakınlaştıran bir anlayışın öne çıkması ve toplumsal taraflar arasındaki dengeyi bozmayacak çıktılar üretilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, siyaset ve devlet hem sosyal kaygıları ve sosyal boyutları kurumsallaştıran hem de toplumsal eşitlik ve toplumsal refahı dikkate alacak biçimde yeniden dağıtan bir işlev üstlenmektedir (Koray, 2005: 36).

Bu açıdan sosyal devletin dar ve geniş anlamda tanımları neticesinde ifade edeceğimiz gelişim sürecinde refah devletine sunduğu üç önemli yenilikten bahsetmek yerinde olacaktır. Bunlardan ilki sosyal sigorta sisteminin kurumsallaşması, ikinci olarak; vatandaşlık kavramının, refah devleti arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanması, üçüncü olarak ise; sosyal sigorta hizmetlerinin yaygınlaştırılması, devlet ile vatandaşları arasındaki karşılıklı hak ve yükümlülüklerin bir bütün olduğu ortaya konulması yer almaktadır (Gül, 2009: 74-75).

Refah devletinin temel politikaları arasında gördüğümüz bu üç yenilik, devletin bireylerin sosyal güvencesini sağlamak ve bunun için gerekli düzenlemeleri yapmakla sorumlu tutarken, bu hizmetleri devletten istemek vatandaşlık hakkı olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1. Sosyal Politikanın Değişim Süreci

Sosyal devletin temel prensibi serbest piyasa ekonomisinin tek başına ekonomik kalkınmayı sağlayamadığı ve bu nedenle de devletin ekonomiye müdahalesinin gerekli olduğu görüşüdür. Özellikle 1929 Dünya ekonomik bunalımından ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında geliştirilen “Keynesyen” politikalar olarak ifade edilen devletçi politikaların ağırlık kazandığı dönem içerisinde etkinliğini arttırmıştır. Keynes piyasanın kendi haline bırakıldığında toplumsal kaynakların tam istihdam edileceği bir denge oluşmadığı görüşünden yola çıkarak hareket etmiş, eksik istihdam durumunda devlet müdahalesi ile iş ve gelir yaratılmasının mümkün olabileceğini savunmuştur. Böylelikle devlet, ekonomideki aşırı dalgalanmalar, yoksulluk, işsizlik gibi toplumsal sorunları çözmek için para,

vergi harcama ve gelir transferi politikaları aracılığı ile aktif rol edinmiştir (Gül ve diğerleri, 2008: 35).

Bu kapsamda refah devleti üç alanı kapsayarak gelişme göstermiştir. Bunlardan ilki bireylere ve ailelere minimum bir düzeyde gelir garantisi sağlamak; ikinci olarak kişilerin, belirli sosyal risklerin (hastalık, yaşlılık, işsizlik vb.) üstesinden gelmelerinde onlara yardımcı olmak; bir diğeri ise sosyal refah hizmetleri aracılığı ile tüm vatandaşların refah seviyelerini yükseltmeye çalışmaktır (Şaylan, 2003: 93).

Bu dönemle birlikte özellikle gündeme gelen bir diğeri konu Keynesyen ekonomik politikalarının yanı sıra ulus devlet ve ulusal kimliklerin belirgin hale gelmesiyle “vatandaşlık” kavramının ön plana çıktığı bir dönem olmasıdır. Böylelikle sosyal refah devleti, vatandaşların belirli bir yaşam seviyesinin altına düşmeden yaşayabilmeleri için sosyal ve ekonomik haklarla desteklenmesi üzerine kurulmuştur. Bu sebeple uygulanan refah politikaları sadece ürettikleri maddi refah açısından değil, ekonomi, siyaset ve demokrasinin işleyişi açısından da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Vatandaşlığın sosyal boyutlarını dikkate alan ve siyasetin toplumsal dayanışmada üreten bir işlev kazanması, ekonomik istikrarın korunması açısından sistemin güvenilirliğinin inşası için de ayrıca önemlidir. Böylece piyasa ekonomisi, siyasal demokrasi aracılığıyla toplumsallaşmakta ve çok zaman “sosyal piyasa ekonomisi” adıyla anılmaktadır. Böylece uzlaşmanın sürdürülmesi açısından ve demokrasi ile piyasa, verimlilik ile güvenlik, özgürlük ile eşitlik arasında karşılıklı ilişkilerin kurulması açısından refah politikaları işe yaramaktadırlar (Gül, 2009: 70-71).

Farklı bir açıdan ise Buğra, sosyal politika alanına sosyal dayanışma ve vatandaşlık kavramlarının getirilmesiyle artık sosyal politikaların merkezinde yoksulların ve yoksulluğun yer almadığını, sosyal politikanın konusunun artık yoksullukla mücadeleden ziyade “herkesi ortak bir vatandaşlık statüsünde birleştiren önlemler paketi” olarak ele alındığını savunmaktadır (Buğra, 2008: 66).

Özellikle 1945-1970’li yıllar arasında etkinliğini gösteren refah devleti anlayışına vatandaşlık kavramının kazandırılmasıyla birlikte kapitalizmin değişim sürecinde siyasal boyutta çoğulcu ve katılımcı bir nitelik kazanırken, ekonomik

anlamda ise piyasa devlet ilişkisinde müdahaleci ve karma bir ekonomi anlayışının benimsenmeye başlanması söz konusudur (Koray, 2005: 36-37).

Bu süreç içerisinde refah devletine farklı ideolojik yaklaşımlar doğrultusunda yüklenen yeni sorumluluklar nedeniyle devletlerin ekonomik anlayışları doğrultusunda farklı modellerle yaklaşımları ortaya çıkarmıştır. Bu modeller Esping-Andersen tarafından açıklanmaya çalışılmıştır:

Liberal refah anlayışı, mütevazı ve yoklamalı sosyal yardımların yani ihtiyaç sahiplerinin bazı yollarla saptanmasına bağlı olarak yapılan yoklamalı ödemeler ve mütevazı sosyal güvenlik ödemelerinin yer aldığı bir model olarak açıklanır. Yani piyasada geçimini sağlayamayan ve piyasada bakım hizmetlerine ulaşamayan en muhtaç durumdaki kesime yönelik politikalar üreten bir refah anlayışını kapsar. Bir diğer anlayış ise Korporatist refah anlayışı bu anlayış ise refah rejimlerinde çok sayıdaki liberal devletten daha fazla fakat nüfusun bazı bölümlerini çıkararak sosyal sigorta programları sunar. Sosyal güvence ise kişinin işteki konumuna göre, çalışırken ödenen primlere bağlı olarak belirlenir ve aile fertlerine yönelik sosyal sigorta uygulamaları bu anlayışta sosyal güvenlik sistemi içinde önemli bir yer tutar. Sosyal demokrat refah anlayışı ise, evrensel vatandaşlık ilkelerine uygun olarak sosyal hakların en çok kurumsallaştığı ve yaygınlaştığı, sosyal ihtiyaçların en çok piyasa dışından sağlanabildiği bir anlayış olarak ifade edilebilir. Bu anlayışta piyasa ve devlet arasında, işçi sınıfı ve orta sınıf arasında ikili bir yapıyı kabul etmek yerine, yüksek standartlarda bir toplumsal eşitliğin sağlanması amaçlanır (Esping-Andersen'den Aktaran, Gökbnar, Özdemir ve Uyar, 2008: 160).

Refah devleti olarak nitelediğimiz ve yukarıda da açıklamaya çalıştığımız anlayış kapsamında genel olarak özellikle Avrupa refah devletinin hedeflediği konular;

- Belirli bir sosyal güvenlik düzeyi
- Sağlık ve refah hizmetlerinden serbestçe yararlanma olanağı,
- Belirli bir yaşa kadar eğitim olanağı,
- Asgari bir gelir düzeyi,
- Konut yardımları olarak sıralanabilir.

Bu hedeflerin gerçekleşme olanaklarına bakıldığında örnek olarak, Almanya, Avusturya, Fransa, İngiltere, İsviçre, Belçika, Danimarka, Norveç, İsveç, İtalya, Finlandiya, Hollanda ve İrlanda gibi on üç Avrupa ülkesi ortalaması olarak iş kazası sigortasının kapsamı 1950 yılında % 60, 1975 yılında % 83; hastalık sigortasının kapsamı 1950 yılında % 67, 1965 yılında %91; yaşlılık sigortasının kapsamı 1950 yılında %76, 1975 yılında % 93; işsizlik sigortasının kapsamı 1950 yılında %32, 1975 yılında %63'tür. Bu çerçevede verilen yıllarda refah devletinin öncelikle belirlediğı hedefleri gerçekleştirdiğı söylenebilir. Ancak ekonomik büyüme ve beraberinde getirdiğı zenginleşme, refah devleti hedeflerinin genişlemesine ve yeni refah önlemlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu önlemler yukarıda bahsedilen hedeflere ek olarak,

- Yoksulluğun ortadan kaldırılması
- Eşitsizliğin temelden giderilmesin
- Sosyal bütünleşmenin sağlanması
- Sosyal katılımın yaygınlaştırılması ve tabana yayılması eklenmiştir (Koray, 2005: 203-204).

Bu çerçevede yoksullukla mücadele ülkeden ülkeye farklılık gösterse de sosyal refah devleti politikalarının oldukça önemli bir payı olduğunu söyleyebiliriz. Buna en güzel örneğı ise, yoksulluğun geriletilmesinde en başarılı ülkelerin sosyal demokrat refah modelini uygulayan İskandinav ülkeleri olduğu söylenebilir (Koray, 2005: 206).

Görüldüğü gibi sosyal refah devletinin değışiminde aslında ülkelerin içerisinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve siyasal dönüm noktalarının önemli bir yerinin olduğunu söyleyebiliriz. Bakıldığı zaman refah devleti 1967 yılında ekonomik durgunluk ve krizlerin baş göstermesi, 1968 gençlik hareketlerinin etkinliğı, 1970'li yılların başlarında dünya para düzeninde meydana gelen önemli değışiklikler gibi gelişmelerin refah devleti anlayışında köklü değışikliklere neden olduğunu söyleyebiliriz. 1944 yılında Bretton Woods Anlaşması ile oluşturulan sabit kur sistemine dayalı dünya para düzeninin terk edilmesiyle, Keynesyen politikalar yerini neo-liberal görüşlere bırakmaya, piyasa ekonomisinin ön plana çıkmasına,

deregölasyon ve özelleştirme gibi ekonomik politikalarla ekonomideki devlet etkinliğinin azaltılması yoluna gidilmeye başlanmıştır (Aktel, 2003: 34).

Böylelikle kapitalist gelişmede krizlerle daha belirgin bir biçimde ortaya çıkan eşitsiz gelişme, devletin muhtaç durumda olanlara yardım etmesi yerine, toplumsal dayanışmanın bireylerin ve grupların vicdanına bırakılmasına yönelik görüşler güç kazanmıştır. Refahın bireysel ve ahlaki olduğu, çalışamayacak durumda olanların bağış ve yardımlarla ayakta durmaları gerektiği düşünceler yoksulluk kültürü anlayışının egemen olmasına da ortam hazırlar hale gelmiştir (Göl, 2009: 89).

Özellikle 1980’li yıllarda İngiltere’de Thatcher’in, ABD’de Reagan’ın iktidara gelmesiyle Keynesyen ekonomi politikaları üzerine inşa edilen refah devleti anlayışını politik olarak sonlandırılarak, liberal öğretiden yola çıkılarak oluşturulan piyasa ekonomisine bağlı bir sürece girilmiştir. Bununla birlikte küreselleşme sürecinin de bir sonucu olarak dünya kapitalizmi artık her ülkeyi potansiyel üretim alanı ve pazar olarak gören, sınır tanımayan çokuluslu şirketlerin oluşturulduğu bir sisteme dönuşmüş bulunmaktadır. Bu sistemde ise ulus devletler önemli ölçüde sıkıntıya girmişler uluslararası piyasa mekanizması karşısında direnmeyi sürdürmenin giderek imkânsız hale geldiği bir sürece girmişlerdir (Keyder, 1996: 13-14).

Bu liberal öğreti tabanında gerçekteştirilen anlayışla birlikte birçok ülkede rant ekonomisi ve vahşi kapitalizmin ortaya çıktığı görölmekte öte yandan birçok gelişmekte olan ülkede kalkınma politikalarına bağlanan umutların yerini ekonomik krizler almakta, büyüme ve yeni istihdam yaratılması yerine var olan istihdamın korunması derdine düşölmekte, kamudan hizmet beklemek yerine kamu açıklarının azaltılmasının yolları aranmakta, çalışanları korumak yerine durmadan sermayeye yeni tavizler verilmektedir (<http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/kalkinma/kalkinma10>).

Artan sermaye hareketliliği ve serbestliği, bir yandan sermayeyi ulusal bağlardan, siyasal sistemden ve kurallardan koparmakta, öte yandan ulusal sınırlar içindeki işgücünden büyük ölçüde bağımsızlaştırmaktadır. Yine bu hareketlilik, hemen her ülkede istikrarsız finansal piyasaları, özelleştirme politikalarını, vergi sistemindeki değişiklikleri, üretim ve çalışma ilişkilerinde esneklik uygulamalarını bir zorunluluk haline getirmektedir (Dilnot, 1995: 4).

Bu liberal temelli serbest piyasa sistemine eleştirel olarak yaklaşanların temel eleştirisi ise, artık sosyal politikaların yerini devlet temelli yardımlarla değil de devletin rolünün değiştiği yönetim anlayışı kapsamında ele alınarak sunulmasında toplanmaktadır. Özellikle küresel rekabetin ülkeler arasında bir yarışa yol açmasıyla devletlerin yönetim anlayışındaki değişimi, “iyi yönetim” kavramının literatüre girmesi sistemin kendi politikalarını uygulaması açısından önemli bir alandır. Bu kavram sosyal politika alanında devlete belirli bir iş düştüğünü, ancak bu işin özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte ve özellikle de yerel yönetimlerle işbirliği içerisinde geliştirilecek bir yönetim anlayışından hareket etmektedir. Böylelikle 21. yüzyılda özellikle işsizlik, yoksulluk gibi toplumsal konularda piyasanın başarısız olmasından kaynaklanan sorunları ortadan kaldırabilmek için devlet artık sosyal politika üretmek yerine sivil toplum kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ve yerel yönetimlerle yetki, görev ve sorumluluk paylaşımı içerisinde girmektedir (Güler, 2006: 5-6)

Bu ifadeler doğrultusunda yoksullukla mücadele süreci için yapılacak gerçekçi bir mücadele ancak çok yönlü ve birçok dinamiğin harekete geçirilmesi neticesinde gerçekleştirilecek bir sorunu ifade etmektedir. Ancak ülkemizde yoksullukla mücadele konusunda ortaya çıkan raporlara göz atıldığında; asgari ücretin iyileştirilmesi, aile yardımlarının düzenlenmesi, standart dışı çalışmaların koruma altına alınması, kırsal kesimdeki çözülmenin önlenmesi, kentlerdeki barınma sorunlarının çözümü, yaşlı, çocuk, kadın gibi yoksulluktan daha fazla etkilenen kesimlere yönelik olarak koruyucu önlemler yer almaktadır (DPT, 2001: 172-174). Burada özellikle dikkat çeken taraf, sorunların biliniyor olmasının yanında, devletin sosyal alanda yetersiz olmasıyla birlikte “sosyal politika” alanı daraltılırken, yoksullukla mücadele devletin veya hayır kurumlarının “hayırseverliğine” havale edilmektedir (Buğra, 2008:)

2.2. Sosyal Politikanın Türkiye’de Gelişimi

Ülkemizde 19. yüzyıla kadar sosyal alanda bireylerin refahlarını sağlamada devletin doğrudan etkinliği olmamakla birlikte, Osmanlı İmparatorluğu döneminde bireylerin sosyal ve mesleki risklere karşı geleceklerini güvence altına almaları aile,

meslek kuruluşları ve vakıflar eliyle yürütölmeye çalışılmıştır. Temel üretim biçiminin tarım ve hayvancılığa dayalı bir yapıda olması nedeniyle de geleneksel geniş aile ve akrabalık ilişkilerinin varlığı zor durumlarda destek olma gibi toplumsal dayanışma kurumları sosyal refahı sağlamada etkili olmuşlardır (Göl, 2009: 76).

1876 tarihli Kanun-i Esasi'nin kabul edilmesinden sonra Osmanlı Devleti'nde eğitim olanaklarının yaygınlaştırılması için kasaba ve köylere ulaştırılması, vilayet merkezlerinde devlet hastanelerinin açılması gibi girişimlere önem verildiği söylenebilir. Bu ise bir sınıf bilinci yaratma veya hak talep edebilecek bir toplumsal gelişme yaratma anlamında olmasa da vatandaşlık ve hak kazanma bilincinin yerleştirilmesi açısından önemlidir (Koray, 2005: 155).

Ayrıca Osmanlı Devleti'nde özellikle II. Abdülhamit döneminde Dar-ül Aceze'nin 1895 yılında açılması, çeşitli derneklerin iktidardan bağımsız ancak saltanatın oluşturduğu yasal zemin üzerinde kurulması gibi sosyal politika uygulamalarına da rastlamak mümkündür (Sosyal Politika Dergisi, 2006: 98-99). Diğer taraftan İslâm medeniyetine uygun olarak hayrat ve hayırseverlik anlayışı çerçevesinde bin yıldan beri sosyal hayatın değişik alanlarında önemli fonksiyonlar üstlenmiş olan vakıfların da sosyal alanda etkinliği oldukça fazladır.

Bu sebeple Cumhuriyet tarihine kadar sosyal politika uygulayıcısı olarak çok belirgin bir devlet tanımlaması yapılması mümkün gözükmemekle birlikte, sosyal politika örnekleri görmekteyiz.

2.2.1. Tek Parti Döneminde Türkiye'de Sosyal Politika Anlayışı

Cumhuriyetin ilânının ardından her alanda geri kalmış olan ülkeyi düzlüğe çıkarmak için kararlı bir ekonomik politikaya ihtiyaç vardı. İlk dönemlerde, geleneksel Osmanlı ekonomik sistemi Cumhuriyet rejimiyle birlikte bir değişime uğradıysa da bununla ilgili ekonomik yönlendirmeler ve kararlar yeterli olmadı. Bunun en büyük nedeni, tarımsal teknolojiadaki geriliğe rağmen tarımın hâlâ zenginlik kaynağı olarak görülmesidir. Diğer neden ise, Osmanlı yönetim anlayışının bir gereği olarak ticaretin küçümsenmesi yüzünden Batıdaki gibi girişimci sınıfının doğmasını engellemiş olması diyebiliriz (Mardin, 1999: 227). Bu nedenle savaş sonrası Türkiye Cumhuriyeti, hem savaşın getirdiği ekonomik yıkıntı hem de

Osmanlı'dan devraldığı yükümlülüklerle karşı karşıya kalmış ve kendisini bu zor tabloyu değiştirme mecburiyeti içerisinde bulmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin, devraldığı sözü edilen bütün bu olumsuzluklara karşın, Atatürk Lozan Antlaşması ile kazanılan siyasal bağımsızlığın elden gitmemesi için ekonomik bağımsızlığın da kaçınılmaz olduğuna inanıyordu. Bu görüşünü, 17 Şubat 1923'te toplanan İzmir İktisat Kongresi'ni açış konuşmasında şu cümleyle açıklıyordu: “Ulusal egemenlik iktisadi egemenlik ile pekiştirilmelidir” (İnan, 1933: 4). Bu sözlerle ekonomik bağımsızlığın yeni Türkiye devleti için ne kadar önemli olduğu vurgulanıyor ve Atatürk önderliğindeki bu kongre ile Türkiye, liberal ekonomik düzeni benimsiyor, özel teşebbüsü koruma ve geliştirmeyi amaçlanıyordu (Avcıoğlu, 1999:360).

İzmir İktisat Kongresi'nden sonra hükümet, ilk ulusal ticaret bankamız olan İş Bankasının 1924'te faaliyete geçmesini sağlamıştır. Ardından 1925 yılında Sanayi ve Maadin Bankasının kurulmasıyla sanayiye destekleyici kredi sağlanması amaçlanmıştır. Çiftçi kesiminin de isteğine uyularak devlet bütçesine yaklaşık % 30 gelir sağlayan Aşar Vergisi yürürlükten kaldırılmıştır. Yine 1927 yılındaki “Teşvik-i Sanayi Kanunu” ile sanayi yatırımları özendirilmeye çalışılmıştır. 1929 ekonomik buhranı bütün dünyayı olduğu gibi Türkiye'yi de derinden etkilemiştir. 1923'ten beri amaçlanan ekonomide liberalizm anlayışı, yerini devletin kaçınılmaz müdahalesine bırakmıştır. Dünyanın ve Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu ekonomik durumu çok iyi değerlendiren Atatürk ve hükümet ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullara uygun olan önlemleri 1930 yılından itibaren yürürlüğe koymuştur. Başka bir deyişle ekonomide devletin ağırlığı git gide artmış, devletçiliğin gereği olan ekonomik yasalar ve kurallar geçerli olmuştur (Cillov, 1970: 135-136). Devletçilik politikalarına geçilmesiyle birlikte iktisadi devlet teşekküllerinin kurulması, çalışma ilişkileri ve bir iş kitlesinin oluşmasında önemli bir etkisi olmuştur. Devletçilik, 1930'larda yalnızca dünya ekonomik etkinlikler değil aynı zamanda özel girişimcileri de desteklemeye yönelmiştir (Kongar, 2003: 351-352).

Bununla birlikte çalışma hayatını düzenleme gereği neticesinde 1936'da İş Yasası yürürlüğe girmiş, bu yasanın farklı çıkarları bir arada tutma çabası içerisinde olduğunu ifade edebiliriz. Çünkü bu yasayla çalışma ilişkilerinde bir takım haklar

tanımlanırken, işçi-işveren arasındaki grev ve lokavtı kesin olarak yasaklamıştır (Makal, 2008: 3).

Bu nedenle bugünkü anlamda bir sosyal hak kavramından yola çıkarak tek partili dönemde sosyal politika üreten bir devlet anlayışından bahsedilememektedir. Ancak 1936 yılında Sağlık Ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın kurulması sosyal hizmet alanında hizmetlerin sunumunda kurumsal bir yapı kazandırılması açısından önemlidir.

Yoksulluk ve sosyal hizmetler alanında mücadele konusunda tek parti döneminde kurumsallaşma bu şekilde gerçekleşirken, gönüllü kuruluşların da etkinliği yadsımaz. Özellikle 1868'de Osmanlı Mecruhini Askeriye İane Cemiyeti olarak kurulan Kızılay, 1877'de Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne, 1923'te Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne 1935'te Türkiye Kızılay Cemiyeti 'ne ve son olarak 1947 yılında Türkiye Kızılay Derneği'ne dönüştürülmüştür. Görevleri savaş halleri ve asker ihtiyaçları şeklinde tanımlanırken, doğal afet ve yoksulluk konusunda da yardımları olmuştur (Buğra, 2008: 136).

2.2.2. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türkiye'de Sosyal Politika Anlayışı Ve Menderes Dönemi

1946 yılında tek parti döneminin sona ermesi ve 1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile birlikte Türkiye ekonomik ve politik olarak yeni bir gelişme dönemine girmiştir. Bunda özellikle 1923-1950 yılları arasında sürekli olarak özendirilmeye ve teşvik edilmeye çalışılan özel girişimciler artık belirli bir sermaye birikimine ulaşmış olması önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, İkinci Dünya savaşı sonrasında soğuk savaş döneminin başlaması ile birlikte ABD Avrupa ekonomilerinin hızla gelişmesi için 'Marshall Planı' çerçevesinde mali yardımlarda bulunmuş ve Türkiye'de bu yardımlardan belirli bir oranda pay almıştır. Bu yardımlarla Türkiye özellikle tarımsal üretimi artırmaya yönelik tarımsal araç-gereç ithalatında bulunmuş ve bu sayede tarımsal üretim hızla artmaya başlamıştır (Eroğlu, 2002: 104-108).

Adnan Menderes'in başbakanlığında iktidara gelen Demokrat Parti, büyük oranda Amerika Birleşik Devletleri'nin 1951 ile 1953 arasında sağladığı yardım

sayesinde, kısmen tarımsal üretimi arttırmak, kısmen de üst tarımsal kesimlerin taleplerine uymak için büyük bir tarımsal mekanizasyona girişilmiştir. Bu dönemde tarıma giren yaklaşık 40,000 traktör 1.000.000 civarında çiftçiye tarımdan çıkarmış, tarımın makineleşmesinin hızı 1953 ile 1957 arasında üç yıllık süre işsizliğin ve yoksulluğun artmasında etkili olmuştur (Karpat, 2003: 104).

Bu sebeple tarımda makineleşme beraberinde tarımda çalışan ve işsiz kalan köylünün kentlere göç etmesinde etkili oldu. Bunun yanında tarım topraklarının dağılımındaki eşitsizlik, tarımsal gelirlerin düşük olması, toprakların çok parçalı olması, ekilebilir alanların sınırlara dayanması, itici ögeler olarak kentlere göçü ve kentleşmeyi arttırmıştır. Çekici ögeler; sanayideki ücretlerin tarımdaki ücretlere nazaran yüksek olması, kent yaşamının özendiriciliği, Osmanlı döneminde kentlerde yaşayanların ayrıcalıkları, eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmetlerin kırsal kesimlere oranla gelişmiş olması kent hayatını cazip kılmaktadır. Yine özellikle doğu ve güneydoğudaki terör ve şiddet, güvenlik gerekçesiyle bu bölgelerde yaşayan halkın göç etmesine yol açmıştır (Keleş, 2008: 109). Kentleşme olarak nitelenen bu olgunun beraberinde kentsel hizmetlerin özellikle de konut gereksinimlerinin karşılanamamasıyla birlikte gecekondulaşmanın baş göstermesi DP döneminin konut sorununu ortaya çıkartmıştır. Özellikle gecekondu kültürünün tarımsal üretimin azalmasıyla birlikte kente olan rağbet neticesinde ortaya çıkan bu soruna karşı, 1948 yılında 5218 sayılı İmar Kanunu ile çözüm aranmaya çalışılmıştır. Evi ve yeri olmayan vatandaşların konut sahibi olabilmeleri için belediyelere arsa tahsisi yetki veren bu kanunla birlikte ruhsatsız yapılardaki artış 21.000 gecekondu sayısına ulaşarak dönemin kent yöneticilerinin bu alanı kendi çıkarlarına kullanmaları sonucunu da doğurmuştur. Bu sorunları ortadan kaldırmak için 2290 sayılı Belediye yapı ve Yollar Kanunu çıkartılmıştır. Ancak bu süreç içerisinde 1955 yılında gecekonduların güzelleştirilmesi için Marshall yardımlarından pay ayrılmasının talep edilmesi gecekondu yaşamının şehir hayatı için kabul edilen bir alan haline gelmesine zemin hazırlamıştır. Ayrıca 1966 yılında çıkartılan Gecekondu Yasası ile gecekonduların kalıcı olabilmesine hukuksal bir zemin hazırlanmıştır (Buğra ve Keyder, 2003: 31-32).

Bu dönem içerisinde liberal düşüncenin temsilcisi olarak iktidara gelen Demokratların bütçenin hazırlanışı ve bütçe oranının belirlenmesinde sosyal

güvenlik, sağlık ve eğitim gibi konulara yapısal reformlar için gerekli bütçe ayrılmamıştır. Bunun yerine savunma harcamalarına daha büyük öncelik verilmiştir (Batyıl, 2007: 560).

Ancak 1945 yılında Çalışma Bakanlığı'nın kurulması ve 1945 yılında İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesiyle çalışma ilişkilerinin ve sosyal hak kavramlarına yönelik yasal ve kurumsal altyapının kurulması açısından önemli girişimlerdir. Bununla birlikte İşçi Sigortaları Kurumu'nun kurulması, 1949 yılında Emekli Sandığı'nın farklı devlet kurumlarında çalışan memurları tek çatı altında toplayacak şekilde düzenlemeler yapılması ve malullük sigortası uygulamalarına başlanması da anlamlı değişiklikler olarak ifade edebiliriz (Makal, 2008: 5-6).

1959 yılında işsizlik sigortası konusunda yapılmaya çalışılan düzenlemeler sonucunda somut adımlar atılamamış ve ancak 2003 yılında uygulamaya konulabilmiştir. Ancak yine de temel politika olarak çalışanlar dışında kalanlar için sosyal yardımların hizmet biçiminde olanları devlet tarafından bakılma ilkesi kapsamında ele alınmıştır. Bu sebeple 1970'lerden itibaren çocuklara, gençlere, yaşlılara ve korunmaya muhtaçlara yönelik sosyal politikalar uygulamaya konulmuştur. Bu gruba yönelik çalışmalar ise "Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu" tarafından yürütülmüştür. "Türkiye Yardım Sevenler Derneği" ve "Kızılay Derneği" nin kurulmasıyla da sosyal hizmetler alanında yoksulluğa ve muhtaçlara yönelik gönüllü kuruluşlar aracılığı ile de hizmet üretilmeye çalışıldığını söyleyebiliriz (Gül, 2009: 79-80).

Bu süre zarfında gecekondulaşmayla birlikte, gecekondulu alanlarının ucuz iş gücü olarak algılanır olması ve dayanışma, yardımlaşma gibi toplumsal değerlerin tümüyle olmasa da yaşama koşullarının ağırlaşması neticesinde dayanışma ve yardımlaşmanın azalması kentsel yoksulluğun görünür hale gelmesinde etkilerinin olduğunu ifade edebiliriz (Buğra ve Keyder, 2003: 31-32).

2.2.3. Planlı Dönemde Sosyal Politika

Planlı dönem olarak adlandırılan dönem, 1961 Anayasası ile Türk sosyal politikası tarihinde oldukça önemli bir dönemi ifade etmektedir. Bu dönemde

özellikle 1961 Anayasası'nda benimsenen “sosyal hukuk devleti” ve “sosyal adalet” düşüncelerinin etkisi ve planlı kalkınma dönemine geçiş sosyal politikanın gelişim sürecinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Ancak bu döneme gelinceye kadar Cumhuriyet'ten bu yana izlenen endüstrileşme politikaları ve bu alanın yarattığı endüstri işçilerinin oluşumunun da önemli bir payı vardır (Koray, 2000: 111).

Özellikle 1961 Anayasası'nın çizgisine bakıldığında; çalışma hakkı, grev ve toplu sözleşme hakkı, sendika hak ve özgürlüğü, anayasal güvence altına alınmıştır. Bu sebeple tanınan haklar neticesinde sendikalaşma oranında oldukça önemli bir artış gözlenmesinin yanında endüstri ilişkilerinin işveren tarafını bu sürece uymaya zorladığı gibi toplu ilişkiler biçimine dönüşmeye başlamıştır (Koray, 2005: 164).

Ayrıca 1961 Anayasası'nın 127. maddesiyle ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın bir plan çerçevesinde gerçekleşeceği hükmünün yer almasıyla DPT kurulmuş ve Birinci Beş Yıllık Plan 1963 yılında uygulamaya konmuştur (Kongar, 2003: 361).

Bu dört plan dönemi hedeflerine bakıldığında; Yüzde yedi dolayında bir kalkınma hızının gerçekleşmesi, hızla artan iş gücüne iş olanaklarının sağlanması, dış ödeme dengesine ulaşılması ve bu hedeflerin adalet ilkesine uygun bir biçimde gerçekleşmesi olarak sıralanabilir (Kongar, 2003: 361).

Planlı dönem olarak adlandırılan bu dönemde yapılan kamu harcamalarına bakıldığında; Birinci Beş Yıllık Plan, kamu yatırımlarının, toplam yüzde 59,9'u oranında gerçekleşmesini öngörmüşken, ancak toplam harcamaların ancak yüzde 52.4'ü kamu yatırımı olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık İkinci Plan döneminde ise toplam yatırım planda öngörülen orandan yüzde 0.5 daha yüksek olarak gerçekleşmiş görülmektedir. Beşinci Plana kadar geçen süreç kamu kesimi, Türk ekonomisi içerisindeki yerini korumaktadır. Beşinci, Altıncı ve Yedinci Kalkınma planları özel kesim ağırlıklı olarak hazırlandığı gibi özel kesim yatırımlarının egemenliği bundan sonrası için de ekonominin temel niteliğini oluşturacaktır (Kongar, 2003: 407-408).

Yoksullukla mücadelede açısından bakıldığında bu dönemde, ülkemizde ilk kez 1976 yılında yürürlüğe giren 2022 sayılı yasa ile yoksul, yaşlı, malul ve sakatlara aylık ödenmeye başlanmış ve devlet hastanelerinde ücretsiz tedavi imkânları verilmiştir (Önder ve Şenses, 2005: 199-221).

Bu dönemde DİE' nün verilerine bakıldığında eğitim ve sağlık alanında sabit sermaye yatırımlarının düşüklüğü, önemli bir sorun olarak karşımıza çıkan fırsat eşitliği ve sosyal adalet açısından yetersiz bir eğitim ve sağlık alt yapısını yansıtmaktadır (Kongar, 2003: 410).

2.2.4. Türkiye’de Refah Devleti Anlayışının Değişimi Ve Özal Dönemi

Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve siyasal karmaşasının, 1980 darbesiyle sonuçlanması, otoriter ve yetkeci bir yönetim anlayışından vazgeçilememesi sonucunu da beraberinde getirmiştir. Bu dönemde özellikle sosyal politikaların gelişmemesi devletten bağımsız bir toplumsal tabakanın oluşmasına izin verilmemesinden de kaynaklanmaktadır. 1982 Anayasası’nın temel hak ve hürriyetlerin sınırlı kullanımı üzerine yapılan bir anayasa olarak karşımıza çıkması, örgütlenmeyi ve grev yasağının bulunmasına yönelik uygulamaları, bu ifadenin doğruluğunu ispatlama açısından önemlidir. Türkiye açısından devletin sosyal niteliğinin yeterince gelişmemesinin temelinde Batı’da olduğu gibi tarihsel ve toplumsal olguların yaşanmamış olması da oldukça etkilidir.

Burada ülkemiz açısından devletin bir sosyal nitelik kazanamamasının en önemli nedeni, Avrupa’da olduğu gibi içsel bir dinamik olan işçi hareketlerinin ve bu hareketlerin siyasallaşması, örgütlü olarak hareket etme sendikalaşma ve toplumsal-siyasal güç oluşturabilme konusunda bir sınıf bilincinin yerleşememiş olmasına bağlayabiliriz. Burada ülkelerin işçi hareketlerinin potansiyeli, siyasal bir toplumsallaşma oluşturma biçimlerine göre de refah anlayışı farklılıklar gösterebilmektedir (Koray, 2005: 31)

Bu dönemde, ithal ikameci politikaların yarattığı tıkanıklıklar nedeniyle dışa açık büyüme ve serbestleşme dönemine girilmiştir. Ancak bu dönem sonrasında ekonomideki sorunlar da büyümüş, örneğin yüksek enflasyon, istikrarsız bir büyüme ve devletin yatırımcı rolünden geri çekildiği bir dönem yaşanmıştır. Bu döneme bakıldığında yine de belirli bir endüstrileşme ve ücretli oluşmuş durumda görülmektedir. Bu tarihte yatırımların endüstri alanındaki payına bakıldığında % 64.5 oranına yükseldiğini ve özel sektörün endüstri yatırım alanlarında %36.4 pay aldığını ifade edebiliriz (TOBB; 1990).

Ayrıca 24 Ocak kararlarıyla birlikte bu dönemde ekonomik açıdan IMF ve ABD yardımları neticesinde piyasa ekonomisi temelinde politikalar üretilmeye başlanmıştır. Türkiye’de bu açıdan yeni liberal politikaların uygulayıcısı olarak karşımıza çıkan dönemin hükümetleri özellikle sosyal yardım ve hizmet alanlarında devletin küçültülmesi ve rekabet ilkesi doğrultusunda kamunun yeniden yapılanması, kamu hizmet alanlarının, özellikle sağlık, eğitim, sosyal yardım gibi hizmet ve üretim alanlarından devletin çekilmesi ve özelleştirmenin yaygınlaştırılmasını hedeflemişlerdir (Öngen, 1995: 27).

Bu süreç, sanayileşme ve kentleşmeye bağlı göç hareketlerinin kentlerde yoğunlaştırdığı nüfusun, iş edinme ve yaşam koşullarını iyileştirme olanaklarını daraltmış; işsizler, çalışamayacak durumda olan engelliler, yaşlılar, çocuklar ve kadınların yanı sıra, ücret düzeylerinin düşmesi ve toplumsal hizmetlerin ticarileşerek paralı hale getirilmesi ile çalışan kesimleri de yoksulluk sınırının altına çekmiştir (Kentleşme Şurası, 2009: 37). Buna zemin hazırlayan neden ise kırsal alanlarda tarımsal üretimin daha önceki dönemlere oranla daha düşük bir büyüme göstermesidir. 1963 ve 1979 yılları arasında tarım sektöründe yıllık ortalama büyüme oranına bakıldığında 3,4 iken, 1980 ve 90 yılları arasında bu oran 1,4’e düşmüştür (WB, 2001: 288-289).

Tarımsal büyümenin düşmesiyle birlikte tarımsal üretimde devlet desteğinin de el çekmesi daha önceki dönemde olduğu gibi göç sorununu ve yoğunlaşan kent nüfusunun barınma olanaklarının yetersizliğini ortaya koymuştur. Bu sebeple gecekondü yapısının engellenmesi için konut kooperatiflerini önemli bir çözüm olarak görülmesi, 1984 yılında Toplu Konut Yatırım İdaresi’nin kurulmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda ülkenin en büyük konut finansman kurumunun oluşmasına rağmen, yoksulların konut edinmelerine olanak sağladığını söylemek bu dönemde güçtür (Keleş, 2008: 460).

Toplumsal açıdan kırdan kente göçle beraber, kırsal alanlarda gördüğümüz geniş aile yapısı yerini çekirdek aileye bırakmaya başlamıştır. Aile yapısında meydana gelen çözümler bireyselliğin ön plana çıktığı alanlar yaratmaya başlamış ve bu alanlara göç edenlerin toplumla bütünleşmesi sorunu yardım şekillerinin de değişimini beraberinde getirmiştir. Bu dönemde yoksullukla mücadelede, sosyal

yardım konusunda iş gücü politikalarının yaygınlaştırılması gibi köktenci ve somut adımlardan daha çok sosyal yardım programlarının geliştirilmeye çalışıldığı bir politika uygulanmaya çalışılmıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda yoksullukla mücadelede geniş kapsamlı olarak niteleyebileceğimiz 1986 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Destekleme Fonu oluşturulmuştur. Bu fonun temel amacı, sosyal güvenlik şemsiyesi altında olmayan yoksul, kimsesiz, muhtaç ve düşkün vatandaşlara karşı devlet sosyal sorumluluğunu yerine getirmesine imkân sağlayacak bir kurumsal yapı oluşturmaktır (Önder ve Şenses, 2005: 199-221). Fak-Fun-Fon olarak bilinen Fakir Fukara Fonu, bütçe dışı ve denetimi olmayan tüm fon gelirlerini bir fonda toplamış ve harcamaları meclis ve tüm bürokratik denetimlerin dışında bırakılmıştır. Bu nedenle özellikle seçim dönemlerinde Fon gelirlerinde önemli oranda artışlar gerçekleşirken, yoksullukla mücadele konusunda sosyal yardımlar için harcanan pay fon gelirlerinin yarısını oluşturmuştur. Bu fonun gelirleri bu dönemde daha çok ihracatı teşvik ve daha başka farklı amaçlar için kullanılmıştır (Gül, 2009: 86). Böylece fon, uygulamada her dönemde olduğu gibi bu dönemde de daha çok siyasi rant elde etmek için kullanılmıştır.

Özal hükümetlerinden sonra karşımıza çıkan DYP-SHP koalisyonu döneminde ise 1992 yılında “Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun” kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu kanun kapsamı ise hiçbir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmayan ve ödeme gücü yetersiz olan düşük gelirli Türk vatandaşlarının sağlık ihtiyaçlarını karşılama amacı taşımaktadır (Apan, 2007: 232). Yeşil Kart, yatarak tedavi masraflarını karşılamakla birlikte ilaç dâhil ayakta tedavi masraflarını da karşılamaktadır. Bu masrafların finansmanı ise SYDTF tarafından karşılanmaktadır.

Ayrıca bu süre içerisinde karşımıza sağlık alanında yer alan düzenlemelerle, hastanelerin ticari işletmeler gibi yönetilmesi esas ve doktorlara hastane karlarından pay verilmesini sağlayan döner sermaye uygulamasının benimsenmesiyle, sağlık alanında özelleştirmeye yönelik politikalara geçilmiştir.

2.2.5. Ak Parti Döneminde Sosyal Politika Anlayışı

Piyasa ekonomisinin ülkemizde yaşattığı 2001 krizi sadece ekonomi alanında bir takım değişikliklere neden olmamış aynı zamanda siyasal alanda da ortaya konan politikalar açısından önemli değişikliklere neden olmuştur.

2001 krizi ödemeler bilançosunda meydana gelen açıkların giderek artması, bu artışın ise tüketici kredilerinde meydana gelen düşüşler ve özellikle döviz kuru artışının enflasyondaki artışa kıyasla düşük kalmasından ötürü ithal mal talebindeki artışlar neticesinde gerçekleştiği ifade edilmektedir. Bu kriz hükümetin ekonomik reformları yapmada geç kaldığı ve bunun sonucunda piyasalar üzerinde meydana gelen olumsuz etkilerin bir sonucu olarak karşımıza çıktığını ileri sürenler de yer almaktadır (Eroğlu, 2002: 206). Ancak bunun tek sebebinin sadece ülkemizin ekonomik liberalizasyonun uluslararası ekonomi ve küresel rekabette yerini alma konusunda karşılaştığı güçlükler olmadığını, bunun aynı zamanda insanların geçimlerinin gözle görünür bir şekilde nasıl piyasaya bağımlı hale geldiğinin bir göstergesi olduğunu savunanlar da yer almaktadır.

Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizden sonra yapılan genel seçimlerde istikrarlı bir yönetimin bu kriz sonrasında daha etkili çözümler üreteceği düşüncesi, tek parti iktidarı olarak yönetim sürecinde yer alan Ak Parti hükümetleri dönemlerinin başlamasına zemin hazırlamıştır. Ak Parti iktidarının bu süre zarfında gerek AB'ye uyum sürecinde uygulamaya koyduğu reform çalışmaları gerekse de bu dönemde ortaya koyduğu sosyal politika uygulamaları, iktidar döneminde oldukça tartışılır konular haline gelmiştir.

IMF ve AB özellikle kriz sonrası ülkenin büyük çoğunluğunu ilgilendiren sosyal güvenlik, kamu yönetimi reformu, sağlık alanına yönelik uygulamalar gibi bir çok alanda reform girişimlerinin gerçekleştirilmesi üzerinde durmuştur. Bunlar arasında özellikle sosyal güvenlik reformu ve yoksullukla mücadele konusunda 'sosyal içirme' kavramının bu dönemde sosyal politika alanında tartışılır olduğunu söyleyebiliriz.

Sosyal içirme kavramı olarak, çocuk ve yetişkinlerin toplum içerisinde değerli, katılımcı ve saygın üye olmalarını temin etme aracına yönelik bir araç olarak tanımlanır. Bunun yanında insanların yaşlılık, hastalık, özrürlük, işsizlik ve işteki

kazancın geçinmeye yetmemesi durumunda, bu durumu değiştirmek üzere yapılacak müdahalelerle ilgili bir kavram olarak yani ‘sosyal dışlanma’ olarak da karşımıza çıkmaktadır (Coşkun ve Tireli, 2008: 40-46).

AB’ye uyum sürecinde karşımıza çıkan bu kavram, AB’nin yoksullukla mücadele politikalarının temel çıkış noktası arasında yer almaktadır. Bu kapsamda ülkemizde AB’ye üyelik sürecini kolaylaştırmak için 2004 yılında bir Ortak İçerme Belgesi (JIM) hazırlanmıştır. Bu Ortak İçerme Belgesi aday ülkelerin yoksulluk ve sosyal dışlanma ile mücadelede karşı karşıya kaldıkları problemleri tespit etmekte, var olan politikaların güçlü ve zayıf noktalarını analiz etmekte ve politik öncelikleri belirlemektedir (Coşkun ve Tireli, 2007: 301).

Ak Parti hükümeti ve Avrupa Komisyonu bu kapsamda hazırladıkları raporda politikalar şu şekilde belirlenmiştir:

- İşgücü ve piyasasının dışında kalan, kaliteli istihdama erişemeyen kişi ve grupları kapsayan aktif işgücü politikalarının uygulanması ve bunların mesleki eğitim yoluyla geliştirilmesi;
- Eğitime ve mesleki eğitime erişemeyen kişi grupların eşit koşullarda eğitim ve mesleki eğitime katılımlarının sağlanması, eğitime ve okul öncesi eğitime erişimde güçlük çeken yoksul ailelerin çocuklarına özel önem verilmesi, okul terk oranlarının cinsiyet eşitliği temelinde azaltılması;
- Sağlık hizmetlerinde bölgesel farklılıkların azaltılması;
- Sosyal yardımların bütüncül bir yaklaşımla uygulanması ve bu alandaki dağınık ve plansız yapının yeniden düzenlenmesi (Ortak İçerme Belgesi, 2006: 58-61).

Bu sayılan tespitler neticesinde 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu doğrultusunda 2006-2008 yılını kapsayan Orta Vadeli Program belirlenerek, sosyal dışlanmanın ortadan kaldırılması için kadın, yaşlı, özürlü, işsiz kesime istihdam alanları yaratılarak ya da topluma katılımlarının sağlanması yer almaktadır. Bunun yanında sosyal yardım ve hizmetlerin daha etkin şekilde sunulması için bu alanda hizmet veren kurumlar, yerel yönetimle ve sivil toplum kuruluşları arasında

işbirliğinin sağlanması da yapılması gerekenler arasında sırlanmaktadır (Coşkun ve Tireli, 2007: 304).

Bu dönemde sosyal politika özellikle yoksullukla mücadele konusunda gönüllülük ve hayırseverlik esasına dayanan bir sosyal yardım anlayışı, sivil toplum ve yerel yönetimlerin ön plana çıktığı bir sosyal hizmet anlayışı ve ayrıca yoksul girişimciliği artırmaya yönelik olarak uygulanan mikrokredi uygulamaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ak Parti hükümetinin sosyal politika anlamında zorunlu eğitim sürecinde parasız ders kitaplarının dağıtılması politikası, sadece yardıma muhtaç vatandaşları içine almaması, eğitim hizmetinden yararlanan bütün vatandaşların bu hizmetten yararlanabilmesi, devletin sorumluluk üstlenmesi açısından önemlidir (Buğra, 2008: 234). Bir diğer uygulama ise, toplumu oluşturan tüm fertleri hayatları boyunca ilgilendiren ve sosyal politikaların en kapsamlı aracını oluşturan sosyal güvenlik reformu yer almaktadır. Bu reform sürecinde uzlaşılan temel nokta, sosyal güvenlik sisteminin artık sosyal yapının ihtiyaçlarına cevap veremeyecek kadar hantallaştığı ve reformun gerekliliğidir. Bu kapsamda 5502 sayılı “Sosyal Güvenlik Kurum Kanunu” ve 5510 sayılı “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” kabul edilmiştir.

5510 sayılı kanunu dört ana değişiklik getirmektedir. Bunlardan ilki, sağlık dışındaki kısa vadeli sigorta kollarının yer aldığı tek bir emeklilik sigorta rejiminin kurulmasıdır. İkincisi, nüfusun tümüne hakkaniyete uygun eşit, koruyucu ve tedavi edici, kaliteli sağlık hizmetinin sunumunun finansmanına yönelik genel sağlık sigortasının oluşturulmasıdır. Üçüncüsü, halen dağınık halde yürütülen sosyal yardım ve hizmetleri toplu hale getirmek ve dördüncü olarak da bu hizmetlerin sunulması için kurumsal yapının oluşturulması yer almaktadır (Apan, 2007: 248).

Bu reforma karşı bilgi çağının yeni ve esnek çalışma modellerinin getirdiği sorunlara çözüm getirmediği ve bunun da kayıt dışını artırma riski yarattığı; orta yaş üstündekilerin istihdam sorununa çözüm üretmediği eleştirileri yer almaktadır (Apan, 2007: 255).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER VE SOSYAL BELEDİYECİLİK ANLAYIŞI

3. Yerel Yönetimlerin, Niteliği, Konumu ve Merkez Yerel Yönetim İlişkisi

Anayasal bir kuruluş olan yerel yönetimlerimizi 127. maddede yer alan tanım kapsamında açıklayacak olursak, mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları yine kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir. Bu nedenle hizmetlerin sunumu konusunda mahallin en yakın birimleri olarak nitelenen yerel yönetimlerin merkezi hükümetten ayrı bir tüzel kişiliğinin olması ve organlarının seçimle oluşturulması, demokrasinin tabanda oluşması açısından oldukça önemlidir (Tortop vd., 2007: 399).

Ayrıca yönetime katılım, hizmetlerde etkinlik, demokratik uygulamalar, özgürlük gibi demokrasinin pek çok değerinin hayata geçirildiği mekânlar olarak, toplumun demokratikleşmesine önemli katkılar sağlar. Bu ifade doğrultusunda yerel demokrasi halkı doğrudan etkileyen, günlük hayatını önemli ölçüde belirleyen gerçek ve somut sorunların gündemi belirlediği, tartışılıp karara bağlandığı ve uygulamaya konulduğu küçük ölçekli bir dünya olarak ifade edilebilir (Yaylı ve Pustu, 2008: 136-137).

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz yerel demokrasinin sağlanmasına yönelik en etkili ve önemli ilkeler arasında katılım yer almaktadır. Yerel düzeyde gerçekleştirilebilecek halk katılımı, yerel demokrasiye yönelik sakıncaların ortadan kaldırılmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle yerel yönetimler demokrasi kültürünün oluşması açısından demokratik terbiye kuruluşları olarak görülmektedir (Yaylı ve Pustu, 2008:152). Özellikle merkezi idarenin, yerel yönetimlerin türlerini, biçimlerini, yetkilerini ve yönetim usullerini tek taraflı olarak istediği gibi belirleyebileceği düşünüldüğünde, demokrasinin katılım ayağı yerel özerkliğin sağlanması açısından önem arz etmektedir. Katılımla birlikte siyasal sistemin alacağı

kararları ilgili kamuoyuyla alması ve kamuoyunun karar süreçlerinin işleyişinden olabildiğince bilgi sahibi olmasını sağlamakta ve vatandaşın siyasal sisteme yabancılaşmasını da önlemektedir. Ayrıca katılım, fırsat eşitliğinin sağlanması, bireysel hakların korunması, devletle bütünleşme yerel yönetim birimlerinin işlevleri arasında yer aldığı gibi bir hak olarak da karşımıza çıkmaktadır (Çukurçayır, 2002: 41-48).

Diğer taraftan yerel yönetimler kamu maliyesinin üç temel işlevi olan ekonomik istikrarın sağlanması, gelir dağılımı ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi işlevleri bakımından kamu politikasının bir parçası haline gelmişlerdir. Devlet tarafından üstlenilen gelir dağılımı, eğitim, sağlık, konut gibi temel sosyal politikaların mahalli düzeyde sağlanmasında ve kendi birimlerindeki vatandaşların refahının bizzat kendi faaliyetleri ile artırılmasında etkin olarak görev almışlardır (Ersöz, 2008: 761).

Bu nedenle yoksullukla mücadele konusunda, değişen devlet tanımlamasıyla birlikte özellikle hizmetlerin bir hak olarak istenir hale gelmesi, devletin görev, yetki ve sorumluluk konusunda tekrar bir tanımlama yapması gereğini de ortaya koymuştur. Bunlardan 21. yüzyıl içerisinde karşımıza çıkan en önemlisi yerel yönetimlerin oldukça farklı alanlarda ve geniş görev tanımlamaları içerisine konması yer almaktadır.

Böylelikle yerelleşmeyle, kaynakların daha etkin verimli kullanımı, yerel demokrasinin güçlendirilmesi, özgürlüğün geliştirilmesi, katılımın ve temsilin sağlanması, yerel gereksinimlere daha iyi yanıt verilmesi, merkezi yönetimin yükünün azaltılarak etkin ve verimli hizmet sunar hale getirilmesi amaçlanmaktadır (Memişoğlu, 2006: 25).

3.1. Yerel Yönetim ve Sosyal Politika

Sosyal politikanın gelişim sürecinde de ifade ettiğimiz üzere, sosyal hizmetlerin sunumunda yerel birimlerin son dönemde oldukça dikkat çektiği bir gerçektir. Özellikle yoksullukla mücadele konusunda sosyal yardımlarla mahalli ihtiyaçları gidermeye çalışan bir yerel yönetim anlayışı hâkim olmaya başlamaktadır. Bununla birlikte sosyal politikanın sağlanmasında devletin (merkezi ve yerel

yönetimler) dışında başta toplum olmak üzere gönüllü kuruluşlar, özel sektör, dini organizasyonlar ve işletmelerden oluşan geniş bir alan bulunmaktadır. Demokratik ülkelerde bu kurumların giderek sosyal politikaların belirlenmesi sürecine katılımı ve sosyal politikaların uygulanmasındaki etkinliği artmaktadır.

Yerel yönetimlerin sosyal politika alanında ve özellikle de yoksullukla mücadelede etkinliğini “Yoksulluk Yasaları” olarak bilinen Ortaçağ Avrupası’nda İngiltere’de I. Kraliçe Elizabeth tarafından 1601 yılında yapılmış ve bu yasanın temel nedeni kıtlık, savaş ve salgın hastalıkların korunmaya muhtaç insan sayısını hızla artırması İngiltere’de devleti önlem almaya itmiş olması olarak ifade edebiliriz. Bu sebeple yoksullukla mücadele konusunda yerel yönetimler merkezi devlet tarafından belirlenen politikaların yerelde uygulayıcı ve sosyal politikaların sağlanmasına katılmışlardır (Ersöz, 2007: 765).

Bununla birlikte yerel yönetimlerimiz sosyal adalet ilkesini sağlama konusunda insan haklarına saygılılığın bir güvencesi olarak görülmektedirler. Bu nedenle de bölgelerinde, her türlü ideolojik saplantının dışında o bölgede yaşayan insanların karşılıklı yardımlaşma ve yardımsever duygular içerisinde beldelerini daha iyi geliştirmek, huzur ve güvenliğe kavuşturma açısından oldukça önemlidir (Tortop vd., 2007: 416).

Özellikle 19. ve 20. yüzyıl arasında sosyal refah devleti uygulamaları merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında gidip gelmiştir. Sanayi toplumunun yaratılması sürecinde genel olarak merkezi yönetim, toplumsallaştırma anlayışı çerçevesinde ve yoğunlukla sosyal güvenlik faaliyetleri konularında yasal ve kurumsal düzenlemeler biçiminde yerine getirmiştir. Sosyal refah uygulamalarında yerel yönetimler ise bu uygulamaların ilk basamağını oluşturmuştur. Doğrudan yerel yönetimler ya da yerelde örgütlenmiş olan sivil toplum kuruluşları tarafından verilen sosyal yardım ve hizmetler taşrada yaşanan sosyal sorunların çözümünde önemli katkıları bulunmuştur (Güler, 2005: 2-4).

Bu bakımdan sosyal refah devleti döneminde devletin hizmet üretmede oldukça etkin olduğu dönemlerde, Avrupa’da İngiltere, Fransa ve Almanya tarafından böylesi hizmetlerin devletin sorumluluğunda olduğu anlayışı yerleşmiş ve devletin bu alandaki sorumluluğu kurumsallaştırmıştır. Yerel düzeyde ise sosyal

hizmetlerin sunumunda örgütlü diğer kurumlar kadar yerel yönetimler de artan beklentiye dayanan kamu hizmetlerinin dağıtımında temel ajans olmuşlardır (Bennet, 1997: 330).

Avrupa’da özellikle İngiltere’de refah devleti anlayışı içinde özellikle konut ve eğitim hizmetleri yerel yönetimlere bırakılmıştır. İskandinav refah devletlerinde kamu bakım hizmetleri öncelikle ulusal düzeyde belirlenen politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkmakla birlikte bu politikaların uygulanması neredeyse bütünüyle İskandinav yerel yönetimlerinin görevidir. Amerikan refah devletinde yerel yönetimlerin, refah devleti işlevlerinin yerine getirilmesinde temel bir araç olduğu belirtilmektedir (Ersöz, 2008: 770).

Bu nedenle özellikle değişen sosyal devlet tanımlaması toplumdaki refah düzeyi açısından mevcut farklılıkları gidermeye uğraşmakta ve orta tabaka oluşturmak maksadıyla da özellikle de alt gelir gruplarının sosyo ekonomik durumlarını değişik sosyal politika araçlarıyla iyileştirmeyi hedeflemektedir. Bu araçlar arasında da oluşturulacak olan politikaların yerellik (subsidiarity) kavramı ve yerel birimler kamu hizmeti sunumunda “genel yetkili” kılınmaktadır (Seyyar, 2008: 31).

Konumuz itibari ile yerel yönetimlerin içinde bulundukları çok taraflı sorumluluk neticesinde, sosyal hizmetlerin sunumu ve yoksullukla mücadele sürecine etkin olarak katılımı olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle Birleşmiş Milletler ve Uluslararası kuruluşlar yerel yönetimleri, Gündem 21 ile birlikte uluslararası anlamda sosyal kalkınma ve yoksullukla mücadele konusunda belirgin hale getirdiğini ifade edebiliriz. Şöyle ki; Yerel Gündem 21 Birleşmiş Milletlerin 1992 yılında Rio de Janeiro’ da düzenlediği, “Yeryüzü Zirvesi” olarak adlandırılan konferans sonucunda ortaya konan, 179 ülkenin kabul ettiği bir belgedir. Gündem 21 bu kapsamda, “kalkınma ve çevre arasında denge kurulmasını hedefleyen “sürdürülebilir gelişme” kavramının yaşama geçirilmesine yönelik küresel uzlaşmanın ve politik taahhütlerin en üst düzeydeki ifadesi olan bir eylem planıdır” (www.yerelgundem21.org). Bu açıdan bakıldığında Gündem 21, hem günümüzün ağır sorunlarının üstesinden gelmeye çalışır, hem de dünyamızı gelecek yüzyılın tehditlerine karşı hazırlar yani 21. yüzyılın gündemini oluşturmayı hedefler.

Gündem 21 kapsamında yerel birimleri, sosyal ve ekonomik, çevre koruma ve kaynak kullanımı, temel grupların rollerinin geliştirilmesi ve katılımın sağlanmasına yönelik olarak çok boyutlu bir alanda ifade etmektedir. Bu alanda ise özellikle sosyal ve ekonomik kalkınma sürecinde kırsal kalkınmayı hedef alan temel eğitim, sağlık ve tedavi, beslenme, temiz su ve sıhhi çevre koşulları dâhil olmak üzere temel sosyal hizmetlere herkesin erişiminin sağlanmasında yerel yönetimler önemli bir rol üstlenmektedir (Aktan, 2007: 722).

Yerel Gündem 21 kapsamında ele alınması gereken diğer bir konu da kadınların, gençlerin, engellilerin ortak katılımını sağlayacak çalışma grupları oluşturarak toplumsal katılıma bir alan oluşturması açısından kayda değer görevler yüklemiştir.

Bu artan sorumluluk dâhilinde merkez yerel ilişkileri bağlamında, görev, yetki ve kaynak paylaşımında yeni bir dengenin sağlanması gerekmektedir (Torlak, 2004: 264). Sorumluluğun her yönetim kademesinde dengeli bir biçimde üstlenilmesi gerekmektedir. Böylelikle yerel yönetimlerin hizmet sunumunda kurumsal bir yapı kazanarak hareket etmesi daha da kolaylaşacaktır. Özellikle sosyal hizmetler konusunda, nüfus yoğunluğunun oldukça fazla olduğu kent yönetimlerinde, demokratik özellik taşıyan belediyelerin eşitlik ilkesi gereğini yerine getirerek tarafsız hizmet sunumu kolaylaşacaktır.

Ayrıca yoksullukla mücadele sürecinde, kentsel yoksulluğun giderilmesi için büyümeyi hızlandıran siyasal ve ekonomik istikrarın sürdürülebilir olmasını sağlayan tüm politikalar kentsel yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunacaktır. Bu sebeple de yoksulluğun giderilmesi için aşağıda bahsedeceğimiz özellikler yerel yönetimin etkinliğini anlamayı daha da kolaylaştıracaktır. Bunlar;

- Kentlerdeki barınma probleminin çözülmesi için yerel yönetimlerin yetkileri artırılmalı ve büyük kentlerde mücavir alanlar içinde kalan kamu arazileri yerel yönetimlere devredilmelidir;
- Kamu kurum ve kuruluşlarına ait lojmanlar kentsel alanlardaki yoksulların ve marjinal gruplar, sakatlar, yaşlılar ve ailenin geçimini temin eden aile reisinin kadın olduğu muhtaç durumdaki ve dezavantajlı bir konumda bulunan

kişilere tahsis edilmek üzere ilgili kamu birimine veya belediye yönetimlerine devredilmelidir;

- Köyden kente göçü önleyecek aktif politikalar yürürlüğe konulmalıdır;
- Mesleki eğitime ağırlık verilerek kentlerdeki işgücü çağdaş gereklere uygun bir şekilde eğitilmeli ve kamunun teknoloji ve araştırma-geliştirme faaliyetlerine yönelik katkısı artırılmalıdır;
- Geleneksel dayanışma bağlarının zayıflamasından kaynaklanan güvenlik sorununun çözümü için sosyal dayanışmayı artırıcı ve özellikle vakıflar olmak üzere, sivil toplum örgütleri güçlendirilmelidir (www.canaktan.org).

Bu özellikler dâhilinde yoksullukla mücadele konusunda yerel dinamiklerin bütüncül bir şekilde ele alınması sağlanacaktır. Böylelikle modernleşme süreci ile birlikte kentlerde yeterli hayat şartlarına sahip olmayan “ötekileştirilen”, özürllüler, yaşlılar, düşkünler, dar gelirliler, kadınlar, çocuklar, yoksullar, kimsesizler, afetzedeler vb. olarak sıralayabileceğimiz kesim, her konuda diğer insanlarla eşit bir şekilde yaşamaları sağlanacaktır. Bunun için ulusal ve yerel ölçekte düzenlemelerin yapılması gereği hem sosyolojik olarak gerekli hem de insanlığın geleceği açısından önemli bir yatırım alanını oluşturmaktadır (Yıldırım ve Göktürk, 2008: 238).

3.2. Sosyal Belediyecilik Anlayışı Ve Yoksulluk İlişkisi

Çalışmamızın önemli bir alanını oluşturan sosyal belediyecilik kavramı gelişim itibari ile özellikle yoksulluk olgusunun dünya ölçeğinde sanayi devrimiyle belirgin hale gelmesi, ülkemiz açısından ise 1950’li yıllarda kırdan kente yönelen göçün beraberinde getirdiği sosyal, ekonomik ve endüstriyel bir dönüşüm sürecini de başlatmış olması ve böylelikle ortaya çıkan kentleşme olgusu, kentlerde hızla artan işsizlik, diğer taraftan emek yoğun sektörden, önce sermaye yoğun sonra da bilgi yoğun sektöre doğru geçiş sürecinde gerekli uyumu sağlayamadığı için iş imkanı bulamayan bireylerin normal yaşam standartlarından mahrum kalmaları sonucu doğmuş bulunmaktadır (Yaylı, 2009: 399).

Ülkemiz açısından özellikle 1973 yerel seçimlerini izleyen yıllarda iktidara gelen sosyal demokratlar geleneksel belediye anlayışından farklı bir anlayış ortaya

koymuşlardır. Bu yeni dönem belediyeçilik bazı kaynaklarda “yeni belediyeçilik hareketi” bazı kaynaklarda “Demokratik Belediyeçilik” olarak adlandırılmaya çalışılan “Toplumcu Belediyeçilik Anlayışı” adı ile anılmaya başlanmıştır. Bu süreç şuan 2004 belediye reformuyla birlikte kent yoksulluğu ile mücadele edilmesi gerektiğine vurgu yapan bir anlayış olarak karşımıza “sosyal belediyeçilik” anlayışı olarak çıkmaktadır (Güler, 2009: 125).

1973’ lü yıllarda sosyal demokrat belediyelerin ortaya koymaya çalıştığı toplumcu belediyeçilik anlayışının ilkeleri Ankara Belediyesi’nin o dönemde çıkarmış olduğu kitapçıkta şu şekilde ifade edilmiştir: Yeni belediye sosyal adaletçi olmalıdır; bütün halk katmalarının karar sürecine katılmasına imkân sağlamalıdır; yeni belediye, “yerel yönetim değil, yerel hükümet olmalıdır”; “tekelci rantların” oluşmasına meydan vermemeli; kaynak yaratıcı ve üretici olmalıdır. Belediyeler, “birliğin, bütünlüğün ve katılımın” sağlanmasına yönelik temel paydaşların biri haline gelen bir anlayışı ifade etmektedir (Keleş, 2006: 455-457).

Bu dönemde gelişen belediyeçilik anlayışı toplu konuta ve toplu taşımaya önem vermiş, belediyelerin görev alanları genişletilmiştir. Bu dönemde ayrıca Yerel Yönetim Bakanlığı’nın da kurulması belediye birliklerinin üretici olma çalışmaları, ekmek, arsa, konut gibi çok çeşitli alanları kapsayan konularda kaynak sağlama konusunda önemli katkısı olmuştur (Aruoba, 1982: 262).

1973’lü yıllardaki, CHP’nin yerel yönetimlere bakışı yerel yönetimler üzerindeki vesayet yetkilerinin kaldırılmasını öngörmektedir. Bu öngörü çerçevesinde yerel yönetimlerin yeni görev, yetki ve sorumluluk alanlarına yönelmelerini; eğitim, iyileştirme ve koruyucu sağlık hizmetlerini yerine getirmeleri; engelliler, kimsesiz çocuklar ve bakıma muhtaç yaşlılara yönelik duyarlılığın geliştirilmesi, çevrenin korunması, yerel iç dinamiklerin farkına varılması ve turizm alanlarının desteklenmesi, trafik gibi alanlarda etkin olmalarını savunmaktadır (www.chp.org.tr, 2008).

Bu kapsamda bugün bir sosyal belediyeçilik tanımlaması yapmak gerekirse toplumcu belediyeçilikle aynı çizgide olmak üzere, “Merkezinde insan olan, insanın insanca yaşayabileceği, eşitlikçi, özgürlükçü bir yerel yönetim biçimi” şeklinde tanımlanmaktadır (www.genbilim.com , 2009).

Sosyal Belediyecilik Yalçın Akdoğan tarafından ise şöyle tanımlanmaktadır. “ Mahalli idareye sosyal alanlarda planlama ve düzenleme işlevi yükleyen, bu çerçevede kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca kanalize eden; muhtaçlara yardım yapılması ve sosyal dayanışmanın tesis edilmesi ile sosyokültürel faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan alt yapı yatırımlarını üstlenen; bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet mefhumunu güçlendirmeye yönelik olarak mahalli idarelere sosyal kontrol işlevleri yükleyen bir modeldir” (Akdoğan, 2007: 43-44).

Keleş ise “Sosyal belediyecilik toplumsal amaçları öncelikli olan belediyedir. Bu nedenle sosyal adaleti sağlamak, katılımcılığı arttırmak, kentsel rantı yerel yönetimler eliyle topluma geri kazandırmak, kaynak yaratmak, üretici olmak, birlikçi ve bütünlükçü olmak gibi sorumluluklar taşır” şeklinde tanımlamıştır (Keleş, 2006: 455-457)

Bu tanımlar itibariyle sosyal belediyecilik kavramı, sosyal politika alanında devletin görev, yetki ve sorumlulukları konusunda bir paylaşım gittiği gerçeğini de ortaya koymaktadır. Demokrasinin sadece bir seçme ve seçilme rejimi olmadığı, aynı zamanda katılma ve işbirliği rejimi olarak algılanması gerektiği ve bu katılım ve işbirliğini gerçekleştirecek olan temel birimlerin ise yerel yönetimler olduğu vurgulanmaktadır. Ancak yerel yönetimler içerisinde bulunduğu siyasal boyut nedeniyle, özellikle bu alanda hizmetlerin gerçek ihtiyaç sahibine götürülüp götürülmediği konusunda ciddi bir güvensizlik içerisinde bulunmaktadırlar.

Bu ifadeler doğrultusunda sosyal belediyecilik çerçevesinde belediyelerce sunulan sosyal hizmetlerin çeşitleri, kalite ve etkinliği belediyelerin büyüklüğüne, sahip olduğu kaynak ve nitelikli personel durumuna, hizmet sunulan toplumun gelişmişlik durumuna, sosyal yapısına ve özelliklerine göre değişiklik göstermektedir.

Bununla birlikte sosyal belediyecilik, toplumun bütün bireylerine yönelik olarak kentsel yoksulluğunun ve de yoksulluk sorunsalının içerdiği sosyal dışlanma ve sosyal içermeyi önlemeye yönelik olarak işlevler yüklenmektedir. Bunlar içerisinde, sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon, mobilize etme,

yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme, yardım etme ve gözetme, yatırım yer almaktadır. Bunları geniş anlamda açıklamak gerekirse;

Sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon: Özellikle köyden kente göçle birlikte toplumla bütünleşemeyen bireyleri, toplumun bir parçası haline gelebilmeleri ve kendilerini o ortama ait hissedebilmeleri için, yaşadığı kültürel ortamın kendisinden beklediği şekilde davranmayı ve diğer bireylerle uyum içerisinde yaşamayı öğrenme sürecinde yerel yönetimlerin etkinliği mümkün olabilmektedir.

Bu çerçevede belediyeler toplumsal düzenin devamının sağlanmasına yönelik olarak bireye toplumsal beklentilere uygun davranış, kural ve değerler aşılama manasında sosyal kontrol mekanizması olarak işlev görebileceklerdir. Kiraathane toplantıları, halk meclisleri, esnaf gezileri, afişler ve mahalle kütüphaneleri aracılığıyla belediyeler halka daha yoğun olarak mesaj verebilmektedirler.

Bununla beraber, bazı hizmetler de doğası gereği birden fazla toplumsal kesimin aynı anda yararlanacağı hizmetler durumunda olabilir. Örneğin, “meslek ve beceri kazandırma” kursları; toplumun çalışmayan, çalışamayan veya çalışıp da bir meslek veya sanatı öğrenmek isteyen kesimlerinin tümüne birden hizmet vermektedir. Bu bağlamda ev hanımları, okumamış genç kızlar, işsiz gençler ve engelliler bu tür etkinliklere katılıp bir meslek veya beceri kazanabilmektedir. Bu kurslara devam edenler hem yeni mesleklerinden gelir elde edebilmekte, hem de yeni bir sosyal çevreye katılıp sosyalleşebilmektedirler (Ateş, 2009: 93).

Mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme: Toplumsal kesimlere yönelik olarak danışmanlık hizmeti verme, onları belli gün ve olaylarda yönlendirme, halka sorunlarını nasıl ve hangi kurumlarla çözebilecekleri konusunda yardımcı olma gibi işlevler belediyelerce yürütülebilmektedir.

Yardım etme, gözetme: Ülkenin imkânları ölçüsünde, toplumdaki yoksul ve engelli gibi dezavantajlı kesimlerin üyelerine, insan onuruna yaraşır, çevreleri ile uyumlu bir hayat sürdürebilmeleri için sağlanan, ayni veya nakdi yardımlardır. Sosyal hizmetlerin amacı, toplumun dezavantajlı kesimlerine insanlık onuruna yakışan bir sosyal ortam hazırlamaktır (Ateş, 2009: 92).

Bu nedenle mahalli idareler beldelerindeki fakir ve muhtaç vatandaşların bilgilerine kolaylıkla sahip olabilmekte, onların sosyo-ekonomik durumlarını izleyebilmekte, asgari yaşam sınırında olanlara gıda, kömür, ilaç, kırtasiye malzemesi, tekerlekli sandalye gibi yardımlarda bulunabilmektedir.

Yatırım: Mahalli idareler halkın geçim sıkıntısını gidermeye yönelik olarak köklü tedbirler alamamakla birlikte, kolaylaştırıcı bir takım hizmetlere yönelebilmektedirler. Tanzim satış mağazaları, ekmek fabrikaları, aşevleri, sığınma evleri, sağlık ocakları, mahalle kütüphaneleri bunlardan sadece bazılarıdır. Bu hizmetlere yönelik olarak mahalli idarelerin yatırımlara girişmeleri bir zorunluluk olarak görünmektedir (Akdoğan, 1999: 35).

Yerel yönetimler tabanında yukarıda bahsetmiş olduğumuz sosyal belediyeçilik anlayışının tam anlamıyla sağlanabilmesi için oldukça ciddi ekonomik yatırım sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle yerel yönetimlerin sosyal fonksiyonlarının önemli bir bölümünü gerçekleştirebilmek için sivil toplum kuruluşları ve kitle örgütleriyle birlikte hareket etmeleri gerekmektedir. Bu nedenle devlet ve STK'lar arasında yerel yönetimlerin bir ara mekanizma olarak yönlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca yerel yönetim birimlerinin gerçek yoksula ulaşabilmeleri için “sosyal doku” taraması yapması ve bunun için de alt yapı oluşturulması gerekmektedir. Bu sosyal doku taraması ile kentin sosyal yapısını ortaya çıkarmak ve aileler evlerinde ziyaret edilerek ve çeşitli anket sorularıyla maddi durumu analiz edilerek, yardım ihtiyacı belirlenmektedir. Böylelikle hem ilin genel sosyal dokusu belirlenmekte hem de gerçek yardıma muhtaç ailelerin belirlenmesi, hatta yardıma muhtaç olup da yardım isteyemeyenlere de ulaşılmasına imkân sağlamaktadır (Yaylı, 2009: 407).

Yerel yönetimlerin sosyal yardım ve hizmet sunumunda bu kadar geniş yetkilere sahip olması, ülkemiz açısından özellikle 26 Mart 2009 yerel seçimleriyle birlikte oldukça tartışılır hale geldiğini ifade edebiliriz. Bu tartışmalar özellikle uluslar arası anlamda da reel küresel rekabetin gelişimiyle ve refah politikalarının, sosyal refah devleti kapsamında değil de neo- liberal politikaların kendini uygulama alanı olarak gördüğü yerel politikalar aracılığıyla uygulamaya konmasında toplanmaktadır. Ülkemizde yoksulluğun kontrolünde belediyelerin ve SYDV' nın

önemli birer birim haline geldiğini ifade edebiliriz. Özellikle yerel koordinasyon açısından bakıldığında, yoksullukla mücadele sürecinde SYDV ve belediyelerin kurumsal ilişkilerinin bu dönem içerisinde geliştiği gözlemlenebilir. Bir diğer sosyal yardım konusunda tartışma alanı ise, sosyal yardım ve hizmetler konusunda belediyelerin büyük sermayedarlar ve küçük ve orta ölçekli sermaye grupları ile ortak hareket etmesi konusunda yoğunlaşmaktadır. Bu tartışma yerel yönetimlerin merkezi yönetimle olan uyumlu ilişkilerinin, orta ve küçük ölçekli sermaye grupları için önem taşımasıdır. Birçok durumda küçük veya orta ölçekli işletmelerin yerelde karşılanacak hizmetlerin hızlı şekilde yerine getirilmesi için çeşitli devlet kurumlarının onayının ve desteğinin de hızlı bir şekilde sağlanması gerekiyor. Böylece belediyeler, yereldeki gruplara merkezi hükümete ulaşma kanalları da sunmaktadır (Avcuoğlu, 2009: 37). Bu açıdan sosyal devlet kapsamında, hak temelli bir sosyal yardım ve hizmet sunumu, toplumsal dayanışmanın sağlanabilmesi ve yerel demokrasinin gelişimi açısından önem arz etmektedir.

Burada önemli olan nokta, yapılan yardımlar neticesinde vatandaşların refah seviyelerinde önemli bir değişimin olup olmadığı ve bu yardımlar onlara yapılmadığı zaman bunu vatandaş olarak hak temelinde isteme haklarının doğup, doğmadığı ikilemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun sonucunda ise yerel düzeyde yapılan yardımların zamanla “sosyal hak” kavramına doğru geçebileceğini söylemek şu durumda zor gibi görünmektedir.

3.2.1. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu Kapsamında Belediyelerin Sosyal Sorumluluğu

2004 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun 3.maddesinin (a) bendinde Büyükşehir Belediyesinin, idari ve mali özerkliğe sahip ve organlarının seçmenler tarafından seçilerek oluşturulacağı bir kamu tüzel kişisi olarak nitelenmesi, kent yönetiminde idari ve mali özerk yapılanması kapsamında kentin her kesimine yönelik olarak hizmet yürütebileceğinin yasal zemini oluşturulmaya çalışılmıştır (5216 sayılı BŞB Kanunu, www.mevzuat.gov.tr. 12.07.2010).

Büyükşehir ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev, yetki ve sorumluluklarını belirleyen 7.maddesinin (v) bendinde yer alan“...yetişkinler, engelliler, kadınlar, yaşlılar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek...” ifadeye göre, BŞB’ si toplumdaki tüm dezavantajlı gruplar için her türlü sosyal ve kültürel hizmeti yerine getirebileceklerdir (5216 sayılı BŞB Kanunu, www.mevzuat.gov.tr. 12.07.2010).

Ayrıca madde içerisinde yer alan meslek ve beceri kurslarının açılması, toplum içerisinde çalışamayan, çalışır durumda olup da bir meslek yada sanatı öğrenmek isteyen kesimi sosyalleştirmeye yönelik girişimler içerisinde ele alınabilir. Bu girişimler neticesinde ev hanımları, okumamış genç kızlar, işsiz gençler, engelliler vb. insanlar bu tür etkinliklere katılarak bir sanat ve beceri kazanabilecektir.

Bu yasal zemin doğrultusunda Büyükşehir ilçe ve ilk kademe belediyeleri yaşlılar, engelliler, kadınlar, çocuklar, gençler konusunda kültürel hizmetler sunma konusunda her iki birim de yetkili kılınmıştır.

Büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkilerini düzenleyen 18. maddede, “Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere engelli merkezleri oluşturmak” hükmü ile belediye başkanına yetki verilmektedir. Bu ifadeyle, dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar da açıkça büyükşehir belediyesinin giderleri arasında sayılmıştır (Kurt, 2009: 283).

5216 sayılı kanun, engelli vatandaşlarımıza yönelik olarak “özürlü hizmet birimleri” kurulmasına olanak tanımıştır. Bu birimler, “engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri” verilecektir (AKP, 2008: 189).

Belediyeler ayrıca, engellilere yönelik hizmet yürüten dernek, vakıf ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği halinde hizmet yürütebileceklerdir. Böylelikle aynı hizmeti yürüten birimler arasında koordinasyon da sağlanmış olacaktır.

Büyükşehir belediyeleri ayrıca amatör spor kulüplerine malzeme sağlamak ve destek sağlamanın yanında, gerektiğinde diğer afet bölgelerine de araç, gereç ve

malzeme vermek görev, yetkisine de sahip kılınmış, böylece belirli durumlarda sınırları dışındaki alanlarda da sosyal görevler yerine getirebileceklerdir (Kurt, 2009: 283).

Yönetim kademelerimiz içerisinde kent yönetimi için oldukça büyük öneme sahip olan Büyükşehir belediyeleri sosyal hizmetlere yönelik görev ve sorumlulukları dâhilinde ele alındığında sosyal politika alanında oldukça öneme sahip olduğu ve bunun da yasal zeminin oluşturulmaya çalışıldığını ifade edebiliriz.

3.2.2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu Kapsamında Belediyelerin Sosyal Sorumluluğu

5393 sayılı belediye kanunu, 5216 sayılı büyükşehir belediyesi kanununda olduğu gibi belediyeler mahalli nitelikteki ihtiyaçları karşılamak üzere kurulmuş idari ve mali özerkliğe sahip bir kamu tüzel kişisi olarak tanımlanmıştır. Bu sayede yerel yönetim birimi olan belediye tanımlaması Anayasamızda bahsedilen tanımla aynı çizgide tanımlanmaya çalışılmıştır.

5393 sayılı belediye kanununa göre belediyeler büyükşehir belediyesinde olduğu gibi yoksullukla mücadeleyle yönelik hizmetleri de mahalli, müşterek nitelikte hizmetler olarak ele alındığını söylenebiliriz. Kanunda sosyal belediyecilik uygulamalarına imkân sağlayan birçok düzenleme yer almaktadır. Belediye kanununda belediyelerin sosyal belediyecilik uygulamalarına dayanak olabilecek düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir:

Belediyenin görev ve sorumluluklarını düzenleyen 14. maddesinde “kültür ve sanat, sosyal hizmet ve yardım, meslek ve beceri kazandırma vb. hizmetleri yapar ve yaptırır” ifadesi yer almaktadır. Bu ifade ile belediye yöre halkına yönelik olarak onların sosyal ortamlarda bulunabilmelerini ve toplumda yer edinebilecek mesleki beceri kazandırılmasında yetkili kılınmıştır (5393 sayılı Belediye Kanunu, www.mevzuat.gov.tr. 12.07.2010).

Ayrıca belediye kanununa 14.md. göre büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyelerin kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açması öngörülmüştür. Yine 14. maddenin ikinci fıkrasında belediyeler gıda bankacılığı ile

yoksul ve düşkünlere sosyal yardımlarda bulunabilecekleri belirtilmektedir. Belediyeler bunu yaparken ihtiyaç duyduğu yardım malzemeleri üç kaynaktan elde etmektedir. Bu kaynaklardan ilki beldedeki gönüllü kuruluşlardan ve/veya hayırsever vatandaşlardan topladığı malzemelerdir. İkinci kaynak ise kanunun 15. maddesinde yer alan “Beldede, izinsiz satış yapan seyyar satıcıların faaliyetten men edilmesi sonucu, cezası ödenmeyerek iki gün içinde geri alınmayan gıda maddelerini gıda bankalarına, cezası ödenmeyerek otuz gün içinde geri alınmayan gıda dışı malları yoksullara vermek” yetkisini kullanarak elde ettiği kaynaktır. Üçüncü kaynak ise bütçeye konacak olan ve “dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özörlölere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar” için kullanılabilecek ödeneklerdir (AKP, 2008: 193).

Belediye kanunun 14.maddesinde yer alan nüfusu 50.000’ni geçen belediyeler, aile içinde şiddet görmüş, maddi gücü olmayan kimsesiz kadınlar için kadın sığınma evleri açılacaktır. Kanun kadın sığınma evlerini açma yetkisini ise büyükşehir belediyeleri ile nüfusu belirli bir sayının üzerinde olan belediyelere vermiştir. Çünkü bu hizmetlerin gerçekleştirilebilmesi klasik belediye olarak tanımladığımız her belediyenin gerçekleştirebileceği hizmetler arasında yer almamaktadır. Bunun temel nedeni ise belediyelerin içinde bulundukları ekonomik koşullar yer almaktadır (5393 sayılı Belediye Kanunu, www.mevzuat.gov.tr. 12.07.2010).

Belediye başkanının görev ve yetkilerini düzenleyen 38.md ye göre belde halkının huzur ve güvenliği için gereken önlemleri almakla görevli olan belediye başkanı bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özörlölere yönelik hizmetleri yürütmek ve özörlölüler merkezini oluşturmakla da görevlendirilmiştir. Bu düzenleme ile belediye başkanının yoksullukla mücadelede gerektiği zaman bütçeden kaynak kullanılmasında genel yetkili kişi olarak yasal dayanak oluşturulmuştur (Göl vd, 2007: 263).

Belediye kanunun 69. maddesinde arsa ve konut alanını düzenleyen maddesinde, bir belediye veya mücavir alan sınırları içinde kedisine, eşine veya 18 yaşından küçük çocuklarına ait konutu olamayan dar gelirli ile afete maruz kalanlara arsa tahsisinin yapılabileceği ifade edilmektedir. Durumları 775 sayılı

Gecekondu Kanunun 25. maddesine uyan kimselere de bu maddeye göre arsa ve konut sağlanabilir ifadesi yer almaktadır. Her iki kanunda da yer aldığı üzere konut gereksinimini gidermede yoksullar ve ihtiyaç sahiplerinin gözetildiğini söyleyebiliriz (Yıldırım ve Göktürk, 2008: 246).

Ayrıca büyükşehir belediye kanunda da ifade edildiği gibi, yasanın 75.maddesinde belediyeler görev, sorumluluk alanlarına giren konularla ilgili olarak, engelli dernek ve vakıflarla işbirliği yaparak, engellilerin eğitimi, sosyalleştirilmesi ve onların topluma kazandırılabilmesi konusunda mesleki eğitim seminerleri vermek gibi görevler de üstlenebilmektedirler (5393 sayılı Belediye Kanunu, www.mevzuat.gov.tr. 12.07.2010).

Kanunda yerel birimlerin katılımını artırmak için 76.maddede kent konseylerinin kurulabilmesine olanak tanınmaktadır. Böylelikle kent yaşamında kent vizyonunun ve kent hemşerilik ruhunun kazandırılabilmesi, kent hak ve hukuku konusunda, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, hesap verilebilir, saydamlık ve kent sorunlarının giderilmesi için halkın bir baskı aracı olarak sorunların çözümünde yer alabileceği, yerel yönetim ilkelerinin uygulanabilmesine olanak tanındığını ifade edebiliriz (5393 sayılı Belediye Kanunu, www.mevzuat.gov.tr. 12.07.2010).

Ayrıca Kanunda belirtilen ve 77. maddede karşımıza çıkan belediye hizmetlerinde gönüllü katılımın sağlanmasına yönelik düzenlemeler ile yoksullukla mücadelede STK'lara ve yöre halkından gönüllü katılıma istekli olan bireylere aktif katılım imkânı sağlanmıştır. Bu sayede sosyal belediyecilik uygulamaları kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerde STK'lara da yer verilerek, kentlerde yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında katılımın sağlanması ve sivil toplumun bu alanda etkin olması amaçlanmıştır (5393 sayılı Belediye Kanunu, www.mevzuat.gov.tr. 12.07.2010).

Belediyeler, belde halkına yönelik olarak sundukları bu sosyal hizmetlerle aynı zamanda daha önce de bahsedildiği gibi sosyal devletin gereklerini yerine getirmek ve sosyal adaleti sağlamak konusunda yardımcı birimler olarak yasal zeminini oluşturmuş gözükmektedirler. Belediyeler özellikle yardım yaparken, hizmetleri sunarken engelli, yaşlı, yardıma muhtaç vatandaşların belirlenmesinde bölgenin sosyo- ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerini de dikkate alarak

uygulayacakları bir kurumsal yapıya dönüşebilmesi, hizmetlerin gerçek ihtiyaç sahibine ulaşması açısından önem arz etmektedir.

3.3.3. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları

Belediyelerin devletin yereldeki temsilcisi olarak görmeye başlanmasıyla birlikte, sosyal politikaların uygulanmasına yönelik olarak sosyal hizmetler alanında ülkemizde uygulamaya konulan sosyal belediyecilik uygulamaları ilk olarak, 1989-1993 yılları arasında Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin, Türk Belediyecilik Tarihi’nde dikkat çeken bir belediye anlayışı oluşturmaya çalışması yer almaktadır. Bu süre zarfında en dikkat çeken uygulamalar arasında hak temelli bir söylem olarak karşımıza çıkan “hemşehrilik geliri” vaadi yer almaktadır. Bu kapsamda hemşerilik geliri vaadi, vatandaşlık geliri tasarımının yerel uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Vatandaşlık geliri, kısaca, her insanın, salt vatandaş olmakla hak ettiği ve asgari yaşam güvencesi sağlayan bir gelire bağlanmasıdır (Bora, 2009: 21). Bunun dışında toplumcu belediyecilik olarak karşımıza çıkan bu dönem belediyecilik anlayışında genel projeleri, fiziksel planlama ve yerleşim alanları planları, ulaşım projeleri, altyapı projeleri, enerji ve hava kirliliği projeleri, ekonomik, sosyal ve kültürel projeleri olarak sıralayabiliriz (Güneş, 2009: 208-210).

Günümüzde ise örnek olarak verilebilecek belediye uygulamalarına bakıldığında, İzmir Dikili Belediyesi önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Dikili belediyesinin diğer sosyal belediyecilik anlayışıyla hizmet yürütmeye çalışan belediyelerden farklı olarak, daha çok sosyal yardımlardan ziyade vatandaşın yaşam standartlarını kolaylaştırmaya yönelik olarak uygulamalar karşımıza çıkmaktadır. Bunları ifade edecek olursak;

Özellikle gündemde olan içme suyu politikası dikkat çekmektedir. Uygulama kapsamında su tasarrufunu sağlamaya yönelik olarak, ayda 10 tona kadar su kullanarak tasarruf eden abonelerden ücret almayan, 10 ton aşıldığında ise toplam miktarı faturalandıran bir tarife uygulamaktadır. Ayrıca cami, okul gibi yerlerde de suyun ücretlendirilmediği ve özellikle de suyu az tüketen yaşlılardan oluşan, tasarruf yapan yoksul ailelere yönelik olarak da bir politika yürütülmektedir (www.izmir-dikili.bel.tr).

Dikili Belediyesi'nin kendisine ait ayrıca bir sağlık ocağı bulunmaktadır.Çok düşük ücretli olarak yoksul ve yardıma muhtaçların bu sağlık ocaklarında muayene olmaları mümkün olmakla birlikte, sağlık alanında daha iyi hizmet sunulabilmesi için yataklı bir hastane yaptırma projesi de gündemde yer almaktadır (www.izmir-dikili.bel.tr).

Kentteki diğer bir başka sosyal belediyeçilik uygulaması ise ücretsiz toplu taşıma uygulamasıdır. Özellikle okula giden öğrencilerin yararlandığı bu hizmet eğitime oldukça destek olmakla birlikte toplu taşımayı özendirme açısından da oldukça önemli bir hizmet olarak ifade edilebilmektedir. Dikili Belediyesi eğitime destek kapsamında ayrıca 100 üniversite öğrencisine öğrenim bursu vermektedir (www.izmir-dikili.bel.tr).

Ayrıca yoksullara yönelik olarak ekmek dağıtımı, yoksulluğu çözümede somut bir girişim gibi görünmese de, muhtaç insanları temel gıda ihtiyaçlarını günlük olarak karşılama açısından önem arz etmektedir. Yenilenebilir enerji kaynakları arasında yer alan jeotermal enerjinin kaliteli bir kent yaşamı sunulabilmesi için, konutlarda ısınma için kullanma ekolojik bir çözüm olması açısından önemli bir projedir (www.izmir-dikili.bel.tr).

Sosyal ve kültürel hizmet olarak engellilerin bu hizmetlerden yararlanabilmeleri için de, fiziksel ve zihinsel gelişimlerini sağlamak amacıyla, kültürel faaliyetler, yarışmalar, bu alanda hizmet yürüten dernek ve vakıflarla işbirliği içinde hizmet yürütölmektedir (www.izmir-dikili.bel.tr).

Sosyal belediyeçilik konusunda örnek olarak verilebilecek belediye Bursa Büyükşehir Belediyesidir. Özellikle Yerel Gündem 21 kapsamında oldukça etkin faaliyetler yürötmeye çalışan Bursa Büyükşehir Belediyesi 2015 yılına kadar BM Binyıl Bildirgesi ışığında çalışma hedefi belirlemiştir. Bu hedeflere bakıldığında; a) Aşırı yoksulluğu ve açlığın azaltılması, b) Evrensel temel eğitimin sağlanması, c) Cinsler arası eşitliğin artırılması ve kadının yapabilirliğinin arttırılması, d) Bebek ölümlerinin azaltılması, e) Ana-çocuk sağlığının iyileştirilmesi, f) HIV/ AIDS gibi salgın hastalıklarla mücadele edilmesi, g) Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması, h) Kalkınma için küresel bir ortaklığın geliştirilmesi yer almaktadır.(Bursa Günlüğu, 2007: 14)

Yoksullukla mücadele konusunda da diğer belediyelerde uygulandığı gibi gıda yardımı, yakacak, eğitim, sağlık, huzur evi ve kimsesiz çocuklara ve kadınlara sığınma evleri hizmetleri verilmektedir.

Bursa'nın Yıldırım ilçesinde de yoksullukla mücadeleye yönelik olarak sosyal belediyeçilik adına hizmetler yürütülmektedir. 'Sevgi Market' adıyla açılan market, akıllı kart uygulamasıyla dikkat çekmektedir. Türkiye'de bir ilk olarak özel bir yazılımla hazırlanan, limit tanımlanabilen akıllı kartlar ile yoksul vatandaşlar istedikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda ücretsiz 'Sevgi Market' ten kart ile ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Sessiz yardım adı altında gönüllü girişimcilerin desteği ile ihtiyaç sahibi vatandaş verileni değil kendi seçtiğini alabilecek konuma getirilmiştir (www.yildirim.bel.tr).

Ankara Büyükşehir Belediyesinin doğrudan aileye yönelik olarak "Aile Yaşam Merkezi" ailenin korunması ve aile bireylerinin bütününe sunduğu hizmetler de sosyal belediyeçilik adına önemli hizmetler arasında yer almaktadır. Bu merkezde ailenin korunması ve aile bireylerinin sosyalleştirilmesine yönelik hizmetler sunulmaktadır (www.ankara.bel.tr).

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin ise kadın ve çocuk sığınma evleri açma girişimleri sosyal belediyeçilik hizmetleri arasında örnek olarak verilebilir. İzmir Büyükşehir Belediyesi Kadın Danışma Merkezi tarafından koordine edilen Kadın Sığınma evi 28 kadın ve 8 çocuk kapasitelidir. Sığınma Evi'nde, 1 psikolog, 1 sosyal hizmet uzmanı, 1 sosyolog, 1 anaokulu öğretmeni, 1 büro sorumlusu, güvenlik elemanları ve kat görevlileri hizmet vermektedir. Sığınma Ev için başvurular, Kadın Danışma Merkezi uzmanları tarafından alınmaktadır (www.izmir.bel.tr).

Belediyelerin ayrıca vatandaşların sosyalleştirilmesi ve topluma kazandırılmasına yönelik olarak uygulamaya koydukları "mesleki beceri kazanma" kursları ve bunun yanında yaygın eğitim, okuma yazma kurslarını, çıraklık eğitimi kurslarını, madde bağımlılığından korunma eğitim programlarını, çocuk bakımı ve eğitimi kurslarını, beceri kazandırma kursları, trafik kazalarında ilk yardım kurslarını' kapsamaktadır.

Bu kurslar daha çok araştırıldığında Büyükşehir belediyeler tarafından yürütülmektedir. Büyükşehir belediyelerinin eğitim ve kurs alanlarına yönelik

hizmetleri Ankara’da BEL-MEK ve teknik eğitim veren BEL-TEK (www.ankara.bel.tr , 21.07.2010), , Bursa’da BUSMEK (Bursa Günlüğü, 2007:24), İzmir’de İZMEB (www.izmir.bel.tr 21.07.2010), İstanbul’da İSMEK, (www.ibb.gov.tr, 21.07.2010), Antalya’da ASMEK (www.antalya.bel.tr, 21.07.2010), Kayseri’de KAYMEK (www.kayseri.bel.tr, 21.07.2010), Kocaeli’ de KO-MEK (www.kocaeli.bel.tr, 21.07.2010) eğitim merkezleri aracılığı ile yürütülmektedir.

Belediyelerin yukarıda da bahsettiğimiz üzere yoksullukla mücadele konusunda girişimleri bulunmaktadır. Ancak meslek edindirme kursları sonrasında istihdam alanının yaratılması açısından bakılacak olursa, neo-liberal politikaların güçlü bir ikame alanı bulduğu işsizler ordusunda bu uygulamaların da belirli bir düzeye kadar etkili olduğunu ancak daha sonraki aşamada ise cevapsız kaldığını ifade edebiliriz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KENT YOKSULLUĞU VE SOSYAL BELEDİYESİCİLİK ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

4.Kırıkkale Belediyesi Örneği

4.1. Kırıkkale İli'nin Tarihi Gelişimi Ve Sosyo Ekonomik Durum

Kırıkkale'nin adının, şehrin 3 km. Kuzeyindeki Kırıkköyü ile kentin merkezindeki Kaletepe'nin kısaltılarak birleştirilmesinden ortaya çıktığı söylenir. Bu ismin halk tarafından yakıştırıldığı kanaati yaygın olmakla beraber bölgenin ismi Osmanlı arşiv belgelerinde, şimdiki haliyle Kırıkkale biçiminde geçmektedir.

Kırıkkale ili çok eski bir yerleşim birimi olması rağmen, özellikle 1925'lerde kurulan sanayi alanları nedeniyle Cumhuriyet şehri olarak nitelenebilir. Kurulduktan bu tarafa gelişmesi, büyümesi MKEK sayesinde olmuştur. Ülkemiz savunma sanayisinde önemli bir yeri olan Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu'nun (MKEK) 10 fabrikasından 5'i, 2 işletmenin 1'i ve Hurda Müdürlüğü burada bulunmaktadır. MKE'nin toplam 5.798 personelinin 2.880'i, ayrıca MKE'nin 3.318 işçi personelinin 1.886'sı Kırıkkale'de çalışmaktadır.

Ancak Kırıkkale Ruşen Keleş'in ifade ettiği gibi Türkiye'ye özgü bir kentleşme modeli olarak ele alınan, kısa sürede kurulan ve kuruldukları kasabaları kısa sürede büyükçe bir kent haline dönüştüren kentleşmiş kasabalara örnek olarak verebileceğimiz il konumundadır (Keleş, 2006: 76).

1925 tarihinde bir Cumhuriyet şehri olmasına rağmen, Kırıkkale ancak 21 Haziran 1989 tarih ve 3578 Sayılı yasa gereğince il olmuştur. Bu kadar uzun bir sürede il olmasını ise Ankara'ya yakın olması ve başkente bağılı bir ilçe olması nedenine bağlayabiliriz.

Nüfus ve demografik özelliklerine bakıldığımız zaman 25 Ocak 2010 tarihinde açıklanan 2009 yılı ADNKS sonuçlarına göre;

Tablo 2:Kırıkkale İli Nüfus Yoğunluğu*

İlin toplam nüfusu	280.834 kişi
İl ve ilçe merkezleri	232.990 kişi
İl merkezi nüfusu	192.705 kişi
İlçe merkezleri nüfusu	40.285 kişi
Kırsal nüfus	47.844 kişi
Belde nüfusları	19.663 kişi
Köy nüfusları	28.181 kişi
Erkek nüfus	140.172 kişi
Erkeklerin oranı	% 49,9
Kadın nüfus	140.662 kişi
Kadınların oranı	% 50,1
Nüfus yoğunluğu	61 kişi/km2

*www.kirikkale.org.tr.

Bu veriler ışığında Kırıkkale ili, ülkemiz nüfus yoğunluğu sıralamasında 61.sırada yer almaktadır.

İlin idari yapılanmasına bakıldığında, 9 ilçe (merkez dahil), 14 belde ve 173 köy ile tipik bir İç Anadolu ilidir. İlimizde 23 belediye teşkilatı mevcuttur. Bunlardan 1'i İl belediyesi, 8'i ilçe belediyesi, 14'ü ise belde belediyesidir. Ayrıca 13 mahalli idare birliği bulunmaktadır (www.kirikkale.org.tr.)

DPT Müsteşarlığı tarafından 2003 yılında yapılan İllerin Sosyo – Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması çalışmasına göre Kırıkkale, 81 il arasında gelişmişlik açısından 33 üncü sırada yer almaktadır. 2004 yılında yapılan çalışmaya göre ise;

Kırıkkale Merkez İlçe, ilçelerin sosyo – ekonomik gelişmişlik sıralaması içinde 42. sırada ve 2. derecede gelişmişlik grubunda yer almaktadır. Genel olarak İlimizde özel sektör yatırımlarının azlığı dikkat çekmektedir. İl merkezindeki kamu tesisleri kent merkezine sanayi şehri görünümü kazandırırken, ilçelerde tarımsal ağırlıklı bir ekonomik yapı hâkimdir (www.kırıkkale.org.tr).

CNBC-e BUSINESS Dergisinin (Ekim 2008) sayısında yayımlanan “Türkiye’nin En Yaşanabilir İli Hangisidir?” araştırmasına göre Kırıkkale, 81 vilayet arasında 7. sıradadır. Araştırma 28 alt bileşenden oluşan 6 ana (eğitim, sağlık, güvenlik, ekonomi, çevre, orman, spor..vb) parametre yardımıyla oluşturulmuştur. (Eylül 2009) sayısında ise 11. sırada yer almıştır (www.kırıkkale.org.tr).

Kırıkkale il merkezi kamu ağırlıklı sanayi şehri olup, diğer ilçe merkezleri ve kırsal kesimin ekonomik yapısı tarıma dayalıdır. Kırıkkale’de imalat sanayi kamuya ait büyük işletmelerin yanında, özel sektöre ait küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. MKEK Fabrikaları ve Tüpraş Rafinerisi ilin ekonomik yapısında önemli yer tutmaktadır. Kamu kesiminde işçi ve memur ağırlıklı istihdam, ücretlere bağlı olarak ticari yaşamı da etkilemektedir.

Kamu kesimine dayalı olarak gelişen Kırıkkale imalat sanayi; savunma, metal ve petro-kimya sanayi yoğunlaşırken, özel sektörde genellikle bu sanayi kollarına bağlı olarak gelişmenin yanı sıra tarım makineleri, gıda ve yem sanayi, toprak, tekstil, ağaç ve mobilya işleri sanayine yönelik olarak da gelişme olmuştur.

Kırıkkale ili toplam alanı 463.000 hektardır. Bunun 306.506 hektarı (% 66,2) tarımsal üretimde kullanılmaktadır. Tarıma elverişli arazi içinde tarla arazisi 206.317 ha. ile en büyük paya sahiptir. Tarla arazisinin % 62’sinde (189.950 ha.) hububat ekimi yapılmaktadır. Bu nedenle özellikle kırsal kesimin başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. İlde tarımsal işletme sayısı 18.287 adettir (www.kırıkkale.org.tr).

Hayvancılığın Desteklenmesi Uygulaması kapsamında ise ;

- 2004-2009 yılları arasında, yem bitkileri (yonca, korunga, fiğ, silajlık mısır, ...) üretimine ilişkin destekleme uygulaması ile 3.976 üreticiye 5.418.561 TL ödeme yapılmıştır.

- 2002-2007 yılları arasında; 482 baş gebe düve alımı için 85.280 TL, 13.926 baş suni tohumlama için 439.378 TL, 2.929 baş buzağı için 227.960 TL, 549 adet ana arı için 10.353 TL destek sağlanmıştır.
- 2007-2008 yılları arasında, 378 çiftçiye 44.517 adet koyun ve 13.030 adet keçi için 419.083 TL destek sağlanmıştır.
- 2006 yılında 19 çiftçiye 5.309 kg bal için 31.854 TL süzme bal desteği sağlanmıştır.
- 2008-2009 yıllarında; 179 üreticiye 13.829 adet kovan için 75.741 TL, 25 çiftçiye 131 anaç sığır için 31.680 TL, 799 üreticiye 429.158 lt. süt için 17.755 TL destek sağlanmıştır.
- 2003-2009 yılları arasında koyunculuk ve damızlık sığır yetiştiriciliği kapsamında, 2 adeti kırsal alanda sosyal destek projesi (KASDEP), 10 adeti yatırım olmak üzere toplam 12 adet proje uygulamaya konulmuş ve kooperatiflere 28.496.854 TL kredi sağlanmıştır.
- İç su kaynakları bakımından zengin bir potansiyele sahip olmayan ilimizde su ürünleri üretimi yapan 10 ton / yıl kapasiteli 1 adet aynalı sazan tesisi faaliyettedir. Balıklandırma projesi kapsamında, 2008 yılında Keskin Cinali göletine 30.000 adet, 2009 yılında Sulakyurt ilçesi Sarıkızlı sulama göletine 30.000 adet pullu sazan balığı yavrusu bırakılmıştır (www.kirikkale.org.tr.)

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz KASDEP projesi AB uyum sürecinde kırsal alanlarda tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için geliştirilen projeler içerisinde yer almaktadır. Tarımsal krediler verilirken ailerin belirli bir gelir seviyesinde olması, gayrimenkul durumlarının olması ve faiz oranlarının durumu kredi talebinde bulunan vatandaşlar için önemli bir durumdur.

Okul öncesi eğitimde çağ nüfus (4-5) yaş 7.552, öğrenci sayısı 3.625, okul sayısı 96, öğretmen sayısı 168, okullaşma oranı ise % 48 seviyesindedir. 96 anaokulunun 9'u bağımsız anaokulu, 87'si ise ilk ve orta öğretim bünyesinde yer alan anasınıflarıdır. Okul öncesinde 168 öğretmenin 59'u ücretli öğretmen olarak görev yapmaktadır. Bağımsız anaokullarında derslik sayısı 34 adet olup, ilköğretim

bünyesinde müşterek kullanılan sınıflar (162 adet şube) ilköğretim derslik sayısına dâhildir (www.kirikkale.org.tr).

İlköğretimde çağ nüfusu (6-13 yaş) 37.427, öğrenci sayısı 36.649, okullaşma oranı % 98 seviyesindedir. Okul sayısı 117 adet olup, bunun 112 adeti resmi ilköğretim, 4 adeti özel ilköğretim, 1 adeti Yatılı İlköğretim Bölge Okuludur. Bu okullarda 36.649 öğrenciye 1.850 öğretmen tarafından eğitim verilmektedir. Derslik sayısı 1.491, derslik başına düşen öğrenci sayısı 25 dir. İlköğretim okullarından 105'inde normal, 12'sinde ikili eğitim yapılmaktadır. Taşımali eğitim kapsamında, 31 taşıma merkezine 168 yerleşim biriminden (köy/bağlı) 1.937 ilköğretim öğrencisi taşınmaktadır.

Ortaöğretimde çağ nüfus (14-17 yaş) 20.216, okullaşma oranı % 84 derslik başına düşen öğrenci sayısı 26'dır. Ortaöğretimde 43 okul ve 653 derslikte 17.029 öğrenciye 1.094 öğretmen tarafından eğitim verilmektedir. 43 okulun 21'i genel lise (12 lise, 5 anadolu lisesi, 1 fen lisesi, 1 anadolu güzel sanatlar ve spor lisesi, 1 anadolu öğretmen lisesi, 1 özel lise), 22'si meslek ve teknik lise (3 endüstri meslek lise-teknik lise ve anadolu teknik ve meslek lisesi, 4 çok programlı erkek teknik lise, 2 ticaret meslek lisesi, 1 otelcilik ve turizm meslek lisesi, 1 çok programlı ticaret turizm eğitim lisesi, 3 kız meslek ve anadolu kız meslek lisesi, 3 imam hatip ve anadolu imam hatip lisesi, 5 sağlık meslek lisesi) dir. Bu okulların 42'sinde normal, 1'inde ikili eğitim yapılmaktadır.

Yaygın Eğitim kapsamında, İl merkezi ve ilçelerde birer adet olmak üzere toplam (9) Halk Eğitim Merkezi (HEM) ile (1) Mesleki Eğitim Merkezi (MEM) bulunmaktadır. 2008-2009 eğitim öğretim yılında 9 HEM tarafından okuma yazma, mesleki ve teknik, sosyal ve kültürel alanlarda düzenlenen 462 kursa 6.626 kişi katılmıştır. MEM tarafından 317 kişiye çıraklık eğitimi, 137 kişiye kalfalık belgesi ve 99 kişiye ustalık belgesi olmak üzere toplam 553 kişiye mesleki eğitim verilmektedir. Ayrıca il merkezinde (1) Rehberlik Araştırma Merkezi, (1) Bilim Sanat Merkezi, (1) Akşam Sanat Merkezi hizmet vermektedir (www.kirikkale.org.tr).

4.2. Kırıkkale Belediyesi Ve Sosyal Belediyecilik Uygulamaları

Kırıkkale Belediyesi 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14.maddesinde "kültür ve sanat, sosyal hizmet ve yardım, meslek ve beceri kazandırma vb. hizmetleri yapar ve yaptırır" hükmü gereğince sosyal hizmetlere yönelik faaliyetler sürdürmektedir. Bu faaliyetlerini ise belediyeye bağlı olarak çalışan "Sosyal Konsey" ve "KIYAD" (Kırıkkale Sosyal Yardım Derneği) işbirliği ile yürütmektedir.

KIYAD, 02.08.2004 tarihinde kurulmuş bir dernek olup kuruluş amacını tüzüğünde madde 2'de 26 alt başlıkta toplamaktadır. Genel amaçlarına bakacak olursak; tüzüklerinde "Doğal ve doğal olamayan afet savaş vb. durumlarında ihtiyaç sahiplerine gıda, yakacak, giyim, sağlık, eğitim, kira, barındırma, nişan, düğün, sünnet, iş kurma, konut edindirme, gibi yardımlaşma ile dayanışmanın gerektirdiği bütün konularda ayni ve nakdi her türlü maddi ve manevi yardımda bulunmaktır" şeklinde belirlemişlerdir.

64 dernek üyesine bakıldığında, daha çok Kırıkkale ilinin önde gelen iş adamları ve esnafları olduğu görülmektedir. Bu kapsamda belediye adına yapılan sosyal hizmetlerin kaynağı, belediye kaynaklarından sağlanmamakta esnaf ve iş adamları tarafından kaynak sağlanmaktadır.

Bu kapsamda yürütülen hizmetlerin nasıl yapıldığına yönelik olarak öncelikle yardıma muhtaç kişiler derneğe 'mavi masa' ya müracaat ediyorlar ve başvuru formu doldurarak gerekli belgeleri getirmeleri isteniyor. Daha sonra müracaat eden kişilerin açık adresleri ziyaret edilerek, kişilerle yüz yüze görüşme sağlanıyor. Böylece kişilerin sosyo ekonomik durumları hakkında genel kanaat oluşturuluyor. Ancak yapılan mülakat neticesinde yardımların sürekli ve düzenli olmaması memnuniyetsizliğin temel dayanağını oluşturmaktadır. Bir diğer konu ise belediyelerin siyasi tarafının varlığı kurumsal bir nitelik kazanamaması bir SYDV gibi çalışamamasına neden olmaktadır. İstihdam yaratmaya yönelik faaliyetler de yürüten belediyede şuan iş bekleyen 100'e yakın başvuru bulunmaktadır.

Yapılan yardımlar içerisinde ilde bir "Sevgi Mağazası ve içerisinde Gıda Bankası" kurulmuş olup, gıda yardımı yapılmaktadır. Bir defaya mahsus, her ay veya iki ayda, dört ayda bir ve özellikle de ramazan aylarında yoğun olarak hizmet yürütmektedir.

Bununla birlikte eğitim yardımları, sağlık yardımları, giysi yardımları, yakacak yardımları, beyaz eşya ve mobilya, aşı yardımları yoksullukla mücadelede yardıma muhtaç vatandaşlara sunulan hizmetler arasında sayılmaktadır.

Bu faaliyetlerin dışında 2005 yılında ev hanımları ve ihtiyaç sahibi kadınlara KIYAD tarafından ev Mefruşatı, Takı Tasarım, Yağlı Boya, Ahşap, Tel Kırma, Ev Ekonomisi ve Beslenme Meslek Edindirme Kursları açılmıştır. Ancak bu kurslar, kadınlara toplumsal cinsiyet anlamında kadın-erkek eşitliğini anlatmaya ve farkındalık yaratmaya yönelik kurslar olmamakta, üç yada dört aylık sürede kadının geleneksel rolünü pekiştirmeye yönelik kurslar olarak karşımıza çıkmaktadır (KIYAD, 2005: 8-9).

Bu kapsamda aşağıda, belediyenin “Sosyal Konsey” ve “KIYAD” işbirliği ile yürüttüğü, hizmetlerden yararlananların görüş ve düşüncelerini ölçmek amacıyla sınırlı olarak yapmış olduğumuz çalışmanın sonuçları bizlere kısmen de olsa bir kanı oluşturacaktır.

4.3. Bulgular Ve Yorum

Bu çalışma Kırıkkale Belediyesinin sosyal yardım kapsamında yardım ettiği 100 kişilik bir örneklem üzerinde yapılmış olup, 92 kişinin vermiş olduğu cevaplar değerlendirmeye alınarak uygulamaya konulmuştur.

4.3.1. Sosyo-Demografik Veriler

Tablo 3: Cinsiyete Göre Dağılım Sonuçları

Cinsiyet	n	%
Erkek	51	55,4
Kadın	41	44,6

Çalışma sonucunda görüşülen kişilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında, görüşülen 92 kişinin %55,4'ünün yani 51 kişinin erkek, %44,6'sının yani 41 kişinin ise bayan olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4: Yaş Göre Dağılım Sonuçları

Yaş	n	%
18-24	1	1,1
25-34	8	8,7
35-44	37	40,2
45-54	20	21,7
55-64	10	10,9
65+	16	17,4

Çalışma sonucunda görüşülen kişilerin yaş dağılımına bakıldığında ise %1,1 kişinin 18-24 yaş arası, %8,7 kişinin 25-34 yaş arası, %40,2 kişinin 35-44 yaş arası, % 21,7 kişinin 45-54 yaş arası, %10,9 kişinin 55-64 yaş arası, %17,4 kişinin ise 65 ve üzeri yaş grubu arasında yer aldığı görülmektedir. Dağılıma bakıldığında görüşülen kişilerin yaş yüzdesinin en fazla olduğu grup 35-44 yaş arası ve 45-54 yaş grubunda yoğunlaştığını göstermektedir. Bu ise orta yaş grubunun yardımlardan yararlanma oranının daha fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 5: Medeni Hal Durumuna Göre Dağılım

Medeni Hali	n	%
Eşİ ölmüş	29	31,5
Evli (nikâhsız, imam nikâhlı)	5	5,4
Evli (nikâhlı)	47	51,1
Boşanmış	11	12,0

Görüşülen 92 kişinin medeni durumlarına bakıldığında, %31,5 oranındaki 29 kişinin eşinin öldüğü, %5'inin 5 kişinin nikâhsız olarak ya da imam nikâhlı olarak yaşadığı, %51,1 oranında 47 kişinin evli olduğu, %12 oranında 11 kişinin ise boşanmış olduğu sonucuna varılmıştır. Burada yardım alanların medeni hallerinin belirlenmesindeki amaç yardım yapılırken ne tür bir yardım yapılması konusunda

fikir verebilmek açısından önemlidir. Burada Kırıkkale ili açısından değinilmesi gereken bir diğer nokta boşanma oranının oldukça fazla olmasıdır. Nitekim yapılan bu çalışmada da boşanma oranının 92 kişide 12 kişi gibi önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 6: Eğitim Durumuna Göre Dağılım

Eğitim Durumu	n	%
Okur-yazar değil	33	35,9
Okur-yazar	10	10,9
İlkokul Mezunu	36	39,1
Ortaokul ve dengi mezunu	11	12,0
Lise ve dengi mezunu	2	2,2

Görüşülen kişilerin eğitim durumlarına bakıldığında ise, %35,9'unun okur yazar olmadığı, %10,9'unun okur yazar olduğu, %39,1'inin ilk okul mezunu olduğu, %12,0'nin ortaokul ve dengi okullardan mezun olduğu, %2,2'sinin ise lise ve dengi okullardan mezun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Burada görüşülen kişilerin yüzdelik olarak çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu ortaya çıkmasına rağmen %35,9'luk kısmının da okur-yazar olmadığı oldukça önemli bir sorunun varlığını ortaya koymaktadır.

Tablo 7: Hane Halkı Reisi Olma Durumu Dağılım

Hane Halkı Reisi	n	%
Evet benim	72	78,3
Hayır, ben değilim	20	21,7

Görüşülen 92 kişi arasında %78,3 oranında kişi sayısının hane halkı reisi olduğu, % 21,7 oranındaki kişilerin ise hane halkı reisi olmadıkları ortaya çıkmıştır. Yardım alanların çoğunun ev geçindirmekle yükümlü olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 8: Hane Halkı Reisinin Eğitim Durumu

Hane halkı reisinin eğitim durumu	n	%
Okur yazar değil	6	6,5
Okur-Yazar	4	4,3
İlkokul mezunu	4	4,3
Ortaokul ve dengi mezunu	5	5,4
Lise ve dengi mezunu	1	1,1
Toplam	20	21,7
Cevap vermeyenler	72	78,3

Görüşülen kişiler arasında hane halkı reisi olmayanların eğitim durumlarına bakıldığında ise, %21,7 kişi arasında, %6,5 oranında kişinin okur -yazar olmadığı, %4,3 kişinin okur -yazar olduğu, % 4,3 kişinin ilkokul mezunu olduğu, %5,4 kişinin ortaokul ve dengi okul mezunu olduğu, %1,1 oranında kişinin ise lise ve dengi okul mezunu olduğu ortaya çıkmıştır.

4.3.2. Aile Yardımları

Tablo 9: Sosyal Yardımlar Arasında Aldıkları Aile Yardım Dağılımı*

Aile Yardımları	n	%
Gıda Yardımı	91	98,9
Yakacak yardımı	41	44,6
Diğer aile yardımları	20	21,7
Sosyal destek nakdi yardım	1	1,1

*Birden çok seçenek işaretlenebilir

Görüşülen kişiler arasında % 98,9 oranında kişinin gıda yardımı aldığı, %44,6 oranında kişinin yakacak yardımı aldığı %21,7 oranında kişinin diğer aile yardımları arasında özellikle giyecek yardımı aldığı, %1,1 oranında kişinin ise nakdi yardım

aldığı ortaya çıkmıştır. Bu veriler neticesinde bakıldığında 153 kişi olarak görülen toplamda 61 kişinin sosyal yardımlar arasında ortak yardımlar aldığı sonucuna varmamızı sağlamıştır. Bu veriler dikkate alınarak belediyenin yapmış olduğu sosyal yardımlar gıda yardımında yoğunlaşmaktadır. Gıda yardımı alanların çoğunun ise düzenli olarak günlük temel gıda ihtiyacı olan ekmek yardımından faydalandığı, bunun dışında özellikle ramazan aylarında erzak yardımlarının yoğun şekilde yapıldığı, görüşülen kişilerle yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde varılan temel görüşlerdir.

Bir diğer aile yardımları arasında yakacak yardımı alanların da oldukça önemli bir yüzdelikte yer aldığı görülmektedir. Burada açıklanması gereken, daha önce de bahsetmiş olduğumuz üzere belediyeler SYDF’ dan yakacak yardımı alanlara dikkat etmektedir. Fondan yakacak yardımı alanlar belediyeden yakacak yardımı almamaktadırlar. Bu ise kurumlar arası işbirliğinin sosyal yardım konusunda önemini ortaya koymaktadır.

Yardım alan vatandaşlarla yüz yüze görüşmeler neticesinde varılan bir diğer yargı ise aile yardımları arasında yer alan diğer yardımlar kısmında daha çok belediyenin giyecek yardımı ağırlıklı hizmet vermeye çalıştığını ifade edebiliriz. Bu yardımların ise belediyenin sosyal hizmetleri yürütürken beraber hareket ettiği KIYAD’la birlikte, bu derneğe üye olan Kırıkkale ili esnaflarının yapmış olduğu bağışlar neticesinde gerçekleştirildiğini ifade edebiliriz.

Sosyal nakdi yardımdan yararlananların oldukça az bir yoğunlukta var olması, belediyenin bu konuda çok fazla hizmet üretme gereği duymaması ya da belediye kapsamında çalışan Sosyal Konsey’in nakdi yardım yerine istihdam alanı yaratmaya çalışması da ifade edilmesi gereken durumlar arasında yer almaktadır.

Tablo 10: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Temel Gıda İhtiyaçlarını Karşılama Durumu

			Yardım aldıktan sonra temel gıda ihtiyaçlarınızı karşılama			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	Evet
Yardım almadan önce temel gıda ihtiyaçlarınızı karşılama	H	n	2	28	13	43
		%	4,7%	65,1%	30,2%	100,0%
	K	n	6	1	42	49
		%	12,2%	2,0%	85,7%	100,0%
Toplam		n	8	29	55	92
		%	8,7%	31,5%	59,8%	100,0%

$\chi^2 = 42,21$ Ser. Der. = 2 $p = ,000$ Mc Nemar = ,000 $p < 0,05$

Yukarıdaki tabloda yardım alanlara yöneltilen, “yardım almadan önce temel gıda ihtiyaçlarınızı karşılayabiliyor muydunuz?” ve “yardım aldıktan sonra temel gıda ihtiyaçlarınızı karşılayabildiniz mi?” sorusuna verilen cevaplar neticesinde yapılan Mc Nemar testi neticesinde anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varmamızı Yapılan gıda yardımları ile ihtiyaçların karşılanma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Burada yapılan yardımlar ekmek yardımı dışında düzenli olmamasına rağmen kişilerin ihtiyaçlarını karşılamada az da olsa katkısı bulunmaktadır.

Tablo 11: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Düzenli Beslenme Durumu

			Yardım aldıktan sonra düzenli beslenebildiniz mi?			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	Evet
Yardım almadan önce düzenli besleniyor muydunuz?	Evet	n	0	1	0	1
		%	,0%	100,0%	,0%	100,0%
	Hayır	n	0	44	4	48
		%	,0%	91,7%	8,3%	100,0%
	Kısmen	n	2	5	36	43
		%	4,7%	11,6%	83,7%	100,0%
Toplam		n	2	50	40	92
		%	2,2%	54,3%	43,5%	100,0%

$\chi^2 = 59,490$ Ser. Der.= 4 $p = ,000$ Mc Nemar = ,375 $p < 0,05$

Yukarıdaki tabloda yer alan ve kişilere yöneltilen “ yardım almadan önce düzenli besleniyor muydunuz? ” ve “yardım aldıktan sonra düzenli beslenebildiniz mi?” sorusuna yönelik olarak uygulanan testten çıkan sonuçlara bakıldığında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Burada ise yardımlar yapılırken düzenli olamaması temel sorun olarak yine karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 12: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Yakacaklarını Karşılama Durumu

			Yardım aldıktan sonra Yakacak karşılama				Toplam
			Evet	Hayır	Kısme n	Böyle durum yok	Evet
Yardım almadan önce yakacakları karşılama	E	n	1	1	0	0	2
		%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	100,0%
	H	n	25	11	3	1	40
		%	62,5%	27,5%	7,5%	2,5%	100,0%
	K	n	9	0	15	0	24
		%	37,5%	,0%	62,5%	,0%	100,0%
	B	n	1	0	0	25	26
		%	3,8%	,0%	,0%	96,2%	100,0%
Toplam		n	36	12	18	26	92
		%	39,1%	13,0%	19,6%	28,3%	100,0%

$\chi^2 = 119,171$ Ser. Der. = 9 $p = ,000$ Mc Nemar = ,000 $p < 0,05$

Yukarıdaki tabloda “yardım almadan önce yakacaklarınızı karşılayabiliyor muydunuz?” “yardım aldıktan sonra yakacaklarınızı karşılayabildiniz mi?” sorularına verilen yanıtlar dâhilinde yapılan test sonucu anlamlı bir ilişkinin ortaya çıktığını ifade edebiliyoruz. Burada yapılan yardımlar arasında, yakacak yardımı yardım alanların önemli bir ihtiyaçlarını karşılıyor görünmektedir.

Tablo 13:Yardım Alanların Yardım Öncesi ve Sonrası Evlerini Isıtma Sonuçları

	Şu anki durum		Yardım almadan önce	
	n	%	n	%
Tezek/talaş	4	4,3	10	10,9
Odun kömür	88	90,02	82	89,1

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yardım aldıktan sonra ve önceki evlerini ısıtma durumlarına bakıldığında yardım almadan önce % 10,9'u evini tezek/talaşla ve odun-kömürle ısıtmakta iken, yardım aldıktan sonra %90,02'sinin odun ve kömürle ısınmakta olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Böylece yapılan aile yardımları arasında yakacak yardımlarının kişilerin ısınma şekillerine etkide bulunduğu sonucuna varılabilmektedir.

Burada araştırma kapsamında yöneltilen sorular dâhilinde yardım öncesi ve sonrası durumu daha iyi anlayabilmek için yapılan Mc Nemar testi neticesinde çıkan sonuçlar dâhilinde, önemli bir değişikliğin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p=,340<0.05$). Bunun temel nedeni ise yardım alan kişilerin odun ve kömür yardımı öncesinde de odun ve kömürle ısınıyor olmalarıdır.

4.3.3. Eğitim Yardımları

Tablo 14: Görüşülen Kişilerin Sosyal Yardımlar Arasında Aldıkları Eğitim Yardımları Dağılım Sonuçları*

Eğitim Yardımları	n	%
Öğrenci ihtiyaç yardımı(kırtasiye, okul araç grç.vb)	26	28,3
Nakit yardımı	7	7,6
Yüksek öğrenim için nakdi yardım	1	1,1
Diğer eğitim yardımları	5	5,4
Cevap vermeyenler	53	57,3

*Birden çok seçenek işaretlenebilir

Alınan eğitim yardımları ile ilgili olarak görüşülen kişiler arasında % 28,3'ünün öğrenci ihtiyaç yardımı aldığı bu yardımların daha çok okul araç ve gereçleri, kırtasiye malzemeleri olarak ifade edilmekte, yardımlar arasında nakdi yardım alanların oranı %7,6, yüksek öğrenim için nakdi yardım alanların oranı %1,1, diğer eğitim yardımlarından yararlananlar ise görüşülen kişilerin %5,4'ünü oluşturmaktadır. Burada diğer eğitim yardımları arasında ise yiyecek ve giyecek yardımları yer almaktadır.

Tablo 15: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Eğitim İhtiyaçlarını Karşılama Durumu

			Yardım aldıktan sonra eğitim ihtiyaçlarını karşılama				Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen		Evet
Yardım aldıktan önce eğitim ihtiyaçlarını karşılama	Evet	n	0	0	0	1	1
		%	,0%	,0%	,0%	100,0%	100,0%
	Hayır	n	9	8	9	0	26
		%	34,6%	30,8%	34,6%	,0%	100,0%
	Kısmen	n	5	0	4	0	9
		%	55,6%	,0%	44,4%	,0%	100,0%
	Böyle bir durum yok	n	0	0	0	56	56
		%	,0%	,0%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		n	14	8	13	57	92
		%	15,2%	8,7%	14,1%	62,0%	100,0%

$\chi^2 = 101,663$ Ser. Der.= 9 $p = ,000$ Mc Nemar = ,000 $p < 0,05$

Yukarıdaki tabloda yer alan “yardım almadan önce eğitim ihtiyaçlarınızı karşılayabiliyor muydunuz?” ve “yardım aldıktan sonra eğitim ihtiyaçlarınızı karşılayabildiniz mi?” sorularına verilen cevaplar neticesinde yapılan test sonucu eğitim yardımları yapılmadan önce ve yapıldıktan sonra ihtiyaçların karşılanma durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç doğrultusunda ise yapılan eğitim yardımları kişilerin bu alanda harcama yapmaları yükünü aldığı için, eğitim yardımından yararlanma kişilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılama konusunda önemli bir değişiklik meydana getirmiştir diyebiliriz.

4.3.4. Aşevi Yardımları

Tablo 16: Sosyal Yardımlar Arasında Aldıkları Özel Amaçlı Yardımlar Dağılım Sonuçları

Özel Amaçlı Yardımlar	n	%
Aşevi yardımları	41	44,6
Cevap vermeyenler	51	55,4

Görüşülen 92 kişinin %44,6'sı yani 41'i aşevi faaliyetlerinden yararlanırken, %55,4 'ü ise aşevi yardımlarından yararlanmamaktadır. Burada açıklanması gereken nokta ramazan döneminde iftar çadırları her ilde olduğu gibi Kırıkkale'de de aş vermektedir.

4.3.5. Yapılan Yardımlara Yönelik Bulgular

Yapılan yardımlar neticesinde geleceğe güvenle bakma, refah seviyesinin yükselmesi ve yardımlardan memnun olma durumlarının değerlendirilmesi yapılan yardımların yoksulluğu ortadan kaldırıp kandırmadığı konusunda bize önemli sonuçlar vermektedir.

Tablo 17: Sosyal Yardımlara İlişkin Değerlendirme Sonuçları

Değerlendirme Soruları	Kesinlikle Hayır		Hayır		Kararsız m		Evet		Kesinlikle Evet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Aldığınız aile yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?	12	13,0	19	20,7	26	28,3	26	28,3	2	2,2
Aile yardımlarını yeterli buluyor musunuz?	14	15,2	34	37,0	28	30,4	16	17,4	0,0	0,0
Genel olarak aile yardımından memnun musunuz?	12	13,0	21	22,8	35	38,0	23	25,0	1	1,1
Eğitim yardımları yaşamınızı rahatlatmış mı?	0,0	0,0	4	4,3	3	3,3	20	21,7	0,0	0,0
Eğitim yardımlarını yeterli buluyor musunuz?	0,0	0,0	9	9,8	14	15,2	4	4,3	0,0	0,0
Genel olarak eğitim yardımından memnun musunuz?	0,0	0,0	5	5,4	11	12,0	11	12,0	0,0	0,0
Aldığınız aşevi yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?	3	3,3	10	10,9	16	17,4	8	8,7	4	4,3
Aşevi yardımlarını yeterli buluyor musunuz?	3	3,3	14	15,2	19	20,7	5	5,4	0,0	0,0
Genel olarak aşevi yardımından memnun musunuz?	3	3,3	13	14,1	18	19,6	7	7,6	0,0	0,0

Yukarıdaki tabloda yer alan sonuçlar, belediyenin yapmış olduğu sosyal amaçlı yardımların yeterliliği, memnuniyet derecesi ve yaşam standartlarını yükseltme durumlarını ölçmek için yöneltilen sorulara verilen cevapları içermektedir. Bu cevaplar incelendiğinde, “Aldığınız aile yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?” sorusuna %13,0’ı “kesinlikle hayır”, % 28,3’ü “kararsız”, %28,3’ü “evet”, % 2,2’si ise “kesinlikle evet” ifadesini kullanmıştır.

“Aile yardımlarını yeterli buluyor musunuz?”, sorusuna %15,2’si “kesinlikle hayır”, %37,0’ı “hayır”, % 30,4’ü “kararsız”, % 17,4’ü “evet” ifadesini kullanmış, “kesinlikle evet” ifadesini kullanan ise çıkmamıştır.

“Genel olarak aile yardımından memnun musunuz?” sorusuna %13,0’ı “kesinlikle hayır”, % 22,8’i “hayır”, % 38,0’ı “kararsız”, % 25,0’ı “evet”, %1,1’i “kesinlikle evet” ifadesini kullanmıştır.

“Eğitim yardımları yaşamınızı rahatlatmış mı?” sorusuna yardım alan 27 kişinin % 4,32’ü “hayır”, % 3,3’ü “kararsız”, % 21,7’si “evet” ifadesini kullanmıştır.

“Eğitim yardımlarını yeterli buluyor musunuz?” sorusuna % 9,8’i “hayır”, % 15,2’si “kararsız”, % 4,3’ü “evet” ifadesini kullanmıştır.

“Genel olarak eğitim yardımından memnun musunuz?” sorusuna %5,4’ü “evet”, % 12,0’ı “kararsız”, % 12,0’ı “evet” ifadesini kullanmıştır.

“Aldığınız aşevi yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?” sorusuna % 3,3’ü “kesinlikle hayır”, %10,9’u “hayır”, % 17,4’ü “kararsız”, % 8,7’si “evet”, % 4,3’ü ise “kesinlikle evet” ifadesini kullanmıştır.

“Aşevi yardımını yeterli buluyor musunuz?” sorusuna % 3,3’ü “kesinlikle hayır”, % 15,2’si “hayır”, % 20,7’si “kararsız”, % 5,4’ü ise “evet” ifadesini kullanmıştır.

“Genel olarak aşevi yardımından memnun musunuz?”, sorusuna % 3,3’ü “kesinlikle hayır”, % 14,1’i “hayır”, %19,6’sı “kararsız”, % 7,6’sı ise “evet” ifadesini kullanmıştır.

Yukarıdaki veriler dâhilinde bir yorum yapılacak olunursa yapılan yardımlardan “evet” ve “kesinlikle evet” ifadesinin yüzdelik dilimde oldukça az bir pay aldığını bunun yanında kararsızların yoğunluğunun yüzdelik dilimde sorulan her soruda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu açıdan bakacak olursak, sosyal yardımlar neticesinde kişilerin memnuniyet ya da yeterlilik durumlarını ifade ederken net bir yanıt vermemeleri bu konuda genel bir iyileşmenin görülmediği sonucuna ulaşmamıza koşul oluşturmaktadır.

Tablo 18: Alınan Sosyal Yardımlar Neticesinde İhtiyaçların Karşılanıp Karşılanmadığına Yönelik Sonuçlar

Aldığınız yardımın ihtiyacınızı ne ölçüde karşıladığını düşünüyorsunuz?	n	%
İhtiyaçlarımı karşıladı	4	4,3
İhtiyaçlarımı ne karşıladı ne de karşılamadı	63	68,5
İhtiyaçlarımı karşılamadı	11	12,0
Kesinlikle ihtiyaçlarımı karşılamadı	14	15,2

Alınan sosyal yardımlar neticesinde kişilerin ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadıklarına yönelik olarak yöneltilen sorulara verilen cevaplara bakıldığında, %4,3 oranındaki kişinin ihtiyaçlarını karşıladığı, %68,5 oranındaki kişinin yardımlar neticesinde ihtiyaçlarının ne karşılandığı ne de karşılanmadığı, %12,0 oranındaki kişinin ihtiyaçlarını karşılamadığı, % 15,2 oranındaki kişinin ise kesinlikle ihtiyaçlarını karşılamadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Verilen bu cevaplar neticesinde bir sonuca ulaşacak olursak yoğun olarak verilen cevaplar arasında %68,5 oranını kapsayan ihtiyaçların ne karşılandığı ne de karşılanmadığı kanısı bizlere sosyal yardımların bireyde refah seviyesini yükseltmeye yönelik bir durum değişikliği yaratmadığı, sadece anlık olarak ihtiyaçlarını karşıladığını söyleyebiliriz.

Tablo 19: Aile Yardımından Yararlanma Ve İhtiyaçlarını Karşılama Durumu

		Aldığınız yardımın ihtiyacınızı ne ölçüde karşıladığını düşünüyor musunuz?					Toplam
		İhtiyaçlarımı karşıladı		İhtiyaçlarımı ne karşıladı ne de karşılamadı	İhtiyaçlarımı karşılamadı		
Aile Yardımı	Gıda	4		62	11	14	91
		%	4,4%	68,1%	12,1%	15,4%	100,0%
	Yakacak	n	0	1	0	0	1
		%	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
Toplam		n	4	63	11	14	92
		%	4,3%	68,5%	12,0%	15,2%	100,0%

$\chi^2=,465$

Ser. Der.= 3

p =,926

Görüşme neticesinde kişilerin aile yardımlarından yararlanma ve ihtiyaçlarını karşılama durumları karşılaştırıldığında ki-kare testi sonucunda anlamlı bir ilişkinin ortaya çıkmadığını ifade edebiliriz. Bunun nedenini ise belediyenin sosyal hizmetler içerisinde yürüttüğü faaliyetlerin daha çok gıda üzerinde yoğunlaştığı, yakacak ve kömür ihtiyaçlarının ise SDYF’ tarafından karşılandığını bu nedenle yakacak yardımı alanların 0 ve 1’lik düşük veriler neticesinde anlamlı bir ilişkiyi ortadan kaldırdığını söyleyebiliriz.

Tablo 20: Alınan Sosyal Yardımların Yoksulluğu Azaltıp Azaltmadığına Yönelik Sonuçlar

Aldığınız yardımlardan dolayı hanenizin yoksulluk durumunda bir azalma oldu mu?	n	%
Yoksulluğumda kesinlikle azalma oldu	5	5,4
Yoksulluğumda azalma oldu	8	8,7
Kararsızım	59	64,1
Yoksulluğumda azalma olmadı	17	18,5
Yoksulluğumda kesinlikle azalma olmadı	3	3,3

Araştırma kapsamında sosyal yardımların yoksulluk konusundaki etkinliğini ölçmeye yönelik olarak yöneltilen sorulara görüşülen kişilerin %5,42'ü yoksulluğunda kesinlikle azalma olduğunu, %8,7'si yoksulluğunda azalma olduğunu, %64,1'i kararsız olduğunu, % 18,5'i yoksulluğunda bir azalmanın olmadığını, %3,3'ü yoksulluğunda kesinlikle azalma olmadığını belirtmişlerdir. Bu veriler neticesinde kararsızların düzenli olarak bir sosyal yardım yapılmaması neticesinde kararsız kaldıklarını da ifade edersek olumsuz olarak nitelenen yoksulluklarının iyileşmeği yüzdeliği daha belirgin olarak ortaya çıkacaktır.

Burada görüşülen kişilere yöneltilen sorular arasında aile yardımlarından yararlanma ve yoksulluklarında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı yapılan ki-kare testi sonucunda $p=,347$ oranında görüldüğünden dolayı ($p < 0.05$) anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varabiliriz.

Tablo 21: Belediye Ve Belediye Dışında Sosyal Yardım Alanların Yardımlar Konusundaki Görüşleri

Yardımlarım topluma önemli bir katkısının olduğunu düşünüyor musunuz?	n	%
Kesinlikle önemli bir katkısının olduğunu düşünüyorum	18	19,6
Önemli katkısının olduğunu düşünüyorum	33	35,9
Önemli katkısının olmadığını düşünüyorum	16	17,4
Kesinlikle önemli bir katkısının olmadığını düşünüyorum	12	13,0
Bilmiyorum	13	14,1

Sosyal yardımların önemi konusuna yönelik olarak yöneltilen sorulara verilen cevaplar incelendiğinde, görüşülen kişilerin %19,6'sı yardımların topluma kesinlikle önemli bir katkısının olduğu görüşünde, %35,9'u önemli bir katkısının olduğu görüşünde, %17,4'ü önemli bir katkısının olmadığı görüşünde, % 13,0'ı kesinlikle önemli bir katkısının olmadığı görüşünde, %14,1'i ise bu konuda bir fikrinin olmadığını bilmiyorum cevabını vererek ifade etmişlerdir.

Ki-kare sonuçlarına göre ise sosyal yardımlardan faydalanma durumu ile alınan bu sosyal yardımların topluma katkısına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($X^2=4,802$; Ser. Der.= 4; $p=0,308<0.05$).

Tablo 22: Belediye Ve Belediye Dışında Sosyal Yardım Alanların Geleceğe Yönelik Beklenti Durumu

Aldığınız yardımlar geleceğe güvenle bakmanızı sağlıyor mu?	n	%
Kesinlikle güvenle bakıyorum	2	2,2
Güvenle bakıyorum	10	10,9
Ne güvenle bakıyorum ne de güvensiz bakıyorum	42	45,7
Güvensiz bakıyorum	33	35,9
Kesinlikle güvensiz bakıyorum	5	5,4

Araştırma kapsamında yardım alanların %2,2'si geleceğe kesinlikle güvenle baktığını, %10,9'u güvenle baktığını, %45,7'si ne güvenle baktığını ne de güvensiz baktığını, %35,9'u güvensiz baktığını, % 5,4'ü ise kesinlikle güvensiz baktığını belirtmişlerdir. Bu sebeple güvenle bakıyorum ve güvensiz bakıyorum oranlarını karşılaştırdığımız zaman güvensiz bakma oranı daha yüksek olduğu için, görüşülen kişilerin yardımlar neticesinde geleceğe güvensiz baktıklarını ifade edebiliriz.

Yukarıdaki bilgilere ek olarak yapılan aile- eğitim-sağlık- aş yardımlarından memnuniyet derecesi ile geleceğe güvenle bakma derecesi incelendiğinde test sonucunda anlamlı bir ilişki çıkmamaktadır ($x^2=18,596$ Ser. Der.= 16 $p=,290$). Bunun nedeni ise 'aile yardımından memnun musunuz?' sorusuna 'kesinlikle evet' yanıtı verenlerin oranının düşük olmasına bağlayabiliriz.

Ayrıca kişilerin geleceğe güvenle bakma durumlarını aile yardımları almaları ile ilişkilendirdiğimizde ortaya çıkan sonuçlar; $\chi^2=1,204$ Ser. Der.= 4 $p=,878$ olarak bulunmuş bunun sonucunda ise yapılan aile yardımlarının kişilerin geleceğe güvenle bakma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 23: Belediye Ve Belediye Dışında Sosyal Yardım Alanların Kendilerinden Sonrakilerin Refah Beklentileri

Çocuklarınızın sizden daha rahat bir hayat yaşayabileceğini düşünüyor musunuz?	n	%
Evet düşünüyorum	8	8,7
Hayır düşünmüyorum	32	34,8
Evet, ama çok rahat değil	30	32,6
Bilmiyorum	22	23,9

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin %8,7'si çocuklarının kendilerinden daha rahat bir yaşam süreceğini düşünmektedir. Görüşülen kişilerin %34,8'i ise çocuklarının kendilerinden daha iyi bir yaşam süreceklerini düşünmemektedirler. %32,6' sı ise çocuklarının çok da rahat bir yaşam süremeyecekleri görüşünderken, görüşülenlerin %23,9'u bunu kendilerinin bilemeyeceklerini belirtmiştir.

Bu neticede kişilerin yardımlar arasında en çok yararlandıkları aile yardımları ile çocuklarının daha rahat bir hayat yaşayabileceklerini düşünme durumları arasında yapılan ki-kare testi neticesinde $\chi^2=10,615$ Ser. Der.= 3 $p=,014$ oranları ile anlamlı bir ilişkinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 24: Belediyeden Yardım Alanların Gerçek İhtiyaç Sahibi Olup Olmadığını Değerlendirme

Yardımlardan ihtiyacı olanlar faydalıyor mu?	n	%
Kesinlikle hayır	5	5,4
Hayır	24	26,1
Kararsızım	22	23,9
Evet	36	39,1
Kesinlikle evet	5	5,4

Araştırma kapsamında ‘Kesinlikle hayır’ dan ,’Kesinlikle evet’ e giden likert ölçeği doğrultusunda yöneltilen yardım alanların gerçek ihtiyaç sahibi olup olmadığı sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde, görüşülen kişilerin %5,4’ü kesinlikle hayır, 26,1’sı hayır, %23,9’u kararsız, % 39,1’i evet, % 5,4’ü ise kesinlikle evet ifadesini kullanmıştır. Kararsızları da olumsuz ifadeler içinde değerlendirecek olursak görüşülenlerin oldukça önemli bir kısmı belediyenin yapmış olduğu yardımlarda gerçek ihtiyaç sahibinin yardımlardan yararlanmadığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Tablo 25: Yardımların Tarafsızlığı Konusundaki Değerlendirme

	Kesinlikle hayır		Hayır		Kararsızım		Evet		Kesinlikle evet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Yardımlardan ihtiyacı olanlar faydalıyor mu?	5	5,4	24	26,1	22	23,9	36	39,1	5	5,4
Yardım alan kişiler belirlenirken tarafsız davranılıyor mu?	2	2,2	31	33,7	36	39,1	21	22,8	2	2,2
Yardımlar zamanında dağıtılıyor mu?	6	6,5	14	15,2	11	12,0	54	58,7	54	58,7
Yardım tanıtımları yeterince yapılıyor mu?	9	9,8	51	55,4	25	27,2	7	7,6	0,0	0,0

Araştırma kapsamında yardım alanlara yöneltilen “yardımlardan ihtiyacı olanlar faydalıyor mu?” sorusuna, görüşülen kişilerin %5,4’ü “kesinlikle hayır”, %26,1’i “hayır”, %23,9’u “kararsızım”, %39,1’i “evet”, %5,4’ü “kesinlikle evet” ifadesini kullanmıştır. Bu ifadeler neticesinde verilen cevapla değerlendirildiğinde,

yüz yüze görüşmeler neticesinde yardımlardan kendilerinin ihtiyacı olduğu ve yararlandıkları düşüncesinden yola çıkarak cevap vermişlerdir. Kişilere yöneltilen “yardım alan kişiler belirlenirken tarafsız davranılıyor mu?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, %2,2’si “kesinlikle hayır”,% 33,7 ’i “hayır”, %39,1’i “kararsızım”, %22,8 ‘i “evet”, % 2,2’si “kesinlikle evet” ifadesini kullanmıştır. Görüşülen kişilere yöneltilen “yardımlar zamanında dağıtılıyor mu?” sorusuna verilen cevaplar, %6,5’i “kesinlikle hayır”, %15,2’si “hayır”, %12,0’i “kararsızım”,% 58,7’si “evet”, % 58,7’si “kesinlikle evet” yanıtını vermişlerdir. “Yardım tanıtımları yeterince yapılıyor mu?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında %9,8’i “kesinlikle hayır”, % 55,4’ü “hayır”, %27,2’si “kararsızım”, % 7,6’sı ise kesinlikle evet ifadesini kullanmışlardır. Bu sorular neticesinde varılabilecek genel kanı ise, yardımların ihtiyacı olana verildiği ancak bu ihtiyaç sahipleri belirlenirken de çok da tarafsız davranılmadığı sonucuna ulaşılabilmektedir. Nitekim “yardımlardan ihtiyacı olanlar faydalıyor mu?” sorusuna %39,1’i “evet” yanıtını verirken, “yardım alan kişiler belirlenirken tarafsız davranılıyor mu?” sorusuna, % 33,7 ’i “hayır” yanıtını vermekte aynı zamanda %39,1 gibi büyük oranda ise kararsızların varlığı söz konusudur.

4.3.6. Yardım Alanların Genel Durum Çizelgesi

Belediyenin yapmış olduğu yardımlarda gerçek yoksula ulaşip ulaşmadığı konusu önemli bir tartışma konusudur. Bu nedenle belediyenin yapmış olduğu yardıma ihtiyacı olanların, yardımlardan haberdar olma durumları, kişilerin çalışma durumları, gayrimenkul durumları ve belediye dışında yardım alma durumları önemli başlıklar arasında yer almaktadır. Bu nedenle yöneltilen sorular kapsamında verilen cevaplar aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 26: Alınan Sosyal Yardımlardan Haberdar Olma Durumu*

Belediyeden yardım alınabileceğinden nasıl haberdar oldunuz?	n	%
Muhtardan	67	72,8
Akraba/komşu/tanıdıktan	27	29,4

*Birden çok seçenek işaretlenebilir

Araştırma kapsamında alınan sosyal yardımlardan haberdar olma durumuna bakıldığında %72,8'inin muhtardan, %29,4'ünün ise akraba/komşu/tanıdıktan haberdar olduğu , %2,2'sinin hem muhtardan hem de akraba, komşudan haberdar oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Burada belediyelerin yapmış oldukları sosyal yardımlarda muhtarların etkinliğinin oldukça önemli olduğunu açıklamak gerekmektedir. Nitekim yaptığımız bu araştırma da muhtarlar aracılığı ile belediyeden yardım alan kişilere ulaşmamız kolaylaşmıştır.

Tablo 27: Belediyeden Yardım Alınacağından Haberdar Olma Durumlarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

		Belediyeden yardım alınabileceğinden nasıl haberdar oldunuz (birden çok seçenek işaretlenebilir)		Toplam
Eğitim Durumu		Muhtardan	Akraba/komşu/tanıdıktan	
Okur-yazar değil	n	26	7	33
	%	78,8%	21,2%	100,0%
Okur-yazar	n	8	2	10
	%	80,0%	20,0%	100,0%
İlkokul	n	24	12	36
	%	66,7%	33,3%	100,0%
Ortaokul ve dengi	n	8	3	11
	%	72,7%	27,3%	100,0%
Lise ve dengi	n	1	1	2
	%	50,0%	50,0%	100,0%
Toplam		n	67	92
		%	72,8%	100,0%

$$\chi^2=2,070 \quad \text{Ser. Der.}=4 \quad p=,723$$

Eğitim durumu ile yardımdan haberdar olma durumları arasında bir karşılaştırma yapıldığında ise anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını söyleyebiliriz.

Tablo 28: Belediye Ve Belediye Dışında Sosyal Yardım Alanların Sonuçları*

Son on yıl içerisinde başka bir yerden yardım aldınız mı?	n	%
Hayır almadım	11	6,5
Belediyeden	79	47,2
Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumundan	33	18,7
Hayırsever insanlardan	20	11,5
Belediye, sosyal hizmetler ve hayırseverler	24	16,1

*Birden çok seçenek işaretlenebilir

Yukarıda belediye ve belediye dışında sosyal yardım alanların sonuçlarına bakıldığında, %6,5 kişinin belediye dışında yardım almadığını, görüşülen kişilerin %47,2'unun belediyeden yardım aldığını, %18,7 kişinin sosyal hizmetlerden yardım aldığını, %11,5 kişinin hayırsever insanlardan yardım aldığını, %16,1 kişinin ise belediye, sosyal hizmet ve hayırsever insanlardan yardım aldığını ifade edebiliriz. Burada ifade edilmesi gereken ise kişi sayısının 167 olması, yardım alanların 75'i ortak yardım almaktadır.

Tablo 29: Yardım Alanların Ev Sahibi Olma Sonuçları

Evinizin mülkiyeti kime aittir?	n	%
Ev sahibi	30	32,6
Kira	42	45,7
Kira ödemiyor	19	20,7
Diğer (belirtiniz)	1	1,1

Yapılan araştırma neticesinde görüşülen kişilerin evlerinin mülkiyet durumlarına bakıldığında, %32,6'sının ev sahibi olduğu, %45,7'sinin kirada oturduğu, % 20,7'sinin evin mülkiyeti kendisine ait olamamasına rağmen kira ödemedi oturduğu, %1,1'inin ise bu soruda diğer seçeneğini seçtiği görülmektedir. Bu yargılar neticesinde görüşülen kişilerin çoğunun kirada oturduğu, kirada oturmayan ailelerin ise ya evin mülkiyeti ebeveyne ait olduğu için kira ödemiyor seçeneğini seçmekte ya da boşanma neticesinde tekrar evine dönmek zorunda kalan kadınlar diğer seçeneğine yönelmektedir.

Tablo 30:Yardım Alanların Evlerinin Oda Sayıları

Evinizin oda sayısı nedir?	n	%
1 oda	7	7,6
2 oda	29	31,5
3 oda	53	57,6
3+	3	3,3

Yardım alan kişilerin oturdukları evlerin oda sayılarına bakıldığında %57,6'sının 3 odalı bir evde oturduğu, %31,5'inin iki odalı bir evde oturduğu, %7,6'sının bir odalı bir evde oturduğu, %3,3'ünün ise 3 ve daha fazla odalı bir evde oturduğu sonucuna varılmıştır. Burada belirtilmesi gereken özellikle tek odalı evlerde yaşayanların genellikle yapılan görüşmeler neticesinde 65 yaş üzeri yaşlı kişilerin oluşturduğunu ifade edebiliriz.

Tablo 31: Yardım Alanların Evlerinin Salon Dâhil Oda Sayılarının Hane Halkı Kişi Sayısına Göre Dağılımı

			Hanenizin kişi sayısını öğrenebilir miyim?			
			1-3 kişi	4-6 kişi	7-9 kişi	Toplam
Evinizin salon dâhil oda sayısı nedir?	1 oda	n	6	0	1	7
		%	85,7%	,0%	14,3%	100,0%
	2 oda	n	18	8	3	29
		%	62,1%	27,6%	10,3%	100,0%
	3 oda	n	10	41	1	52
		%	19,2%	78,8%	1,9%	100,0%
	3+	n	0	2	1	3
		%	,0%	66,7%	33,3%	100,0%
Toplam		n	34	51	6	91
		%	37,4%	56,0%	6,6%	100,0%

$\chi^2=34,033$ Ser. Der.= 6 p=,000

Örneklem kapsamındaki kişilere yöneltilen sorulardan salon dâhil oda sayıları ile hane halkı kişi sayısı arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı incelendiğinde yapılan test sonucunda ne anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edebiliyoruz ne de anlamlı bir ilişkinin olmadığından söz edebiliyoruz.

Tablo 32: Yardım Alanların Gayrimenkul Durumu

	Şu anki durum			
	Var		Yok	
	n	%	n	%
Ev	29	31,5	63	68,5
Bağ/bahçe	2	2,2	90	97,8
Arazi/tarla	2	2,2	90	97,8

Belediyeden yardım alanların üzerlerine kayıtlı gayrimenkul durumlarına bakıldığında, %31,5'inin ev sahibi olduğu, %2,2'sinin bağ-bahçe sahibi olduğu yine %2,2'sinin de arazi ve tarla sahibi olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan araştırma neticesinde %68,5 oranında kişinin ev sahibi olamaması yoksul kesimin konut edinebilme olanaklarının oldukça kısıtlı olduğu gerçeğini ortaya koyması açısından önem arz etmektedir.

Tablo 33: Yardım Alanların Hane Halkı Tipi

Hane halkı tipinizi belirtiniz	n	%
Tek kişi	11	12,0
Tek ebeveynli aile	12	13,0
Çekirdek aile (anne, baba, çocuk)	40	43,5
Geniş aile (anne, baba, hala, dede, çocuk)	14	15,2
Diğer	15	16,3

Görüşmeler neticesinde kişilerin hane halkı tipine bakıldığında, %12,0'ının yalnız bir yaşam sürdüğü, %13,0'ının tek ebeveynli bir ailede yaşadığı, %43,5'inin

çekirdek ailede yaşadığı, %15,2'sinin geniş ailede yaşadığı, %16,3'ünün ise bu seçeneklerin hiç birisinin kendisine uymaması nedeniyle diğer seçeneğini seçtiği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç itibari ile diğer seçeneğini işaretleyen kişilerin boşanmış ya da eşi ölmüş olan kadınların ağırlıklı olarak seçtiğini ifade edebiliriz.

Tablo 34: Çalışma Durum Sonuçları

Şuan çalışıyor musunuz?	n	%
Evet (ne iş yaptığınızı belirtiniz)	14	15,2
Hayır	78	84,8

Görüşülen kişilerin şuan çalışma durumlarına bakıldığında %15,2'sinin çalıştığı, %84,8'inin ise bir işinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda varılabilecek en genel yargı ise görüşülen 92 kişinin 78'inin bir işte çalışmıyor olması ya da çalışsa bile sürekli bir işin olmaması düşünüldüğünde, işsizlikten kaynaklanan yoksulluğu ortaya koyma açısından önemli bir bulguyu ortaya koymaktadır.

Tablo 35: Şu An Çalışma Durumlarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

			Görüşülen Kişilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı						Toplam
			Okur-yazar değil	Okur-yazar	İlkokul mezunu	Ortaokul ve Dengi Mezunu	Lise ve Dengi Mezunu	Üniversite/ Yük. okul	
Görüşülen Kişilerin Şu An Çalışma Durumları	Evet	n	3	3	7	1	0	0	14
		%	21,4%	21,4%	50,0%	7,1%	,0%	,0%	100,0%
	Çalışmıyor	n	30	7	29	10	2	0	78
		%	38,5%	9,0%	37,2%	12,8%	2,6%	,0%	100,0%
Toplam		n	33	10	36	11	2	0	92
		%	35,9%	10,9%	39,1%	12,0%	2,2%	,0%	100,0%

$$\chi^2=3,831 \text{ Ser. Der.} = 4 \quad p = ,429 \quad p < 0,05$$

Yukarıdaki tabloda kişilerin çalışma durumları ile eğitim durumları karşılaştırıldığında yapılan Ki-Kare testi neticesinde anlamlı bir ilişkinin olmadığı

ortaya çıkmıştır. Anlamlı bir ilişkinin olmamasının nedeni kişilerin eğitim durumlarının okur-yazar olmama ve ilkokul mezunu olma oranlarının yüksek olmasına bağlanabilmektedir.

Tablo 36: Ne Zamandan Beri Çalışmama Durumları

Çalışmıyorsanız ne zamandan beri çalışmıyorsunuz	n	%
Hiç çalışmadım	38	41,3
1-3 ay	10	10,9
4-7 ay	6	6,5
8-12 ay	8	8,7
1-3 yıl	12	13,0
4-6 yıl	1	1,1
7 yıl+	8	8,7
Toplam	83	90,2
Cevap vermeyenler	9	9,8

Tablo 28’de de bahsettiğimiz üzere Tablo 29’da kişilerin ne zamandan beri çalışmadıkları sorusuna verilen yanıtlara bakılırsa, %41,3’ünün hiç çalışmadığı, %10,9’unun 1-3aydır işsiz olduğu,%6,5’inin 4-7 aydır işsiz olduğunu, %8,7’sinin 8-12 aydır işsiz olduğunu, %13,0’ının 1-3 aydır çalışmadığını, %1,1’inin 4-6 yıldır çalışmadığını, % 9,8’inin ise cevap vermediğini söyleyebiliriz. Burada yukarıda Tablo 28’de çalışan kişi sayısının 14 kişi, çalışmayanlarının sayısının 78 kişi olarak görülmesinin nedeni arasında kişilerin çalışsa da günlük işlerde, sigortasız bir işte çalışıyor olmalarını, yöneltilen sorularda çalışıyor olduklarını ifade etmelerinden kaynaklanmaktadır. Genel olarak düzenli bir işte çalışanlar oldukça az bir yüzdede toplanmaktadır. Burada yapılan yüz yüze görüşmelerde kadınların dikiş dikerek eve katkı sağladıklarını ve çalışıyor olmalarını, merdiven yıkama yada gündeliğe gitmelerini sürekli olmasa da bazı işlerde görev aldıklarını ifade edebiliriz.

Tablo 37: Çalışmama Nedenleri Sonuçları

Çalışmama nedeniniz nedir?	n	%
Sağlık problemi	11	12,0
Emekli	1	1,1
Ev kadını	15	16,3
İş bulamamış	36	39,1
Mevsimlik çalışıyor	4	4,3
Diğer	14	15,2
Toplam	81	88,0
Cevap vermeyenler	11	12,0

Araştırma kapsamında kişilerin çalışmama nedenlerine bakıldığında %12,0'ının sağlık problemi nedeniyle, %1,1'inin emekli olması nedeniyle, %16,3'ünün ev kadını olması nedeniyle, %39,1'inin iş bulamamış olması nedeniyle, %4,3'ünün mevsimlik çalışıyor olması nedeniyle, %15'inin ise diğer seçeneğinde yoğunlaştığını, %12,0'ının ise bu soruya cevap vermediğini söyleyebiliriz. Burada ifade edilmesi gereken diğer seçeneğini seçen kişiler arasında yaşlıların önemli bir bölümünün yer aldığını söyleyebiliriz.

Tablo 38: Hane Kişi Sayısı Sonuçları

Hanenizin kişi sayısını öğrenebilir miyim?	n	%
1-3 kişi	34	37,0
4-6 kişi	51	55,4
7-9 kişi	6	6,5
Toplam	91	98,9
Cevap vermeyenler	1	1,1

Genel olarak görüşülen kişilerin hane nüfuslarını belirlemeye yönelik olarak sorulan sorulara, %37,0'ının 1-3 kişi arasında, %55,4 'ünün 4-6 kişi arasında, %6,5'inin 7-9 kişi arasında olduğu sonucuna varılmış ve %1,1'inin ise bu soruya yanıt vermediği sonucu ortaya çıkmıştır. Veriler neticesinde %55,4 gibi büyük bir çoğunluğun 4-6 kişi ile birlikte yaşadığı sonucunu ortaya çıkartmıştır.

Tablo 39: Hanede Çalışan Kişi Sayısı Sonuçları

Hanenizde çalışan kişi sayısını öğrenebilir miyim?	n	%
Çalışan yok	67	72,8
1 kişi	23	25,0
2 kişi	1	1,1
Toplam	91	98,9
Cevap vermeyenler	1	1,1

Görüşülen kişilerin %72,8'inin evde çalışan kişilerinin olmadığı, %25,0 kişinin ise bir çalışanın olduğu, %1,1'inin 2 çalışanı olduğu, %1,1'inin ise bu soruyu yanıtsız bıraktığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 40: Şuan Çalışma Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		
			Erkek	Kadın	Toplam
Şuan çalışıyor musunuz?	Evet (ne iş yaptığınızı belirtiniz)	n	4	10	14
		%	28,6%	71,4%	100,0%
	Hayır	n	47	31	78
		%	60,3%	39,7%	100,0%
Toplam		n	51	41	92
		%	55,4%	44,6%	100,0%

$\chi^2=4,824$ Ser. Der.= 1 $p=0,028$ $p < 0.05$

Yukarıdaki tabloda görüşülen kişilere yöneltilen çalışma durumu ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olup olmama durumlarına bakıldığında kadınlardan 10 kişi çalışmaktayken, erkeklerin 4'ü çalışıyor görünmektedir. Bu durumda çalışma durumları ile cinsiyet arasında yapılan ki kare testi neticesinde anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 41: Hanede Çalışan Kişi Sayısı Sonuçları

Hanenizdeki çalışan kişilerin çalışma durumlarını öğrenebilir miyim?	n	%
Ücretli/maaşlı	4	4,3
Mevsimlik tarım işçisi	1	1,1
Kendi hesabına çalışan	2	2,2
Geçici işçi	21	22,8
Emekli	13	14,1
Diğer	2	2,2
Toplam	43	46,7
Cevap vermeyenler	49	53,3

Araştırma kapsamında ele alınan hanede çalışan kişilerin çalışma durumlarına bakıldığında %4,3'ünün ücretli bir işte çalıştığı, %1,1'inin mevsimlik tarım işçisi olduğu, %2,2'sinin kendi hesabına çalışan ancak düzenli bir işi olmayanların olduğu, %22,8 kişinin geçici işçi olduğu, %14,1'inin emekli olduğu, %2'sinin ise sayılan seçeneklerin hiç birine uymadığı, %53,3'ünün ise bu soruya hiç yanıt vermediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 42: Sosyal Güvence Durum Sonuçları

Sosyal güvenceniz var mı?	n	%
Bağ-kur	1	1,1
Yeşil kart	83	90,2
Sosyal güvencesi yok	8	8,7

Araştırma kapsamında yardım alanların sosyal güvencelerine bakıldığında %1,1'inin Bağ-Kur'lu olduğu, %90,2'sinin Yeşil Kartlı olduğu, %8,7'sinin ise sosyal güvencesinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Bu veriler neticesinde sosyal yardımlar yapılırken yardım alan kişilerin sosyal güvencelerinin ne olduğu konusuna oldukça dikkat edildiği sonucuna varabiliriz.

Tablo 43: Aylık Gelirler Durum Sonuçları

Ailenizde tüm çalışanlar dahil aylık gelirin ne kadardır?	n	%
Hiç geliri yok	20	21,7
150 T'den az	10	10,9
150-250 TL arası	24	26,1
251-500 TL arası	35	38,0
501-750 TL arası	3	3,3

Görüşülen kişilerin aylık gelirlerine bakıldığında %21,7'sinin hiç gelirin olmadığı, %10,9'unun 150 TL'den az gelire sahip olduğu, %26,1'inin 150-250 TL arası gelirin olduğu, %38,0'ının 251-500 TL arası geliri olduğu, %3,3'ünün 501-750 TL arası gelirin olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 44: Hane Halkı Aylık Geliri İle Hane Halkı Kişi Sayısı

			Hanenizin kişi sayısını öğrenebilir miyim?			
			1-3 kişi	4-6 kişi	7-9 kişi	Toplam
Aylık geliriniz ne kadardır?	Hiç geliri yok	n	9	10	1	20
		%	45,0%	50,0%	5,0%	100,0%
	150 TL'den az	n	8	2	0	10
		%	80,0%	20,0%	,0%	100,0%
	150-250 TL arası	n	8	16	0	24
		%	33,3%	66,7%	,0%	100,0%
	251-500 TL arası	n	8	22	4	34
		%	23,5%	64,7%	11,8%	100,0%
	501-750 TL arası	n	1	1	1	3
		%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
Toplam		n	34	51	6	91
		%	37,4%	56,0%	6,6%	100,0%

$\chi^2=17,65$ Ser. Der.= 8 p =,024 p<0,05

Burada görüŖülen kiŖilerin hane halkı büyüklüğü ile hane halkı aylık gelirleri karşılaştırıldığında yapılan ki-kare testi neticesinde anlamlı bir ilişki ortaya çıkmamıştır. Burada hane halkı büyüklüğü ve hanede yaşayan kiŖilerin gelirden aldıkları payı önemli ölçüde etkilemektedir.

Tablo 45: Normal Bir Yaşam Sürmesi İçin Aylık Gelirin Ne Olması Gerektiğine Yönelik Durum Sonuçları

Dört kişilik bir ailenin normal bir yaşam sürmesi için gereken bir aylık gelir ne olmalıdır?	n	%
650-700 TL	2	2,2
750-800 TL	4	4,3
850-900 TL	20	21,7
950-1000 TL	57	62,0
1500-2000 TL	9	9,8

Araştırma kapsamında kiŖilere yöneltilen dört kişilik bir ailenin bir aylık gelirinin Kırıkkale ili şartlarında ne olması gerektiği sorusuna, görüŖülen kiŖilerin %62,0'ı 950-1000 arası olması gerektiğini, %21,7'si 850-900 arası olması gerektiğini, % 9,8'i 1500-2000 arası olması gerektiğini, % 4,3'ü 750-800 arası olması gerektiğini, % 2,2'si ise 650-700 arası olması gerektiğini belirtmiştir. Bu ifadelerden yola çıkılarak asgari ücretin günümüz şartlarında oldukça yetersiz olduğu kanısına varıldığını söyleyebiliriz.

4.3.7. Yardım Öncesi ve Sonrası EŖya İyileŖme Durumları

Yoksullukla mücadele sürecinde, yardım alan kiŖilerin insan onuruna ve insanca yaşayabilmeleri için gıda ve yakacak gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra diğ er ihtiyaçlarının da giderilmesi önemli görölmektedir. Bu nedenle görüŖmeler neticesinde kiŖilere yardım öncesi ve sonrası durum tespiti yapabilmek için, yöneltilen sorular dâhilinde verilen cevaplar değ erlendirilmeye alınmış ve öncelik ve sonralık durum analizi yapmak için de Mc Nemar testi uygulanmıştır.

Tablo 46: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Buzdolabı Sahipliği Durumu

			Şuan buzdolabınız var mı?		Toplam
			Yok	Var	Yok
Yardım almadan önce buzdolabınız var mıydı?	Yok	n	5	0	5
		%	100,0%	,0%	100,0%
	Var	n	1	86	87
		%	1,1%	98,9%	100,0%
Toplam		n	6	86	92
			6,5%	93,5%	100,0%

$\chi^2 = 75,785$ Ser. Der.= 1 $p = ,000$ Mc Nemar=,000 $p < 0,05$

Yapılan yardımlar neticesinde kişilerin %93,5'nin buzdolabı sahibi olduğu, 6,5%'nin ise buzdolabı sahibi olmadığı ortaya çıkmıştır.

McNemar test istatistiği neticesinde elde edilen sonuçlar neticesinde yardım öncesi ve sonrası buzdolabı sahipliği durumunda anlamlı bir ilişki ortaya çıkmaktadır.

Tablo 47: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Televizyon Sahipliği Durumu

			Şuan televizyonunuz var mı?		Toplam
			Yok	Var	Yok
Yardım almadan önce televizyonunuz var mıydı?	Yok	n	3	3	6
		%	50,0%	50,0%	100,0%
	Var	n	1	85	86
		%	1,2%	98,8%	100,0%
Toplam		n	4	88	92
		%	4,3%	95,7%	100,0%

$\chi^2 = 32,166$ Ser. Der.= 1 $p = ,000$ Mc Nemar=,625 $p < 0,05$

Araştırma kapsamında %95,7 kişinin televizyonunun olduğu %4,3 kişinin ise televizyonunun olmadığı ortaya çıkmıştır.

Yapılan test neticesinde ise yardım öncesi ve yardım sonrası televizyona sahip olma durumu arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmamıştır.

Tablo 48: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Otomatik Çamaşır Makinesi Sahipliği Durumu

			Şuan otomatik çamaşır makineniz var mı?		Toplam
			Yok	Var	Yok
Yardım almadan önce otomatik çamaşır makineniz var mıydı?	Yok	n	34	6	40
		%	85,0%	15,0%	100,0%
	Var	n	4	48	52
		%	7,7%	92,3%	100,0%
Toplam		n	38	54	92
		%	41,3%	58,7%	100,0%

$\chi^2 = 55,734$ Ser. Der.= 1 $p = ,000$ Mc Nemar=,754 $p < 0,05$

Araştırma kapsamında %58,7 kişinin otomatik çamaşır makinesine sahip olduğu, %41,3 kişinin ise otomatik çamaşır makinesinin olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Yapılan test neticesinde ise yardım öncesi ve sonrası otomatik çamaşır makinesine sahip olma durumu arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmamıştır.

Tablo 49: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Merdaneli Çamaşır Makinesi Sahipliği Durumu

			Şuan merdaneli çamaşır makineniz var mı?		Toplam
			Yok	Var	Yok
Yardım almadan önce merdaneli çamaşır makineniz var mıydı?	Yok	n	76	3	79
		%	96,2%	3,8%	100,0%
	Var	n	0	13	13
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		n	76	16	92
		%	82,6%	17,4%	100,0%

$\chi^2 = 71,911$ Ser. Der.= 1 $p = ,000$ Mc Nemar=,250 $p < 0,05$

Yukarıdaki tabloda %17,4 kişinin merdaneli çamaşır makinesinin olduğu, %82,6 kişinin ise makine sahibi olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Test sonucunda ise yardım alanların yardım öncesi ve sonrası merdaneli çamaşır makinesi sahipliği durumunda anlamlı bir değişiklik olmamıştır.

Tablo 50: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Bulaşık Makinesi Sahipliği Durumu

			Şuan bulaşık makineniz var mı?		Toplam
			Yok	Var	Yok
Yardım almadan önce bulaşık makineniz var mıydı?	Yok	n	89	1	90
		%	98,9%	1,1%	100,0%
	Var	n	1	1	2
		%	50,0%	50,0%	100,0%
Toplam		n	90	2	92
		%	97,8%	2,2%	100,0%

$\chi^2 = 21,989$ Ser. Der.= 1 $p = ,000$ Mc Nemar=1,000 $p < 0,05$

Araştırma kapsamında %2,2 kişinin bulaşık makinesine sahip olduğu, %97,8'inin ise bulaşık makinesine sahip olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Yapılan test sonucunda ise yardım öncesi ve sonrası bulaşık makinesi sahipliği arasında anlamlı bir değişiklik olmamıştır.

Tablo 51: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Telefon Sahipliği Durumu

			Şuan telefonunuz var mı?		Toplam
			Yok	Var	Yok
Yardım almadan önce telefonunuz var mıydı?	Yok	n	71	3	74
		%	95,9%	4,1%	100,0%
	Var	n	7	11	18
		%	38,9%	61,1%	100,0%
Toplam		n	78	14	92
		%	84,8%	15,2%	100,0%

$\chi^2 = 78,296$ Ser. Der.= 1 $p = ,000$ Mc Nemar=1,000 $p < 0,05$

Yukarıdaki tabloda yapılan McNemar testi sonucunda yardım öncesi ve yardım sonrası telefon sahipliği arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 52: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Fırınlı Ocak Sahipliği Durumu

			Şuan fırınlı ocağınız var mı?		Toplam
			Yok	Var	Yok
Yardım almadan önce fırınlı ocağınız var mıydı?	Yok	n	23	3	26
		%	88,5%	11,5%	100,0%
	Var	n	0	66	66
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		n	23	69	92
		%	25,0%	75,0%	100,0%

$\chi^2 = 77,846$ Ser. Der.= 1 $p = ,000$ Mc Nemar=,250 $p < 0,05$

Yapılan araştırma neticesinde %75,0 kişinin fırınlı ocağının olduğu, % 25,0 kişinin ise fırınlı ocağının olmadığı sonucuna varılmıştır.

Mcnemar testi neticesinde ise yardım öncesi ve sonrası fırınlı ocak sahipliği durumunda önemli bir değişikliğin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 53: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Güneş Enerji Sistemi Sahipliği Durumu

			Şuan güneş enerji sisteminiz var mı?		Toplam
			Yok	Var	Yok
Yardım almadan önce güneş enerji sisteminiz var mıydı?	Yok	n	88	0	88
		%	100,0%	,0%	100,0%
	Var	n	1	3	4
		%	25,0%	75,0%	100,0%
Toplam		n	89	3	92
		%	96,7%	3,3%	100,0%

$$\chi^2 = 68,225 \quad \text{Ser. Der.} = 1 \quad p = ,000 \quad \text{Mc Nemar} = 1,000 \quad p < 0,05$$

Yapılan araştırma neticesinde %3,3 kişinin güneş enerji sistemi olduğu, % 96,7 kişinin ise güneş enerji sistemi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu veriler dahilinde yapılan test sonucunda yapılan yardım öncesi ve sonrasında güneş enerji sahipliği durumunda önemli bir değişikliğin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 54: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Bilgisayar Sahipliği Durumu

			Şuan bilgisayarınız var mı?		Toplam
			Yok	Var	Yok
Yardım almadan önce bilgisayarınız var mıydı?	Yok	n	89	1	90
		%	98,9%	1,1%	100,0%
	Var	n	0	2	2
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		n	89	3	92
		%	96,7%	3,3%	100,0%

$\chi^2=60,652$ Ser. Der.= 1 $p=,000$ Mc Nemar=1,000 $p<0,05$

Yukarıda verilen tabloda bilgisayarı olanların sayısı %3,3 oranında iken, bilgisayarı olmayanların sayısı %96,7 oranındadır.

Bu veriler dâhilinde yapılan test sonucunda yardım öncesi ve sonrası bilgisayar sahipliği durumunda da önemli bir değişiklik bulunamamaktadır.

Tablo 55: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Traktör Sahipliği Durumu

			Şuan traktörünüz var mı?	Toplam
			Yok	Yok
Yardım almadan önce traktörünüz var mıydı?	Yok	n	92	92
		%	100,0%	100,0%
Toplam		n	92	92
		%	100,0%	100,0%

Yukarıdaki tabloda yardım öncesi ve sonrası traktör sahipliği durumunda da yapılan Mcnemar testi neticesinde bir değişiklik bulunmamıştır.

Tablo 56: Yardım Almadan Önce Ve Sonra Binek Oto Sahipliği Durumu

			Şuan binek otonuz var mı?	Toplam
			Yok	Yok
Yardım almadan önce binek otonuz var mıydı?	Yok	n	89	89
		%	100,0%	100,0%
	Var	n	3	3
		%	100,0%	100,0%
Toplam		n	92	92
		%	100,0%	100,0%

Yukarıdaki tabloda yardım öncesi ve sonrası binek oto sahipliği durumunda da yapılan Mcnemar testi neticesinde bir değişiklik bulunmamıştır.

Genel olarak bakıldığında, yukarıda bahsettiğimiz yardım öncesi ve yardım sonrası belediyenin yapmış olduğu eşya yardımları neticesinde anlamlı bir değişikliğin olduğunu söylemek zor görünmektedir. Yapılan yardımların buzdolabı yardımı dışında eşya sahipliğini arttırdığını söyleyemeyiz.

Normal bir yaşam sürebilmek için gerekli olan buzdolabı, çamaşır makinesi, televizyon, fırın gibi eşyaların sahiplik oranları yüksek çıkmış olmasına rağmen, bu sahipliğin Mcnemar testi neticesinde yapılan yardımların etkisinin olduğunu söyleyememekteyiz.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yoksulluğun genel olarak küresel bir nitelik kazanması ülkemizde olduğu gibi diğer ülkelerde de sosyal politikanın da ötesinde bir sistem sorunu haline geldiği gerçeğini ortaya koymaktadır. Bir sistem sorunu olarak görülen yoksulluğun, insanın toplumsal varlığını tehdit eden bir yanının bulunması, yoksul kişilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi konusunda ekonomik, sosyal ve kültürel birçok alanda kavramsal tartışmalara neden olmaktadır. Yoksulluğun ayrıca insanın diğer insanlar gibi topluma katılmasını engelleyen bir “sosyal dışlanma” sorununu ortaya koyması, sorunun temelinde aslında “bireyin kendi hayatını ilgilendiren konularda özgürce hareket etme olanağından yoksunluğunu” ifade eden bir gerçeğe de yüz yüze bırakmaktadır. Burada sadece insan olduğumuz için hastalandığı zaman tedavi olamayan, barınma imkânına sahip olamayan, gelir getiren bir işi olmadığı için parasız kalabilecek olan ve parası olmadığı için çocuğuna iyi bir eğitim alıramayan kişinin, geleceğe güvenle bakabilen özgür bir birey olabilmesinin “sosyal yardım” ya da “hayırseverlik” anlayışıyla giderilebileceğini düşünmek zor görünmektedir. Bu tür sosyal yardımlar sadece tampon görevi üstlenmektedir.

Yoksulluk sorununun aslında sistem sorunu olduğu düşüncesinin yanında, devletin bu sorunu kontrol altına alabilmek için yerel birimlere sorumluluk yüklemesi işlerin kolaylaşmasını bir nevi sağlayacaktır. Ancak kent yönetimlerinde demokrasinin önemli bir ayağını oluşturan belediye yönetimlerinin “sosyal yardım hizmetlerini” sunarken kurumsal bir nitelik kazanabilmesi bu hizmetlerin sunumu için ön koşul oluşturmaktadır. Kurumsal yapı derken ifade ettiğimiz nokta, yoksul olarak nitelenen kişinin, sosyal devlet olmanın gereği din, dil, ırk, cinsiyet ve siyasi düşünceye bakılmaksızın, bireyin toplumla bütünleştirilmesini sağlayacak, katılımcılığı arttırabilecek, saydam ve ayrımcı olmayan, kentsel demokrasiyi içselleştirmiş bir yapıdan bahsedilmektedir.

Bu kapsamda bakacak olursak, nüfus yoğunluğunun oldukça fazla olduğu kentlerimiz, sağlıklı yaşam alanlarına dönüştüğü gibi toplumsal alanda yaşanan sosyal ve kültürel yozlaşmanın, plansız sanayileşme ve çarpık kentleşmenin, yolsuzluğun, yoksulluğun, suç oranlarının oldukça arttığı alanlar olarak

görülmektedir. Kentsel ihtiyaçların karşılanabilirliğinin artırılması ise yönetim kademelerinin sorumluluk alanlarını genişletmektedir. Bu ifadeden de anlaşıldığı gibi kent yönetiminde belediyeler artık alt yapı yatırımları yapan, çarpık kentleşmeyi sağlamak için kent planları hazırlayan, temiz içme suyu sağlayan birimler olmakla beraber, halka en yakın yönetim birimi olarak sosyal sorunların çözümünde de aktif olarak hizmet üretmekle yetkilendirilmektedir. Bu hizmetleri yürütürken karşılaşılan kaynak sıkıntısını ise STK ve hayırsever vatandaşlarla işbirliği içerisinde yürütmektedirler.

Burada sosyal devlet anlayışını yerele indirmek gibi bir tarafı olmasının yanında, yapılan yardımların anlık ihtiyaçları gidermesi bakımından sağlıklı sonuçlar doğurmamakta ve kişilerin bir sonraki yardımı bir hak olarak isteme konusundaki sıkıntıyı giderememektedir. Bu sebeple yapılması gereken kişilerin o yörede insan onuruna yakışır ve insanca yaşayabilmelerini sağlayacak, koşulları insanca şekillendirebilmek olmalıdır. Koşulların insanca şekillenebilmesinin ise yerel demokrasinin katılım ayağının güçlendirilmesinin rolü oldukça önemli bir alanı oluşturmaktadır.

Bu çerçevede belediyelerin yoksullukla mücadelede sosyal alana yönelik olarak yaptığı yardımlar, aile yardımları, eğitim yardımları, aşevi yardımları, meslek edindirme kursları gibi hizmetlerde yoğunlaşmaktadır. Araştırma alanımızı oluşturan Kırıkkale Belediyesi'nin hizmetleri de bu alanlarda yoğunlaşmaktadır.

Yaptığımız bu araştırma belediyelerin yapmış oldukları sosyal amaçlı hizmetlerin bireylerin yoksulluğunda meydana geldiği değişimleri, belediyelerin yapmış oldukları hizmetlerin etkinliğini anlamayı ve yapılan yardımlar neticesinde kişilerin geleceğe güvenle bakabilmeleri olanağını açıklamaya çalışmaktadır. Bu kapsamda, Kırıkkale Belediyesi'nden yardım alan 100 kişi ile görüşme neticesinde değerlendirmeye alınan 92 kişinin vermiş olduğu cevaplar araştırma bulgu ve yorumlarında bize yol gösterici olacaktır.

Verilen cevaplar neticesinde bir değerlendirme yapıldığında, yardımların kişilerin ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığına yönelik bulgular araştırmamız için oldukça önemli bir alanı oluşturmaktadır. Bu sebeple verilen cevaplara bakıldığında; %4,3 oranındaki kişinin "ihtiyaçlarını karşıladığı", %68,5 oranındaki kişinin

yardımlar neticesinde “ihtiyaçlarının ne karşılandığı ne de karşılanmadığı”, %12,0 oranındaki kişinin “ihtiyaçlarını karşılamadığı”, % 15,2 oranındaki kişinin ise “kesinlikle ihtiyaçlarını karşılamadığı” sonucu ortaya çıkmaktadır. Verilen bu cevaplar neticesinde bir sonuca ulaşacak olursak, yoğun olarak verilen cevaplar arasında %68,5 oranını kapsayan “ihtiyaçların ne karşılandığı ne de karşılanmadığı” kanısı bizlere sosyal yardımların bireyde refah seviyesini yükseltmeye yönelik bir durum değişikliği yaratmadığı, sadece anlık olarak ihtiyaçlarını karşıladığı düşüncesini ifade etmemize neden olmaktadır.

Ayrıca kişilerin yardımlar öncesi ve sonrası değişim durumlarına bakıldığında, aile yardımları arasında özellikle yakacak yardımı alanların, yardım almadan önce ve yardım aldıktan sonraki durumlarında anlamlı bir ilişkinin çıkması, yapılan yakacak yardımlarının kişilerin o dönemki ihtiyaçlarını karşılamaları açısından önemli bir yardım alanı olduğunu söylememizi sağlamaktadır.

Aile yardımları arasında yer alan gıda ve bir diğer yardım olan aşevi yardımları ele alındığında ise, yardımların düzenli bir şekilde yapılıyor olmaması en önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca eğitim yardımlarından yararlanan kişilerin % 42,4’ü, eğitim yardımı almadan önce ve yardım aldıktan sonraki durumlarında anlamlı bir ilişkinin bulunması eğitim yardımı alanların o alanda harcama yapmak zorunda kalmamaları açısından önemlidir.

Ancak yapılan araştırma kapsamında belediyenin yapmış olduğu sosyal amaçlı yardımların yeterliliği, memnuniyet derecesi ve yaşam standartlarını yükseltme durumlarını ölçmek için yöneltile sorulara verilen cevaplar incelendiğinde, sosyal yardımlar neticesinde kişilerin memnuniyet ya da yeterlilik durumlarını ifade ederken net bir yanıt vermemeleri bu konuda genel bir iyileşmenin görülmediği sonucuna ulaşmamıza koşul oluşturmaktadır.

Yapılan yardımlar neticesinde kişilerin geleceğe güvenle bakma konusundaki düşünceleri yoksullukla mücadelede belediyelerin etkinliğini anlamaya yönelik bir diğer bulguyu ortaya koymaktadır. Bakıldığı zaman, %2,2’si geleceğe kesinlikle güvenle baktığını, %10,9’u güvenle baktığını, %45,7’si ne güvenle baktığını ne de güvensiz baktığını, %35,9’u güvensiz baktığını, % 5,4’ü ise kesinlikle güvensiz

baktığını belirtmişlerdir. Bu sebeple güvenle bakıyorum ve güvensiz bakıyorum oranlarını karşılaştırdığımız zaman güvensiz bakma oranı daha yüksek olduğu için, görüşülen kişilerin yardımlar neticesinde geleceğe güvensiz baktıklarını ifade edebiliriz.

Bu noktada özellikle araştırma kapsamında örnek aldığımız Kırıkkale Belediyesi'nin sosyal hizmet alanında faaliyet yürüttüğünü ancak yürütülen bu faaliyetlerin yetersiz ve düzensiz olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca yukarıda bahsettiğimiz anlamda katılımı sağlayıcı, bireyin toplumla bütünleştirilmesini sağlayacak, saydam ve ayrımcı olmayan bir yapıdan bahsetmek bu araştırma neticesinde zor görünmektedir. Kırıkkale Belediyesi'nin sosyal yardım ve hizmet alanında yapmış olduğu düzenli ekmek yardımı dışında sosyal yardım alanında daha etkin bir şekilde çalışan SYDV olduğunu söylemek görüşmeler neticesinde yerinde bir çıkarım olacaktır.

**YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SOSYAL BELEDİYECİLİK
UYGULAMALARI:**

KIRIKKALE BELEDİYESİ ÖRNEĞİ ANKET FORMU

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 'Kent Yoksulluğu ve Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Kırıkkale Belediyesi Örneği' adlı yüksek lisans tezi için bir araştırma yürütüyoruz. Sizde yardımlarınızı bekliyoruz. Görüşleriniz belediyelerin yardımlarını sunarken gerçek yoksula ulaşmaları konusunda yardımcı olacaktır.Şimdiden teşekkür ediyoruz.

Anket no	Tarih	Başlama saati	Bitiş saati	Mahalle/Köy

1) Cinsiyet

Cinsiyet	Erkek	Kadın
	1	2

2)Yaşınız ?.....

Kod	1	2	3	4	5	6
Yaş	18–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65+

3) Medeni durumunuzu öğrenebilir miyim?

Medeni Hali	Kod
Eşi ölmüş	1
Evli (nikâhsız, imam nikâhlı)	2
Evli (nikâhlı)	3
Bekâr	4
Boşanmış	5
Diğer.....	

4) Öğrenim durumunuzu öğrenebilir miyim?

Eğitim durumu	Kod
Okur-yazar değil	1
Okur-yazar	2
İlkokul mezunu	3
Ortaokul ve dengi mezunu	4
Lise ve dengi mezunu	5

Üniversite/yüksek okul	6
------------------------	---

5) Hane halkı reisi siz misiniz?

Evet benim	1 Soru 7'e Geçin
Hayır, ben değilim	2

6) Cevap hayırsa hane halkı reisinin eğitim durumunu öğrenebilir miyim?

Eğitim durumu	Kod
Okur-yazar değil	1
Okur-yazar	2
İlkokul mezunu	3
Ortaokul ve dengi mezunu	4
Lise ve dengi mezunu	5
Üniversite/yüksek okul	6

7) Belediyeden Aldığınız yardımlar nelerdir? (yardım türlerini hatırlatın!!) DİKKAT: Çok Cevap)

YARDIM TÜRÜ		SOSYAL YARDIMLAR	Kodu
Aile Yardımları	1	Gıda yardımı	SY1
		Yakacak yardımı	SY2
		Nakdi yardım	SY3
		Diğer aile yardımları	SY4
Eğitim Yardımları	2	Öğrenci ihtiyaç yardımı (kırtasiye, okul kıyafeti vb)	SY5
		Eğitim yardımı (nakit yardım)	SY6
		Yüksek öğrenim için nakdi yardım	SY7
		Diğer eğitim yardımları	SY8
Sağlık Yardımı/ Özürlü Yardımı	3	Sağlık yardımı (tedavi destek, ilaç, tıbbi malzeme, cihaz)	SY9
		Gebelik yardımı	SY10
		Sağlık yardımı (nakit yardım)	SY11
		Diğer sağlık yardımları	SY12
Özel Amaçlı Yard.	4	Aşevi faaliyetleri	SY13

AİLE YARDIMLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME SORULARI					
	Kesinlikle Hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kesinlikle Evet
8) Aldığınız aile yardımı	1	2	3	4	5

yaşamınızı rahatlatmış mı?					
9) Aile yardımlarını yeterli buluyor musunuz?	1	2	3	4	5
10) Genel olarak aile yardımından memnun musunuz?	1	2	3	4	5
EĞİTİM YARDIMLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME SORULARI					
	Kesinlikle Hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kesinlikle Evet
11) Aldığınız eğitim yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?	1	2	3	4	5
12) Eğitim yardımlarını yeterli buluyor musunuz?	1	2	3	4	5
13) Genel olarak eğitim yardımından memnun musunuz?	1	2	3	4	5
SAĞLIK/ ÖZÜRLÜ YARDIMLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME SORULARI					
	Kesinlikle Hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kesinlikle Evet
14) Aldığınız sağlık/ özürlü yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?	1	2	3	4	5
15) Sağlık/ özürlü yardımlarını yeterli buluyor musunuz?	1	2	3	4	5
16) Genel olarak sağlık/ özürlü yardımından memnun musunuz?	1	2	3	4	5
AŞEVİ / DİĞER YARDIMLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME SORULARI					
	Kesinlikle Hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kesinlikle Evet
17) Aldığınız aşevi yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?	1	2	3	4	5
18) Aşevi yardımını yeterli buluyor musunuz?	1	2	3	4	5
19) Genel olarak aşevi yardımından memnun musunuz?	1	2	3	4	5

20) Aldığınız yardımın ihtiyacınızı ne ölçüde karşıladığını düşünüyorsunuz?

Kesinlikle ihtiyaçlarımı karşıladı	1
İhtiyaçlarımı karşıladı	2

İhtiyaçlarımı ne karşıladı ne de karşılamadı	3
İhtiyaçlarımı karşılamadı	4
Kesinlikle ihtiyaçlarımı karşılamadı	5

21) Aldığınız yardımlardan dolayı hanenizin yoksulluğunda bir azalma olduğunu düşünüyor musunuz?

Yoksulluğumda kesinlikle azalma oldu	1
Yoksulluğumda azalma oldu	2
Yoksulluğumda ne azalma oldu ne de olmadı	3
Yoksulluğumda azalma olmadı	4
Yoksulluğumda kesinlikle azalma olmadı	5

22) Belediyeden yardım almadan önce ve sonraki durumunuzu düşündüğünüzde ekonomik açıdan durumunuzu nasıl ifade edersiniz?

	Şu Anki Durum				Yardım Almadan Önce			
	Evet	Hayır	Kısmen	Böyle bir durum yok	Evet	Hayır	Kısmen	Böyle bir durum yok
Temel gıda ihtiyaçlarınızı karşılıyor musunuz?	1	2	3	4	1	2	3	4
Düzenli besleniyor musunuz?	1	2	3	4	1	2	3	4
Kışlık yakacaklarınızı karşılıyor musunuz?	1	2	3	4	1	2	3	4
Sağlık sorunlarınızı çözümlüyor musunuz?	1	2	3	4	1	2	3	4
İlaç ihtiyaçlarınızı karşılıyor musunuz?	1	2	3	4	1	2	3	4
Eğitim ihtiyaçlarınızı karşılıyor musunuz?	1	2	3	4	1	2	3	4

23) Belediyeden yardım alınabileceğinden nasıl haberdar oldunuz? (DİKKAT: Birden çok cevap işaretlenebilir.

Muhtardan	1
İmamdan	2
Akraba/komşu/tanıdıklardan	3
TV-radyo	4

Dergi/gazete	5
Diğer.....	6

24) Son on yıl içinde başka bir yerden yardım aldınız mı? (DİKKAT: Birden çok cevap işaretlenebilir.)

Hayır almadım	1
Belediyeden	2
Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumundan	3
Hayırsever insanlardan	4
Belediye,sosyal hizmetler ve hayırsever insanlardan	5
Diğer	6

25) Yardımların topluma önemli bir katkısının olduğunu düşünüyor musunuz?

Kesinlikle önemli bir katkısının olduğunu düşünüyorum	1
Önemli katkısının olduğunu düşünüyorum	2
Önemli katkısının olmadığını düşünüyorum	3
Kesinlikle önemli katkısının olmadığını düşünüyorum	4
Bilmiyorum	5

26) Aldığınız yardımlar geleceğe güvenle bakmanızı sağlıyor mu?

Kesinlikle güvenle bakıyorum	1
Güvenle bakıyorum	2
Ne güvenle bakıyorum ne de güvensiz bakıyorum	3
Güvensiz bakıyorum	4
Kesinlikle güvensiz bakıyorum	5

27) Çocuklarınızın sizden daha rahat bir hayat yaşayabileceğini düşünüyor musunuz?

Evet düşünüyorum	1
Hayır düşünmüyorum	2
Evet, ama çok da rahat değil	3
Bilmiyorum	4

28) Aşağıdaki ifadelerle katılıp katılmadığınızı belirtebilir misiniz?

	Kesinlikle hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kesinlikle evet
--	------------------	-------	------------	------	-----------------

Yardımlardan ihtiyacı olanlar faydalıyor mu?	1	2	3	4	5
Yardım alan kişiler belirlenirken tarafsız davranılıyor mu?	1	2	3	4	5
Yardımlar zamanında dağıtılıyor mu?	1	2	3	4	5
Yardım tanıtımları yeterince yapılıyor mu?	1	2	3	4	5

29) Evinizin mülkiyeti kime aittir?

Mülkiyet durumu	Şu anki durum
Ev sahibi	1
Kira	2
Kira ödemiyor	3
Diğer (belirtiniz.....)	4

30) Evinizin salon dâhil oda sayısı nedir?

Oda sayısı	Şu anki durum
1 oda	1
2 oda	2
3 oda	3
3 +oda	4

31) Evi ne ile ısıtıyorsunuz?

	Şu anki durum	Yardım almadan önce
Tezek/talaş	1	1
Odun kömür	2	2
Elektrik sobası	3	3

Diğer (belirtiniz).....		
-------------------------	-------	-------

32) Evinizde şimdi sayacağım eşyalardan hangilerine sahipsiniz?

Eşya	Şu anki durum		Yardım almadan önce	
	Var	Yok	Var	Yok
Buzdolabı	1	0	1	0
Televizyon	1	0	1	0
Otomatik çamaşır makinesi	1	0	1	0
Merdaneli çamaşır makinesi	1	0	1	0
Bulaşık makinesi	1	0	1	0
Telefon	1	0	1	0
Fırınlı ocak	1	0	1	0
Güneş enerji sistemi	1	0	1	0
Bilgisayar	1	0	1	0
Traktör	1	0	1	0
Binek oto	1	0	1	0

33) Hane halkının sahip olduğu gayrimenkul durumu nedir?

	Şu anki durum	
	Var	Yok
Ev	1	0
Dükkân	1	0
Bağ/bahçe	1	0
Arazi/tarla	1	0

34) Hane halkı tipini belirtiniz?

Hane tipi	Kod
Tek kişi	1
Tek ebeveynli aile	2
Çekirdek aile (Anne, baba, çocuk)	3
Geniş aile (Anne, baba, hala, dede, çocuk vb)	4
Diğer (belirtiniz).....	

35) Şu an çalışıyor musunuz?

Evet (Ne iş yaptığınızı belirtiniz).....	1 (SORU 55'E GEÇİNİZ)
Hayır	2

36) Çalışmıyorsanız ne zamandan beri çalışmıyorsunuz?

Kod	1	2	3	4	5	6	7
	Hiç çalışmadım	1-3 ay	4-7 ay	8-12 ay	1-3 yıl	4-6 yıl	7 yıl +

37) Çalışmama nedeninizi öğrenebilir miyim?

Çalışmama nedeni	
Sağlık problemi	1
Emekli	2
Ev kadını	3
İş bulamamış	4
Mevsimlik çalışıyor	5
Bedensel engelli	6
Diğer.....	

38) Hanenizde kaç kişi yaşıyor? (rakamla belirtiniz.)

Kişi sayısı	Kod
1-3 kişi	1
4-6 kişi	2
7-9 kişi	3
10-12 kişi	4

13–15 kişi	5
16–18 kişi	6
19–21 kişi	7
22+ kişi	8

39) Hanenizde alışan kaç kişi var? (rakamla belirtiniz.)

Kişi sayısı	Kod
alışan yok	1
1 kişi	2
2 kişi	3
3 kişi	4
4 kişi	5
5 kişi	6
6 + kişi	7

40) Hanenizdeki kişilerin çalışma durumlarını belirtir misiniz?

	Kod	Kişi sayısı	Yaş(lar)
Ücretli-maaşlı	1		
Kendi tarımsal içinde alışan	2		
Mevsimlik tarım işçisi	3		
Kendi hesabına alışan	4		
Geçici işçi	5		
Emekli	6		
Diğer (belirtiniz)			

41) Sosyal bir güvenceniz var mı?

	Kod
SSK	1
Bağ-kur	2
Emekli sandığı	3
Yeşil kart	4
Sosyal güvencesi yok	5

42) Sosyal yardımlar dâhil ailenizin tüm çalışanlarıyla birlikte aylık geliriniz ne kadardır?

Hiç geliri yok	1	1001–1500	7
150 TL’den az	2	1501–2000	8
150–250 TL arası	3	Cevap vermek istemiyor	9
251–500 TL arası	4	Bilmiyor	7
501–750 TL arası	5	Diğer (belirtiniz)	
751–1000 TL arası	6		

43) Sizce dört kişilik bir ailenin normal bir yaşam sürmesi için gereken bir aylık para ne olmalıdır?

500-600 TL arası	1	850-900 TL arası	4
650-700 TL arası	2	950–1000 TL arası	5
750-800 TL arası	3	1500-2000 TL arası	6

**44) Sizce Belediye yardım konusunda başka nasıl politikalar üretmelidir
?(.....) ¹**

¹ Bu anket, Ali Yılmaz, “Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Mücadeleye Etkisi :Hilvan Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı Örneği” Kırıkkale Üniversitesi SBE Sosyoloji ABD 2009. adlı tezden belediye yardımlarına uyarlanarak hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

AKP, **Ak Parti Siyaset Akademisi, Yerel Yönetimler Ders Notları**, Ar-Ge Başkanlığı, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 3.Baskı, Ankara, 2008.

AKTAN, C. Ç., **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Hak- İş Sendikaları Konfederasyonu, 2002.

AKTEL, M., **Küreselleşme Ve Türk Kamu Yönetimi**, Asil Yayın Dağıtım, İstanbul, 2003.

AKTEL, M., KERMAN, U. ve ALTAN, Y., “Küreselleşme Sürecinde Yoksulluğun Değişen Yüzü”, **IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı**, Çanakkale, 2007.

APAN, A., “Kamu Yönetiminde Reform Çalışmaları Bağlamında Sosyal Güvenlik Reformu”, **Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması-II**, (editör) A.Nohutçu, A.Balcı , Beta Yayınları, İstanbul, 2007.

AVCIOĞLU, D., **Türkiye'nin Düzeni, Dün Bugün Yarın**, İstanbul, 1999.

BAŞKAYA, F., **Az gelişmişliğin Sürekliliği**, 3.Baskı, İmge Yayınları, Ankara, 1999.

BM., **2007–2008 İnsani Gelişmişlik Raporu**, Çeviren: Ercan Han, Türkiye Kamu-Sen Araştırma Geliştirme Merkezi, Ankara., 2008.

BUĞRA, A. ve KEYDER, Ç., **Sosyal Politika Yazıları**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

BUĞRA, A., **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

CİLLOV, H., **Türkiye Ekonomisi**, İstanbul, 1970.

COŞKUN, S. ve TİRELİ, M., “AB Yoksullukla Mücadele Stratejisi ve Türkiye” **Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması-II**, (editör) A.Nohutçu, A.Balcı, Beta Yayınları, İstanbul, 2007.

COŞKUN, S. ve TİRELİ, M., **Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri Ve Türkiye**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2008.

DPT Uzmanlık Tezleri, ‘Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla İlişkisi, Ankara, 1997.

DPT, **Dokuzuncu Kalkınma Planı Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, DPT Yayınları, Ankara, 2007.

DUMANLI, R., **Yoksulluk Ve Türkiye’deki Boyutları**, DTP Uzmanlık Tezleri, Ankara, 1996.

EKİN, N., “Endüstri İlişkileri ve Ücret Politikalarında Son Tartışmalar”, **Cahit Talas’a Armağan**, Ankara, 1990.

EROĞLU, Ö. ve ALBENİ, M., **Ekonomik Krizle ve Türkiye Ekonomisi**, Bilim Kitabevi, Isparta, 2002.

EROĞLU, Ö., **Türkiye Ekonomisi**, Bilim Kitabevi, Isparta, 2002.

GÜL, H. ve S. SALLAN GÜL, “Türkiye’de Yoksulluk, Yoksulluk Yardımları ve İstihdam”, **Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları**, (der) N. Oktik, Yakın Yayınları, İzmir, 2008.

GÜL, H. ve S. SALLAN GÜL, “Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü Çalışmaları”, **Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları**, (der) N. Oktik, Yakın Yayınları, İzmir, 2008.

GÜL, H. ve S. SALLAN GÜL, MEMİŞOĞLU, D., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007.

GÜL, SALLAN, S., “Sosyal Devlet Ya Da Refah Devleti Nedir?”, **Toplumcu Belediyecilik**, (der) İ. Kamalak ve H. Gül, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, 2009.

GÜL, SALLAN, S., “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları: Göreliden Mutlak Yoksulluğa”, **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları** (Editör: Yasemin Özdek), TODAİE Yayınları, Ankara, 2002.

GÜLER, M., “Sosyal Demokrat Belediyelerin 1989-1994 Deneyimini Toplumcu Belediyecilik Üzerinden Değerlendirmek”, **Toplumcu Belediyecilik**, (der) İ.Kamalak ve H. Gül, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, 2009.

GÜVEN, S., **Türkiye’de Sosyal Sorunlar ve Sosyal Politikalar**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1996.

İŞİK, O. ve M. M. PINARCIOĞLU., **Nöbetleşe Yoksulluk, Sultanbeyli Örneği**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

İNAN, A., **Devletçilik İlkesi ve T.C. Birinci Sanayi Planı 1933**, Ankara, 1972.

KAZGAN, G., **Küreselleşme ve Ulus-Devlet**, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002.

KELEŞ, R., **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi, İstanbul, 2008.

KELEŞ, R., **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Genişletilmiş 5. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul, 2006.

KEYDER. Ç., **Ulusal Kalkınmacılığın İflası**, 2. Baskı Metis Yayınları, İstanbul, 1996.

KIYAD, **Sosyal Konsey (KIYAD) Kırıkkale Sosyal Yardım Derneği Dergisi**, Mayıs 2006.

KONGAR, E., **21.Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.

KORAY, M., **Sosyal Politika**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000.

KORAY,M., **Avrupa Toplum Modeli**, İmge Kitabevi, Ankara, 2005.

KORAY,M., **Sosyal Politika**, İmge Kitabevi, Ankara, 2005.

KURT, H., “Yerel Yönetim Reformları Işığında Yerel Yönetimlerin Hareket Alanları:Toplumcu Belediyecilik Mümkün Mü?”, **Toplumcu Belediyecilik**, (der) İ. Kamalak ve H. Gül, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, 2009.

MARDİN, Ş., **Türk Modernleşmesi**, (Makaleler 4), İstanbul 1991.

OKTİK, N., “Yoksulluk Olgusuna Kavramsal Ve Kuramsal Yaklaşımlar”, **Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları**, (der) N. Oktik, Yakın Yayınları, İzmir, 2008.

ÖNDER, H. ve F. ŞENSES, “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Düşüncesi”, İktisat, Siyaset, **Devlet Üzerine Yazılar (Prof. Dr. Kemali Saybaşı’ya Armağan)**, Burak Ülman ve İsmet Akça (eds.), Bağlam, İstanbul, 2005.

ŞAYLAN, G., **Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, İmge Kitabevi, Ankara, 2003.

ŞENKAL, A., **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika**, Alfa Yayıncılık, 2007.

ŞENSES, F., **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

ŞENSES, F., “Yoksullukla Mücadelenin Neresindeyiz ?”, Gözlemler ve Öneriler”, **İktisat Üzerine Yazılar I, Küresel Düzen: Birikim, Devlet ve Sınıflar, Korkut Boratav’a Armağan**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

TOBB, **Planlı Dönemde Rakamlarla Türkiye Ekonomisi**, TOBB, Ankara, 1990.

TORTOP, N., İSBİR, G.E., AYKAÇ, B.,YAYMAN, H., ÖZER, M.A., **Yönetim Bilimi**, 7.Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2007.

YAYLI, H., “Türkiye’de Belediyelerin Kent Yoksulluğu İle Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma: Kırıkkale Belediyesi Örneği”, **4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri Kitabı**, Ankara, 2009.

YILDIRIM, U ve GÖKTÜRK, İ., “Toplumsal Sorunların Çözümünde Yeni Belediyecilik Anlayışı: Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı”, **1. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Sakarya, 2008.

Makaleler:

ABAY, A. R., “Bir Sosyal Politika Olarak Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yeri”, **Sivil Toplum Dergisi**, Nisan Eylül 2004.

AKDOĞAN, Y., “Sosyal Belediyecilik”, **İstanbul Dergisi**, Mart Sayısı, İstanbul 1999.

AKDOĞAN, Y., “Sosyal Belediyecilik”, **Yerel Siyaset**, Sayı 3, Mart 2006.

ATEŞ, H., “Sosyal Belediyecilik”, **Sosyal Politikalar**, MÜSİAD, Ocak 2009.

AUROBA, Ç., “Cumhuriyetin Kuruluş Yıllarında Türkiye’nin Tarımsal Yapısı ve Tarıma Yönelik Politikalar, Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye’nin Ekonomik Gelişmesi”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını**, Ankara, 1982.

AVCUOĞLU, Ö., “Belediyeler ve Sosyal Yardımlar Üzerine” **Birikim Dergisi**, Sayı 241, Mayıs 2009.

AYMAN GÜLER, B., “Sosyal Devlet ve Yerelleşme”, **Memleket Siyaset Yönetim Dergisi**, Eylül 2006.

BATYAL, Y., “Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957), **Ankara Üniversitesi Türk inkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi** , Sayı: 40, Kasım 2007.

BENNET, R., “Administrative System and Economic Space”, **Regional Studies**, Volume 31: 3, May 1997.

BİÇERLİ, M., “İssizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları”, **İİBF Yayınları**, Sayı 184, Eskişehir, 2004.

BORA, T., “Sadaka, Sosyal yardım, Dayanışma, Örgütlenme”, **Birikim Dergisi**, Sayı 241, Mayıs 2009.

BUĞRA, A. ve KEYDER, Ç., “Yeni Yoksulluk ve Türkiye’nin Değişen Rejimi”, **UNDP**, Ankara, 2003.

CÖMERTLER, N., “Kadının Penceresinden Yoksulluk”, **V.Aile Şurası Aile ve Yoksulluk Bildirileri**, Ankara, 2004.

DILNOT, A., Çev. D. Zeynel BAKICI , “The Assesment: The Future of the Welfare State”, **Oxford Review Of Economic Policy.**, Vol: 11, No. 3(1995).

ERSÖZ, H. Y., “Sosyal Politika-Refah Devleti- Yerel Yönetimler İlişkisi”,İktisat Fakültesi Mecmuası (Dr. Toker Dereli’ye Armağan Özel Sayısı), Cilt 55, Sayı 1, **İstanbul, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını**, 2005.

GÖKBUNAR, R., ÖZDEMİR, H. ve UĞUR, A., “Küreselleşme Kıskaçındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 9 (2) 2008.

GÜRSES, D., “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 17, Haziran 2007.

KORAY, M., “Görölmek İstenmeyen Gerçek:Sosyal Refah Politikaları ve Demokrasi İlişkisi”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Sayı 2, 2005.

MAKAL, A., “Türkiye’nin Sanayileşme Sürecinde İşgücü Sorunu, Sosyal Politika Ve İktisadi Devlet Teşekkülleri: 1930’lu ve 1940’lı Yıllar” **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme Ve Toplum araştırma Merkezi**, No 44, Mart 2002.

ORÇAN, M., “Yoksullukla Mücadelede Bir Girişim Projesi Olarak Mikro Krediler Kırıkkale Örneği”, **Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu**, İstanbul, 2008.

ÖNDER, H. ve F. ŞENSES, “Türkiye’de Yoksulluk Ve Yoksulluk Düşüncesi”, **İktisat, Siyaset, Devlet Üzerine Yazılar**, 2006.

ÖNGEN, T., “Kapitalizmin Yeniden Yapılandırılması” , **Marksizm ve Gelecek**, Sayı 5, 1995.

ÖZSOY, E., “Kalkınma - Yoksulluk İkilemi Ve Türkiye”, **İş, Güç Endüstri İlişkileri Ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Sayı 1, Cilt 5, 2003.

SAPANCALI, F., “Sosyal Dışlanma”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İİİBF Yayın**, Sayı 09, İzmir, 2003.

SERTER, N., “Devlet Görevlerindeki Gelişmelerin Sonucu Olarak Sosyal Devlet”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını**, No 108, 1994.

SEYYAR, A., “Yerel Kamu Yöneticileri Sosyal Devletin Görevlerini Ne Derece Yerine Getirebilmektedir?”, **İdarecinin Sesi**, Cilt 19, Sayı 109, Mart-Nisan, 2005.

SOSYAL, **Politikalar Dergisi**, Sayı:1, Güz 2006, İstanbul: Asal Bilgi Yönetimi

ŞENSES, F., Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu., **ODTÜ Gelişme Dergisi**, Cilt 26, Sayı 3-4, Ankara, 1999.

TORLAK, E., “YG 21: Yerel İnisiyatiflerin Kentsel Ekonomik Kalkınmalardaki Yeri”, **Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu**, DPT-PAU, Denizli, 2004.

YAYLI, H. ve Y. PUSTU, “Yerel Demokrasinin İlkeleri”, **Karadeniz Araştırmaları**, Sayı 16, Kış 2008.

ZABCI, F. Ç., “Sosyal Riski Azaltma Projesi: Yoksulluğu Azaltmak mı, Zengini Yoksuldan Korumak Mı?”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Sayı 58, Cilt 1, 2003.

Tezler:

GÖKDAYI, İ., **“Unutulmuş Ötekiler: Yoksulluk Ve Çevre Bağlamında Kırsal Yoksullar”**, Ankara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2003.

GÜL, SALLAN, S., **“Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Sosyolojik Değerlendirmesi”**, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Ankara, 2001.

MEMİŞOĞLU, D., **“Yeni Kamu Yönetimi ve Yerel Yönetimler Reformu”**, Yüksek Lisans Tezi, SDÜ SBE, Haziran 2006.

ŞENGÜL, S., **“Türkiye’de Yoksulluk Profili ve Gelir Gruplarına Göre Gıda Talebi”**, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mart 2001.

YILMAZ, A., **“Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Mücadeleye Etkisi :Hilvan Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı Örneği”** Kırıkkale Üniversitesi SBE Sosyoloji ABD 2009.

Diğer: İnternet Kaynakları

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Yoksulluk>, 2009.

<http://web.worldbank.org>, 25.02.2010.

<http://www.isguc.org>, 11.03.2004.

<http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/195/JIM+Belgesi/>, 11.03.2005.

UNDP, www.un.org.tr/undp/poverty.tr.htm, 2001.

www.ankara.bel.tr, 21.07.2010.

www.antalya.bel.tr, 21.07.2010.

www.canaktan.org, 2009.

www.chp.org.tr, 2008.

www.dpt.gov.tr, 2009.

www.ibb.gov.tr, 21.07.2010.

www.israf.org/tisva.asp?Menu_ID=4&Sub_ID=46, 25.02.2010.

www.izmir.bel.tr, 21.07.2010.

www.izmir-dikili.bel.tr, 2009.

www.kayseri.bel.tr, 2009.

www.kirikkale.gov.tr, 2009.

www.kocaeli.bel.tr, 21.07.2010.

www.sosyalhizmetleruzmani.org, 21.07.2010.

www.tuik.gov.tr, 2008.

www.worldbank.org.tr, 2009.

www.yerelgundem21.org, 2009.

www.yildirim.bel.tr, 21.07.2010.

Yunus, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=226133&tarih=06/07/2007>.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı : Zübeyde Berk
Doğum Yeri : Keskin
Doğum Tarihi : 21.01.1985
İletişim : (Tel Cep): 0-543-448 -98-74
e-posta: zubeydeberk@hotmail.com

Eğitim Durumu:

Ortaokul: Keskin Lisesi (1995-1998)
Lise : Keskin Lisesi (2001-2002)
Lisans : Süleyman Demirel Üniversitesi (2003-2007)
Yüksek Lisans: Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Kamu Yönetimi

Yabancı Diller:

İngilizce (Orta düzeyde)

Bilgisayar : Microsoft Office (Word, Excel, PowerPoint)

Spss 9.0. 10.00

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar:

Yaylı Hasan, Berk Zübeyde , “Çevre Sorunları Dersinin Çevre Koruma Bilinci Oluşturma Düzeyinin Tespit Edilmesine Yönelik Bir Araştırma Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Örneği”, Uluslararası Davraz Kongresi, 24–27 Eylül 2009, Isparta.

Yaylı Hasan, Berk Zübeyde , “Kentsel Çevre Sorunlarına Karşı Bir Çözüm Önerisi Akıllı Binalar”, Kent ve Toplum, Yıl:1, Sayı:1, Ocak-Şubat 2010.